

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZOOTEHNIKO

Tadeja SODERŽNIK

**VPLIVI NA OBSEG IN SESTAVO PODPOR
KMETIJSKIH PROIZVAJALCEV PO
METODOLOGIJI PSE**

DIPLOMSKO DELO

Univerzitetni študij

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZOOTEHNIKO

Tadeja SODERŽNIK

**VPLIVI NA OBSEG IN SESTAVO PODPOR KMETIJSKIH
PROIZVAJALCEV PO METODOLOGIJI PSE**

DIPLOMSKO DELO
Univerzitetni študij

**IMPACTS ON THE SCOPE AND STRUCTURE OF AGRICULTURAL
PRODUCERS' SUPPORT BY THE PSE'S METHODOLOGY**

GRADUATION THESIS
University Studies

Ljubljana, 2016

S tem diplomskim delom zaključujem univerzitetni študij Kmetijstva-zootehnikе. Opravljeno je bilo na Katedri za agrarno ekonomiko, politiko in pravo, Oddelku za zootehniko, Biotehniške fakultete, Univerze v Ljubljani.

Komisija za 1. in 2. stopnje Oddelka za zootehniko je za mentorja diplomskega dela imenovala prof. dr. Emila Erjavca.

Recenzent: prof. dr. Luka Juvančič

Komisija za oceno in zagovor:

Predsednik: prof. dr. Janez SALOBIR

Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

Član: prof. dr. Luka JUVANČIČ

Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

Član: prof. dr. Emil ERJAVEC

Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

Datum zagovora:

Podpisana izjavljam, da je naloga rezultat lastnega raziskovalnega dela. Izjavljam, da je elektronski izvod identičen tiskanemu. Na univerzo neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravico shranitve avtorskega dela v elektronski obliki in reproduciranja ter pravico omogočanja javnega dostopa do avtorskega dela na svetovnem spletu preko Digitalne knjižnice Biotehniške fakultete.

Tadeja Soderžnik

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

- ŠD Dn
- DK UDK 631(043.2)=163.6
- KG kmetijstvo/politika/kmetijske podpore/metodologija PSE/države OECD
- KK AGRIS E10
- AV SODERŽNIK, Tadeja
- SA ERJAVEC, Emil (mentor)
- KZ SI-1230 Domžale, Groblje 3
- ZA Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko
- LI 2016
- IN VPLIVI NA OBSEG IN SESTAVO PODPOR KMETIJSKIH PROIZVAJALCEV
PO METODOLOGIJI PSE
- TD Diplomsko delo (univerzitetni študij)
- OP IV, 103 str., 26 pregl., 46 sl., 4 pril., 55 vir.
- IJ sl
- JJ sl/en
- AI Večina držav zagotavlja določeno stopnjo podpor svojemu kmetijstvu. Te podpore so lahko izražene v različnih oblikah. Ker podpore lahko vplivajo na proizvajalce in potrošnike v drugih državah, so bili razviti številni sistemi za merjenje ravni kmetijskih podpor in njihova klasifikacija oblike podpor na način, ki omogočajo lažjo primerjavo med državami. V diplomski nalogi smo proučevali razumevanje kmetijskih podpor preko organizacije OECD, ki uporablja celovit sistem za merjenje in razvrščanje podpor v kmetijstvu. Uporabili smo metodologijo PSE in z njo povezane kazalnike, ki zagotavljajo vpogled v vse bolj kompleksno naravo kmetijske politike in služi za spremljanje in vrednotenje kmetijske politike. Namen diplomske naloge je bilo predstaviti strukturo PSE in izvesti primerjalno analizo izbranih OECD držav. S slednjo smo ugotovili, da imajo različne države OECD, različno strukturo in višino podpor in da je to odvisno od različnih dejavnikov. Na območju OECD držav se pojavlja dolgoročen trend zmanjševanja kmetijskih podpor in sprememb v strukturi podpor. Potencialno najbolj izkrivljajoče podpore se zmanjšujejo, vendar še vedno predstavljajo približno polovico celote podpor. Napredek zmanjševanja je bil dosežen na različnih stopnjah in z različnimi hitrostmi v posameznih državah. Na rangiranje držav glede višine podpor pomembno vpliva gospodarska razvitost, razmere za kmetijsko pridelavo in razvitost kmetijstva.

KEY WORDS DOCUMENTATION

- ND Dn
- DC UDC 631(043.2)=163.6
- CX agriculture/politics/agricultural supports/PSE methodology/OECD countries
- DC AGRIS E10
- AU SODERŽNIK, Tadeja
- AA ERJAVEC, Emil (supervisor)
- PP SI-1230 Domžale, Groblje 3
- PB University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Department of Animal Science
- PY 2016
- TY IMPACTS ON THE SCOPE AND STRUCTURE OF THE AGRICULTURAL
 PRODUCERS' SUPPORT BY THE PSE'S METHODOLOGY
- DT Graduation Thesis (University studies)
- NO IV, 103 p., 26 tab., 46 fig., 4 ann., 55 ref.
- LA sl
- Al sl/en
- AB Most of countries provide some agricultural support to their agricultural sector. These supports can be expressed in different forms. Because supports can impact producers and consumers in other countries, a number of systems have been developed to measure levels of agricultural supports and classify different types of supports in ways that allow them comparison across countries. In this thesis we studied the understanding of agricultural support by the organization OECD, which uses a comprehensive system for measuring and classifying to agricultural supports. We used the PSE methodology and related indicators that provide access into the increasingly complex nature of agricultural policy and serves for monitoring and evaluating agricultural policy. The purpose of the thesis was to present the structure of PSE and to perform comparative analysis of selected OECD countries. With the latter, by which we found that different OECD countries have varying structure and level of support and that this depends on various factors. In the area of OECD countries appears a long-term trend of reducing agricultural subsidies and changes in the structure of support. Potentially the most distorting forms of support are decreasing, but still represent about half of total support. The progress of the reduction was achieved at different stages and different speeds in individual countries. On the ranking of countries, according to the level of support significantly influence economic development, conditions of agricultural production and the development of agriculture.

KAZALO VSEBINE

	str.
KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA.....	III
KEY WORDS DOCUMENTATION	IV
KAZALO VSEBINE.....	V
KAZALO SLIK.....	VII
KAZALO PREGLEDNIC.....	X
KAZALO PRILOG	XII
SLOVARČEK	XIII
1 UVOD	1
2 PREGLED OBJAV	4
2.1 RAZVOJ KMETIJSKE POLITIKE, TRŽNI UČINKI IN EKONOMIKA BLAGINJE	4
2.1.1 Razvoj kmetijske politike.....	4
2.1.2 Tržni mehanizmi.....	6
2.1.3 Kmetijska politika v EU.....	16
2.1.4 Kmetijska politika v ZDA.....	22
2.1.5 Mednarodna trgovina.....	24
2.2 MERJENJE UČINKOV KMETIJSKE POLITIKE	26
2.2.1 Merjenje podpore v kmetijstvu	26
2.2.2 WTO kazalniki.....	30
2.2.3 OECD kazalniki.....	31
3 MATERIALI IN METODE	45
3.1 PODATKOVNI VIR IN KAZALCI	45
3.2 OBDELAVA PODATKOV IN PRIKAZ REZULTATOV	46
4 REZULTATI.....	47
4.1 OECD SKUPAJ.....	47
4.2 ANALIZA DRŽAV.....	50
4.2.1 Prva skupina držav po podpori kmetijstvu.....	50
4.2.2 Druga skupina držav po podpori kmetijstvu	66
4.2.3 Tretja skupina držav po podpori kmetijstvu	72
4.3 SPREMINJANJE STRUKTURE PODPOR	80

4.4 RAVEN PODPOR IN ZNAČILNOSTI POSAMEZNIH SKUPIN DRŽAV	85
4.4.1 Prva skupina držav z nizkimi podporami	85
4.4.2 Druga skupina držav z zmernimi podporami	87
4.4.3 Tretja skupina držav z visokimi podporami	89
5 RAZPRAVA IN SKLEPI.....	92
5.1 RAZPRAVA.....	92
5.2 SKLEPI.....	95
6 POVZETEK.....	97
7 VIRI	99
ZAHVALA	
PRILOGE	

KAZALO SLIK

Slika 1: Tržno ravnotežje v zaprtem gospodarstvu (Caballero in sod., 2000).....	9
Slika 2: Učinki carinskih dajatev in uvoznih kvot (Caballero in sod., 2000).....	10
Slika 3: Učinki izvoznih nadomestil in kvot (Caballero in sod., 2000).....	11
Slika 4: Učinki ukrepov domače podpore (Caballero in sod., 2000)	12
Slika 5: Določitev presežne krivulje ponudbe in krivulje povpraševanja (Matthews, 2006/2007).....	13
Slika 6: Vpliv izvoznih nadomestil na presežek krivulje (Matthews, 2006/2007).....	14
Slika 7: Določitev svetovnega tržnega ravnovesja v modelu dveh držav (Matthews, 2006/2007).....	15
Slika 8: Vpliv zaščite na ravni svetovnih cen v modelu dveh držav (Matthews, 2006/2007)	16
Slika 9: Izdatki za SKP v obdobju 1980-2010 (Evropska komisija, 2013).....	22
Slika 10: Pretok transferjev v OECD kazalnikih kmetijske podpore (Introduction to the OECD ..., 2016).....	37
Slika 11: Sestava PSE za OECD območje v obdobju 1986-2013 (delež v PSE) (OECD, PSE/CSE database, 2016a).....	47
Slika 12: Razvoj podpornih kazalnikov za OECD v obdobju 1986-2013 (OECD, PSE/CSE database, 2016a)	48
Slika 13: Sestava PSE za Čile (delež v PSE) v obdobju 1995-2013 (OECD, PSE/CSE database, 2016a)	51
Slika 14: Sestava PSE za Mehiko (delež v PSE) v obdobju 1995-2013 (OECD, PSE/CSE database, 2016a)	52
Slika 15: Sestava PSE za Avstralijo (delež v PSE) v obdobju 1986-2013 (OECD, PSE/CSE database, 2016a)	54
Slika 16: Sestava PSE za Novo Zelandijo (delež v PSE) v obdobju 1986-2013 (OECD, PSE/CSE database, 2016a).....	55
Slika 17: Sestava PSE za ZDA (delež v PSE) v obdobju 1986-2013 (OECD, PSE/CSE database, 2016a)	57
Slika 18: Sestava PSE za Brazilijo (delež v PSE) v obdobju 1995-2013 (OECD, PSE/CSE database, 2016a)	58
Slika 19: Sestava PSE za Izrael (delež v PSE) v obdobju 1995-2013 (OECD, PSE/CSE database, 2016a)	60
Slika 20: Sestava PSE za Kitajsko (delež v PSE) v obdobju 1995-2013 (OECD, PSE/CSE database, 2016a)	61
Slika 21: Sestava PSE za Ukrajino (delež v PSE) v obdobju 1995-2013 (OECD, PSE/CSE database, 2016a)	63
Slika 22: Sestava PSE za Južno Afriko (delež v PSE) v obdobju 1995-2013 (OECD, PSE/CSE database, 2016a).....	64

Slika 23: Sestava PSE za Kanado (delež v PSE) v obdobju 1986-2013 (OECD, PSE/CSE database, 2016a)	66
Slika 24: Sestava PSE za Rusijo (delež v PSE) v obdobju 1995-2013 (OECD, PSE/CSE database, 2016a)	67
Slika 25: Sestava PSE za EU (delež v PSE) v obdobju 1986-2013 (OECD, PSE/CSE database, 2016a)	69
Slika 26: Sestava PSE za Turčijo (delež v PSE) v obdobju 1986-2013 (OECD, PSE/CSE database, 2016a)	70
Slika 27: Sestava PSE za Indonezijo (delež v PSE) v obdobju 1995-2013 (OECD, PSE/CSE database, 2016a)	72
Slika 28: Sestava PSE za Islandijo (delež v PSE) v obdobju 1986-2013 (OECD, PSE/CSE database, 2016a)	73
Slika 29: Sestava PSE za Japonsko (delež v PSE) v obdobju 1986-2013 (OECD, PSE/CSE database, 2016a)	75
Slika 30: Sestava PSE za Korejo (delež v PSE) v obdobju 1986-2013 (OECD, PSE/CSE database, 2016a)	76
Slika 31: Sestava PSE za Norveško (delež v PSE) v obdobju 1986-2013 (OECD, PSE/CSE database, 2016a)	77
Slika 32: Sestava PSE za Švico (delež v PSE) v obdobju 1986-2013 (OECD, PSE/CSE database, 2016a)	79
Slika 33: Povprečne tržno cenovne podpore v obdobju 2011-13 za OECD države (OECD, PSE/CSE database, 2016a)	80
Slika 34: Sestava PSE za 1. skupino držav v obdobju 2011-13 (OECD, PSE/CSE database, 2016a)	82
Slika 35: Sestava PSE za 2. skupino držav v obdobju 2011-13 (OECD, PSE/CSE database, 2016a)	82
Slika 36: Sestava PSE za 3. skupino držav v obdobju 2011-13 (OECD, PSE/CSE database, 2016a)	83
Slika 37: Spremembe v ravni in sestavi podpor proizvajalcem (OECD, PSE/CSE database, 2016a)	84
Slika 38: Gospodarska razvitost (merjeno z BDP/preb. PKM, USD) za 1. skupino držav z nizkimi podporami kmetijstvu za leto 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)	85
Slika 39: Pokritost agroživilskega izvoza z uvozom (%) za 1. skupino držav z nizkimi podporami kmetijstvu za leto 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)	86
Slika 40: Kmetijske površine na prebivalca za 1. skupino držav z nizkimi podporami za kmetijstvo za leto 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)	87
Slika 41: Gospodarska razvitost (merjeno z BDP/preb. PKM, USD) za 2. skupino držav z zmernimi podporami za kmetijstvo za leto 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)	87
Slika 42: Pokritost agroživilskega izvoza z uvozom (%) za 2. skupino držav z zmernimi podporami za kmetijstvo za leto 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)	88

Slika 43: Kmetijske površine na prebivalca za 2. skupino držav z zmernimi podporami kmetijstvu za leto 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)	89
Slika 44: Gospodarska razvitost (merjena z BDP/preb. PKM v USD) za 3. skupino držav z najvišjimi podporami za kmetijstvo za leto 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)	89
Slika 45: Pokritost agroživilskega izvoza z uvozom (%) za 3. skupino držav z najvišjimi podporami za kmetijstvo za leto 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)	90
Slika 46: Kmetijske površine na prebivalca za 3. skupino držav z najvišjimi podporami za kmetijstvo za leto 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)	90

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1: Glavni instrumenti zaščite (Caballero in sod., 2000)	8
Preglednica 2: Orodje za enotno klasifikacijo in analizo proračunskih podpor (Erjavec in sod., 2013)	28
Preglednica 3: Razvoj PSE kategorij (The PSE Manual, 2016).....	34
Preglednica 4: Imena in opredelitev OECD kazalnikov kmetijskih podpor (The PSE Manual, 2016).....	35
Preglednica 5: Imena in definicije kategorij, podkategorij PSE in nalepk (The PSE Manual, 2016).....	39
Preglednica 6: Povprečni % PSE po državah v treh obdobjih (OECD, PSE/CSE database, 2016a)	49
Preglednica 7: Socio-ekonomski kazalniki za Čile v letu 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b).....	50
Preglednica 8: Socio-ekonomski kazalniki za Mehiko v letu 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)	51
Preglednica 9: Socio-ekonomski kazalniki za Avstralijo v letu 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)	53
Preglednica 10: Socio-ekonomski kazalniki za Novo Zelandijo v letu 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b).....	54
Preglednica 11: Socio-ekonomski kazalniki za ZDA v letu 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)	56
Preglednica 12: Socio-ekonomski kazalniki za Brazilijo v letu 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)	57
Preglednica 13: Socio-ekonomski kazalniki za Izrael v letu 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)	59
Preglednica 14: Socio-ekonomski kazalniki za Kitajsko v letu 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)	60
Preglednica 15: Socio-ekonomski kazalniki za Ukrajino v letu 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)	62
Preglednica 16: Socio-ekonomski kazalniki za Južno Afriko v letu 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)	63
Preglednica 17: Socio-ekonomski kazalniki za Kanado v letu 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)	65
Preglednica 18: Socio-ekonomski kazalniki za Rusijo v letu 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)	66
Preglednica 19: Socio-ekonomski kazalniki za EU v letu 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b).....	68
Preglednica 20: Socio-ekonomski kazalniki za Turčijo v letu 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)	69

Preglednica 21: Socio-ekonomski kazalniki za Indonezijo v letu 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)	71
Preglednica 22: Socio-ekonomski kazalniki za Islandijo v letu 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)	72
Preglednica 23: Socio-ekonomski kazalniki za Japonsko v letu 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)	74
Preglednica 24: Socio-ekonomski kazalniki za Korejo v letu 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)	75
Preglednica 25: Socio-ekonomski kazalniki za Norveško v letu 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)	76
Preglednica 26: Socio-ekonomski kazalniki za Švico v letu 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)	78

KAZALO PRILOG

Priloga A 1: Socio-ekonomski kazalniki za države po skupinah v letu 1995, 2011 in 2012 (prvi del) (OECD, Statistics Database, 2016b)

Priloga A 2: Socio-ekonomski kazalniki za države po skupinah v letu 1995, 2011 in 2012 (drugi del) (OECD, Statistics Database, 2016b)

Priloga A 3: Pregled zunanjetrgovinske menjave s kmetijskimi in živilskimi proizvodi v letu 1995, 2011 in 2012 v mrd. USD (OECD, Statistics Database, 2016b)

Priloga A 4: Površina kmetijskih zemljišč, prebivalstvo in kmetijske površine na prebivalca za leto 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)

SLOVARČEK

KRATICA	RAZLAGA	PREVOD
ACT	All Commodity Transfers	Vsi blagovni transferji
BT	Budgetary Transfers	Proračunska plačila
CSE	Consumer Support Estimate	Ocena podpor potrošnikom
FAO	Food and Agricultural Organization	Organizacija za prehrano in kmetijstvo
GCT	Group Commodity Transfers	Skupina blagovnih transferjev
GDP	Gross Domestic Product	Bruto domači proizvod
GSSE	General Services Support Estimate	Ocena podpore za splošne storitve
IMF	International Monetary Fund	Mednarodni denarni sklad
MPD	Market price differential	Diferencialna tržna cena
MPS	Market Price Support	Tržno cenovna podpora
NAC	Nominal Assistance Coefficient	Koeficient nominalne pomoči
NPC	Nominal Protection Coefficient	Koeficient nominalne zaščite
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development	Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj
OTP	Other Transfers to Producers	Drugi transferji proizvajalcem
PSE	Producer Support Estimate	Ocena podpor pridelovalcem
SCT	Single Commodity Transfers	Enotno blago transferjev
TSE	Total Support Estimate	Ocena skupne podpore
WTO	World Trade Organization	Svetovna trgovinska organizacija

1 UVOD

Kmetijska politika je dejstvo večine razvitih in razvijajočih držav, ki ima na razpolago celo paleto ukrepov, ciljev in instrumentov, s katerimi analizira in proučuje stanje kmetijstva. Zaradi nenehnih pritiskov zaradi ekonomskih razmer, ki se stalno spreminjajo, se kmetijska politika sooča z vedno novimi izzivi. Stalnica kmetijske politike ostaja predvsem reševanje dohodkovnega problema v kmetijstvu. Za to panogo je namreč značilno izrazito padanje cen zaradi hitrejše rasti ponudbe od povpraševanja ter nizke cenovne in dohodkovne elastičnosti povpraševanja po kmetijskih proizvodih. Dolgoročni padec cen in nemobilnost proizvodnih dejavnikov predstavljata ključni problem za nosilce odločanja v kmetijski politiki (Erjavec in Cunder, 1997).

V zadnjih dveh desetletjih je posledica razvoja kmetijske politike zmanjševanje podpore in zaščite v kmetijstvu. Prvotni namen zaščite v kmetijstvu je bil s tržno cenovnimi podporami zagotavljati primeren kmetijski dohodek in prispevati k povečanju obsega kmetijske proizvodnje. Vendar se je kmetijska politika precej spreminjala, reforme so povzročile premik iz cenovnih podpor do proračunskih podpor, kjer se vedno bolj uveljavljajo proizvodno nevezana plačila, ki manj omejujejo in izkrivljajo obseg proizvodnje in trgovino.

Kmetijske podpore so razširjene predvsem v gospodarsko bolj razvitih državah. Veliko razvitih gospodarstev zagotavlja precejšnje podpore svojim kmetom. Raven kmetijskih podpor pa se tudi povečuje v razvijajočih gospodarstvih. Kmetijska podpora se lahko zagotovi z različnimi instrumenti (podpore, davčne oprostitve), in je lahko financirana iz različnih zainteresiranih strani (davkoplačevalci, potrošniki, tujci). Zaradi tega je ocena kmetijske podpore zelo težka in sporna. Ekonomski učinki podpor so različni. Obstaja več meril za merjenje podpore, vključno s spremljanjem politike, preverjanje mednarodne obveznosti in zagotavljanje transparentnosti. Obstajajo številne politike kmetijske podpore. Ocenjevanje cenovnih podpor postavlja metodološki problem, vendar je potrebno za smiselno primerjavo v času, kot tudi med državami. Noben kazalnik ni popoln. Med številnimi kazalniki, s katerimi merimo kmetijske podpore, imata poseben pomen v politični razpravi PSE kazalnik, spremljan s strani OECD in AMS kazalnik, spremljan s strani WTO (Butault in sod., 2012).

Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD) je institucija, ki se je v času svojega obstoja, preobrazila iz svoje prve vloge pri izvajanju povojnega Marshallovega načrta, do hladne vojne kapitalizma in tržnega gospodarstva, in je danes njeno poslanstvo, da spodbuja rast in blaginjo na področju gospodarske politike preko najrazličnejših sfer iz makroekonomskih, fiskalnih zadev, izobraževanja, dela, trgovine, kmetijstva in mnogih drugih (OECD, 2011a). Njeno ključno orodje je primerjalna analiza, ki izboljšuje učinkovitost politik skozi primerjavo z drugimi državami ali drugih sektorjev, zato je do danes razvila številne kazalnike.

Kmetijska politika v OECD državah se izvaja v grobem predvsem s tremi skupinami ukrepov. Prvi instrument je tržno cenovna podpora, ki kaže razlike med domačimi in mednarodnimi cenami povzročene preko mejnih ovir, kot so uvozne dajatve in količinske omejitve. Meri skupni vpliv mejnih ovir na cene domače proizvodnje in je enaka meji zaščite prilagojene z domačo proizvodnjo. Mejne ovire so pomembno orodje za zaščito in predstavljajo približno 70 odstotkov celotne zaščite v državah OECD. Drugi instrument je neposredna podpora, namenjena direktno kmetom. Tretji je splošna podpora, namenjena kmetijstvu s pomočjo raziskav, izobraževanja, tržne podpore in infrastrukture. Ta instrument običajno ni vključen v splošno oceno podpore (Aksoy, 2004). Poleg tega imajo številne države podpore za potrošnike, ki ne vplivajo na proizvodnjo in niso vključene v oceno podpor proizvajalcem.

Zaradi zelo raznolikih ukrepov v kmetijstvu, s katerimi skušajo države poleg osnovnega cilja, povečati obseg kmetijske pridelave, dosegajo še številne druge, kot so okoljski, prostorski, socialni, in je zelo težko določiti, kaj sodi k zaščiti kmetijstva in kaj ne. Ni enotnih in absolutnih meril. Najboljšo rešitev tega problema trenutno predstavlja kazalec PSE oziroma kazalec podpor kmetijskih proizvajalcev, ki ga je po letu 1970 razvil znani ameriški agrarni ekonomist Tim Josling, pozneje pa so ga kot svojega sprejeli in stalno uporabljali v OECD (Erjavec in sod., 1998/99). Po metodologiji PSE naj bi med intervencije v kmetijstvo šteli vse tisto, kar neposredno ali posredno vpliva na povečanje dohodkov kmetov. PSE kazalnik podpor kmetijskim proizvajalcem naj bi dajal najbolj mednarodno primerljive rezultate, z njim merimo transferje denarnih sredstev od davkoplačevalcev in potrošnikov do kmetijskih proizvajalcev, povzročeni z ukrepi kmetijske politike.

Kazalec predstavlja vsoto tržno cenovne podpore, plačila v odvisnosti od proizvodnje, plačila na hektar obdelovalne površine ali glavo živine, plačila zaradi pravic iz preteklosti, plačila vhodnih surovin, plačila omejitev na vhodne surovine, splošna dohodkovna plačila in druga plačila.

Metodologija loči dve obliki podpor: tržno cenovne podpore, opredeljene kot razlika med domačo in referenčno (svetovno) ceno, ter proračunske podpore (država plača iz proračuna). Tržno cenovna podpora je posledica tržno cenovne politike (zaščite na meji), breme tovrstne podpore nosijo porabniki. Med proračunske podpore uvrščamo vse tiste izdatke, ki se odražajo bodisi v večjih prihodkih kmetijstva (direktna plačila, OMD), bodisi v nižjih stroških. Najbolj nazoren je odstotni PSE, saj prikaže delež podpore v bruto prejemkih kmetij, neodvisno od sektorske strukture kmetijstva določene države.

V diplomskem delu želim predstaviti in analizirati podpore na področju kmetijstva, ki temeljijo na nizu PSE kazalnikov. Ugotoviti želimo kako na obseg in strukturo podpor v različnih državah sveta vplivajo kazalniki gospodarske razvitosti in socio-ekonomski kazalniki kmetijstva. Kmetijske politike posameznih držav podpirajo kmetijstvo zelo različno. Cilj diplomske naloge je pokazati, da imajo države OECD, različno strukturo in višino podpor in da je to odvisno tudi od različnih dejavnikov (obseg resursov, naravnih razmer, strukture kmetijstva).

Hipoteze iz katerih izhajamo:

1. Države imajo zelo različno višino podpor, merjeno z % PSE in jih lahko razdelimo najmanj v tri skupine.
2. Kmetijske politike se med leti spreminjajo in se postopoma spreminja % PSE in sestava podpor.
3. Države z najnižjo podporo v kmetijstvu predstavljajo države, ki so gospodarsko manj razvite in imajo veliko proizvodnih virov, in so tudi neto izvozniki hrane.
4. Države z najvišjo višino podpor so gospodarsko najbolj razvite in si gospodarsko privoščijo bolj, imajo pa manj proizvodnih virov in so neto uvozniki hrane.

Diplomsko delo je razdeljeno v tri poglavja. V pregledu literature je predstavljen razvoj kmetijske politike, tržnih učinkov in ekonomika blaginje, kjer sta podrobneje obrazloženi kmetijska politika Evropske unije in kmetijska politika ZDA. V drugem poglavju so opisani učinki s katerimi merimo kmetijsko politiko, in sicer preko kazalnikov OECD in kazalnikov WTO, ter razvoj metodologije PSE in kalkulacije PSE. V tretjem delu je analiza rezultatov diplomskega dela, značilnosti posameznih izbranih OECD držav, njihova struktura PSE ter primerjalna analiza držav z izbranimi kazalniki.

2 PREGLED OBJAV

2.1 RAZVOJ KMETIJSKE POLITIKE, TRŽNI UČINKI IN EKONOMIKA BLAGINJE

2.1.1 Razvoj kmetijske politike

Začetki kmetijske politike, obdobje cenovnih podpor in protekcionizma

Začetki kmetijske politike so se začeli razvijati v drugi polovici 19. stoletja, ko so prvič nastajali veliki presežki hrane, katere je bilo mogoče že takrat pripeljati v velikih količinah in ob zmernih stroških na drugi konec sveta. Trgovanje ni bilo ovirano, zato se je z njim dalo zaslužiti. To je bilo obdobje miru, nastajanja tržnega gospodarstva, tehničnih iznajdb, razvoja železnice, tisoči so poskušali na hitro zaslužiti s trgovino. Ameriško, kanadsko in rusko žito je zato lahko preplavilo zahodnoevropske trge (Erjavec in Cunder, 1997).

Konkurenca v žitu, mlečnih izdelkih in mesa iz novo ustaljenih območij Severne Amerike in Oceanije, je skupaj s tehnološko revolucijo vodila številne trgovsko in kmetijsko pomembne evropske države za uvedbo zaščite domačega kmetijstva, ki so z odpravo carinskih dajatev na žito in drugih živilskih izdelkov, omogočile skoraj prosto trgovanje med državami. V to trgovanje so se kasneje vključile še ZDA, Kanada in Rusija ter nekatere druge države, ki so močno povečale izvoz žita in proizvodnjo, kar je povzročilo padec cen (Tracy, 1993). Tako se je pojavil prvi val protekcionizma po letu 1870, ki je povzročil enega največjih preobratov v zgodovini zahodnoevropskega kmetijstva (Van Zanden, 1991). Evropa se je na prodor cenejših kmetijskih pridelkov odzvala z različnimi ukrepi, in sicer z zunanjetrgovinsko zaporo meja, z aktivnim podpiranjem strukturnih sprememb in z zaščito ob močnem samoorganiziranju kmetijstva. Sledili so protekcionistični ukrepi koncepta kmetijske politike, ki so svojo obliko ohranili vse do danes in se pojavljajo v razvitem svetu, in sicer liberalni (Velika Britanija), protekcionistično-ohranitveni (Nemčija, Francija) in prilagoditveni (Nizozemska, Danska) koncept (Erjavec in sod., 1998/99).

V času prve svetovne vojne in po njej je hrane primanjkovalo in v splošnem so v tem obdobju kmetijske carinske dajatve bile opuščene. Kmalu po gospodarski krizi je nastopil drugi val protekcionizma, ki je zaradi neučinkovite uvedbe ponovnih carin, povzročil nastanek novih zaščitnih instrumentov (Tracy, 1993). Norveška je leta 1929 precej uspešno uvedla zunanjetrgovinski ukrep »mlinski delež«, ki je domači mlinarski industriji predpisoval, da je obvezno odkupovala določen delež žit iz domače pridelave. Za nadaljnji razvoj mednarodne trgovine pa je bila še pomembnejša francoska iznajdba »uvoznih kvot«, to so dovoljene uvozne količine posameznih pridelkov. Po letu 1931 so Francozom sledile še Velika Britanija, Nemčija, Italija, Belgija in Nizozemska (Erjavec in sod., 1998/1999).

Najbolj pomemben ukrep od vseh sprejetih za spopadanje s krizo leta 1930 pa je bil poskus organiziranja domačih kmetijskih trgov, ki je bil povezan s predpisi v zvezi z uvozom, v nekaterih primerih tudi z izvozom (Tracy, 1993).

Drugi val protekcionalizma v smislu zaščite je bil nedvomno uspešen. Splošna gospodarska kriza se v evropskem kmetijstvu ni izrazila v najhujši obliki. Cene na domačem trgu so se ponovno dvignile. Prišlo pa je do skoraj popolnega zastoja svetovne trgovine s kmetijskimi, posebej z živinorejskimi proizvodi. Leta 1931 je bilo prav tako rojstvo izvoznih subvencij, podpor in nadomestil. Svetovna cena žita se je znižala na polovico cene pred začetkom recesije, zato so izvozniki ponujali žito in druge pridelke po cenah, ki so bile daleč pod ravno proizvajalnih stroškov. Izgubo je deloma pokrivala država, ki je izvoz podprla z izdatnimi denarnimi prispevki (Erjavec in Cunder, 1997).

Posledica motene mednarodne trgovine so bili tudi številni ukrepi držav izvoznic hrane. ZDA so uvedle neposredne dohodkovne podpore za pšenico, koruzo, bombaž in tobak. Posebne, v ta namen ustanovljene kreditne ustanove, so kupovale in prodajale pridelke z namenom ustaliti trg in zagotoviti dohodek farmarjem. Argentinska vlada je odkupovala domača krmna žita in jih z izgubo prodajala na svetovnih trgih (Erjavec in sod., 1998/99). Izvozne subvencije so postale stalnica tudi v drugih državah. Južna Afrika je leta 1931 začela z izvoznimi nadomestili predelanih živil in sladkorja ter kasneje razširila podpore za govedino in ovčetino. Republika Irska je preko izvoznih nadomestil hotela preprečiti povečanje dajatev uvedene preko Velike Britanije. Leta 1936 pa jih je uvedla tudi Nova Zelandija, in sicer na mlečne izdelke (Tracy, 1993).

Po drugi svetovni vojni je prišlo do obdobja z velikim pomanjkanjem hrane. Glavni namen je bilo povečati kmetijsko proizvodnjo z vsemi možnimi sredstvi, samooskrbo in lajšanje plačilnobilancijskih primanjkljajev. Kmetje so začeli dobivati dohodkovna jamstva, okrepljene so bile cenovne podpore in podpore kmetijskih struktur (Tracy, 1993).

Osnovna ideja novega povojnega sistema je bila ta, da bi gonilo svetovne gospodarske rasti predstavljala mednarodna menjava skupaj s tujimi investicijami, ki bi temeljile na načelu komparativnih prednosti v okolju svobodne (proste) trgovine. Tako so ZDA lahko svoj dotedanji gospodarski protekcionalizem zamenjale z liberalističnimi načeli in zahtevami (Ingersent in Rayner, 1999).

Splošni sporazum o trgovini in carinah (GATT) in Svetovna trgovinska organizacija (WTO)

Po drugi svetovni vojni je gospodarstvo doživelo ponovno obnovo in čudežni razcvet, trgovina se je razvijala zelo skokovito, mednarodni sporazumi so pospešili transakcijo. Infrastrukturo za ta razcvet je dal nastanek GATT- Splošni sporazum o trgovini in carini, ki je imel velik pomen v rastoči povojni trgovini (Ingersent in Rayner, 1999).

GATT, sklenjen leta 1947, se je zavzemal za odpravo diskriminacijskega obravnavanja v mednarodni trgovini, poskrbel za postopno bilateralno znižanje trgovinskih ovir ter trgovinske regionalne integracije. Njegova temeljna zamisel je bila predvsem znižati uvozne dajatve za dobrine, da bi tako ustvarili enake konkurenčne pogoje za vse članice (Knutson in sod., 2007). Globalizacija in novi liberalizem sta v svetovnem gospodarstvu pripomogla nesluten razvoj mnogim nerazvitim državam, prav tako svetovnemu

gospodarstvu. Tistim državam, ki so dopustile svetovni trgovini več tržnega gospodarstva, sta prinesla večji gospodarski razvoj in večjo rast življenjskega standarda (obseg svetovne trgovine se je v obdobju 1913-1950 povečal za 90 %, svetovni BDP pa za 182 %, v obdobju 1950-1973 se je obseg trgovine povečal za 790 %, svetovni BDP pa za 490 %). Brez proste trgovine vzpona Japonske in azijskih trgov ne bi bilo, prav tako ne razvoja evropskega gospodarstva. Tudi sedanji dramatični gospodarski razvoj Kitajske je posledica tokov mednarodne trgovine (Bobek, 2002).

Leta 1995 se je GATT preoblikoval v Svetovno trgovinsko organizacijo (WTO). Na novo ustaljena medvladna organizacija, pristojna za multilateralna pravila, ni več vključevala blaga kot takega, ampak izmenjavo storitev in zamisli (Knutson in sod., 2007).

2.1.2 Tržni mehanizmi

Trg je stik med prodajalci in kupci, kjer se določata količina in cena zamenjanega blaga. Trg izriva manj sposobne, je učinkovit mehanizem odločanja, vendar gre za neke vrste organizirani kaos interesov kupcev in prodajalcev. Tržni gospodarski sistem opravlja funkcijo sistema cen. Cena je tista, ki poveže in uravnoteži želje in možnosti kupcev ter proizvajalcev, ter tako vodi večino njunih odločitev. Če se cene na trgu dvignejo, se poveča povpraševanje in cena blaga se dvigne. Višja cena je znak proizvajalcem, da tu nastajajo večji dobički, in da naj preselijo svoje proizvodne dejavnike v to proizvodnjo. Proizvodnja se poveča, cena blaga pada. Podobno velja tudi za trge produkcijskih dejavnikov. Če tržno gospodarstvo zares deluje v čisti obliki, trgi težijo k vzpostavitvi ravnotežnega stanja, ki ga oblikuje ravnotežna cena. Ravnotežna cena določa obseg in kombinacijo dejavnikov in se oblikuje v odvisnosti od stroškov. Na trgu ni niti presežka ponudbe, niti presežka povpraševanja. Poleg tega, da tržni mehanizem določa količino povpraševanega in ponujenega blaga, ima še drugo zelo pomembno vlogo. Kupci in prodajalci svoje nasprotno interese razrešujejo skozi konkurenco. Konkurenca in tržni mehanizem z ravnotežno ceno pripomorejo k učinkovitim odločitvam in so bistvo tržnega gospodarstva (Erjavec in sod. 1998/99). Velikosti trgov so lahko različne, s tem pa tudi obseg izmenjave tržnih dobrin, ki lahko poteka med različnimi skupinami držav ali pa v posamezni državi. Tako ločimo domači in tuji trg. Končna oblika tujega trga je trg na svetovni ravni, kar pomeni, da ne gre več za klasični fizični stik med ponudniki blaga, temveč tudi tržno izmenjavo. Tržni princip temelji na odnosu med ponudbo določene valute ter povpraševanjem po njej, ki je neposredno povezan s trenutnim gospodarskim položajem države ponudnice (Turk, 2001).

Vsa trgovina temelji na *primerjalni prednosti*, ki je opredeljena kot sposobnost proizvajati blago ali storitve relativno bolj poceni. Teorija primerjalne prednosti predlaga naj države izvažajo proizvode, pri katerih imajo primerjalno prednost in uvažajo proizvode, pri katerih te prednosti nimajo. Vsaka nacionalna vlada mora izbrati ali ne, kako bo posredovala med njenim gospodarstvom in gospodarstvom drugih držav. Temu rečemo zunanjetrgovinska politika (Halcrow in sod., 1994).

Na teoriji primerjalnih prednosti temelji razlaga konkurenčnosti določenih industrij, ki jo je prvi utemeljil Adam Smith, ki je s klasično razlago poudaril, da države izvažajo tiste izdelke, pri katerih so svetovno najcenejši proizvajalci. Njegovo utemeljitev je dopolnil David Ricardo, ki je absolutne prednosti zamenjal s primerjalnimi. Pri tem je izpostavil, da se zaradi tržnih sil razvijejo tiste industrije v posameznih državah, ki so relativno najbolj produktivne. Njegova teorija temelji na diferenciaciji produktivnosti med narodi (Kovačič, 2004).

Trgovinske omejitve

Carinske omejitve vključujejo uvozne dajatve in izvozne podpore (ukrepa, ki vplivata na ceno uvoženih in izvoženih proizvodov), med necarinske omejitve pa spadajo okoljevarstvene in z zdravstvenimi vprašanji povezane omejitve, kakor tudi veterinarski in fitosanitarni (zdravje rastlin) predpisi (Erjavec in sod., 1998/99). Najstarejša oblika omejevanja svetovne trgovine so carinske dajatve. Carina je po svoji vsebini davek, ki se pobira za blago, ki se uvažuje. Širše carina predstavlja znesek, ki ga lastnik blaga plača državi v denarni vrednosti, ko blago prečka državno mejo. Ta definicija zajame tako uvozne kot tudi izvozne (in tranzitne) carine. Prvotna funkcija carin je bila fiskalna, kasneje pa je postala pomembnejša zaščitna funkcija (Hrovatin, 2003).

Najpogostejša razprava ekonomistov so predvsem uvozne carine, ki imajo različne primarne učinke, kateri so odvisni od ponudbe in povpraševanja elastičnosti. Carinsko breme pade na uvoznika, če je ponudba elastična, v primeru, ko pa je ponudba neelastična, pa se breme deli med uvoznike in izvoznike. Najpomembnejša sprememba učinka uvoznih carin je porazdelitev dohodka v korist državnega proračuna (Ingersent in Rayner, 1999).

Zagovorniki protekcionalizma so predvsem mnenja, da uvozne carine izboljšujejo in povečujejo narodni dohodek, pristaši liberalizma pa trdijo ravno nasprotno, in sicer, da carine povzročajo manjši narodni dohodek, zato se zavzemajo za njeno odpravljanje. Na dolgi rok carinska politika deluje protekcionalistično zaradi gospodarskega padca in pospešuje prosto trgovino, ko pride do gospodarskega razcveta (Maddison, 2006).

Ekonomika blaginje in instrumenti za zaščito

Vlade posežejo v kmetijsko trgovino s pomočjo neposrednih in posrednih instrumentov z različnimi cilji, najpogosteje za dvig davčnih prihodkov, za dohodkovno podporo proizvajalcev, zmanjšanje stroškov hrane potrošnikov, doseči samozadostnost in preprečevanje intervencij iz drugih držav (Preglednica 1). Neposredni instrumenti vplivajo na blago ob vstopu na mednarodno trgovino bodisi kot uvoz ali izvoz. Posredni instrumenti pa so bolj osredotočeni na domačo proizvodnjo kot na trgovino, vendar imajo posledice za trgovino (Caballero in sod., 2000).

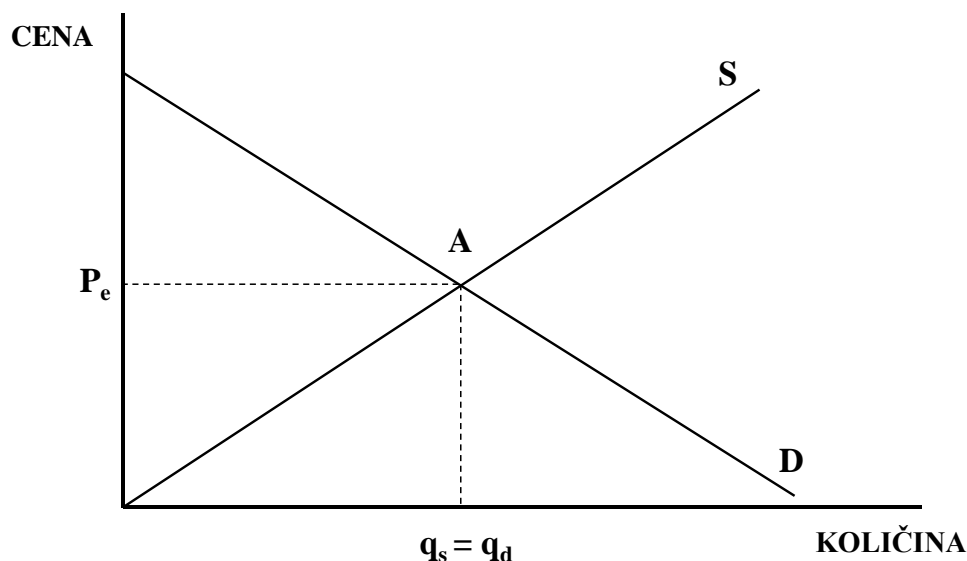
Preglednica 1: Glavni instrumenti zaščite (Caballero in sod., 2000)

<i>Neposredne intervencije</i>	<i>Posredne intervencije</i>
Carinske dajatve	Upravljanje deviznih tečajev
Uvozne in izvozne kvote	Razvojni programi
Izvozna nadomestila	Tržne intervencije
Sanitarne in fitosanitarne omejitve	Podpore vložkov in davčne olajšave
	Dolgoročne investicijske pomoči

Analiza politik je sestavljena iz sledenja skozi posledic vladnih intervencij na trgu, ali niza tržnih povezav, da ugotovi ceno in količino sprememb s posredovanjem intervencij in ekonomiko blaginje teh sprememb. Intervencije pogosto predstavljajo premiki v krivulji ponudbe in povpraševanja (podpore potrošnikov, podpore proizvajalcev, podpore vložkov, kvote) (Matthews, 2006/2007). Ekonomika blaginje preučuje učinke sprememb in politike s pomočjo metode rent. Metoda loči tri osnovne družbene skupine na domačem trgu: proizvajalce, porabnike in davkoplačevalce. Ugotavlja koristi in izgube družbenih skupin ob določenem stanju na trgu. Zanimajo jo renta (koristi) proizvajalcev, renta (koristi) porabnikov in sprememba proračuna (stroški davkoplačevalcev) (Erjavec in sod., 1998/99).

Ekonomski učinki zaščite

Metoda delnega ravnovesja (*partial equilibrium method*) se uporablja za analizo učinkov zaščite. Ta metoda je sestavljena iz analize določenega trga v izolaciji, brez poudarka na tem, kako lahko dogodki na tem trgu vplivajo na druge trge, kar posledično vpliva na razmere na trgu. Metoda se lahko uporablja za sledenje učinkov »šokov« na razmerje med količinami (proizvedene, uvožene, izvožene in porabljene) in cenami določenega blaga ali skupine proizvodov. Tako lahko ocenimo, kako povečanje zaščite kmetijskih proizvodov vpliva na proizvodnjo in porabo na trgu, ne glede nato, kako bodo spremembe v proizvodnji in porabi vplivale na rabo zemljišč ali povpraševanje po kmetijskem delu, in kako bodo vplivale na razmere na trgu (Caballero in sod., 2000). Obnašanje določenega trga brez mednarodne trgovine bomo obravnavali na primeru kmetijskega proizvoda.

Slika 1: Tržno ravnotežje v zaprtem gospodarstvu (Caballero in sod., 2000)

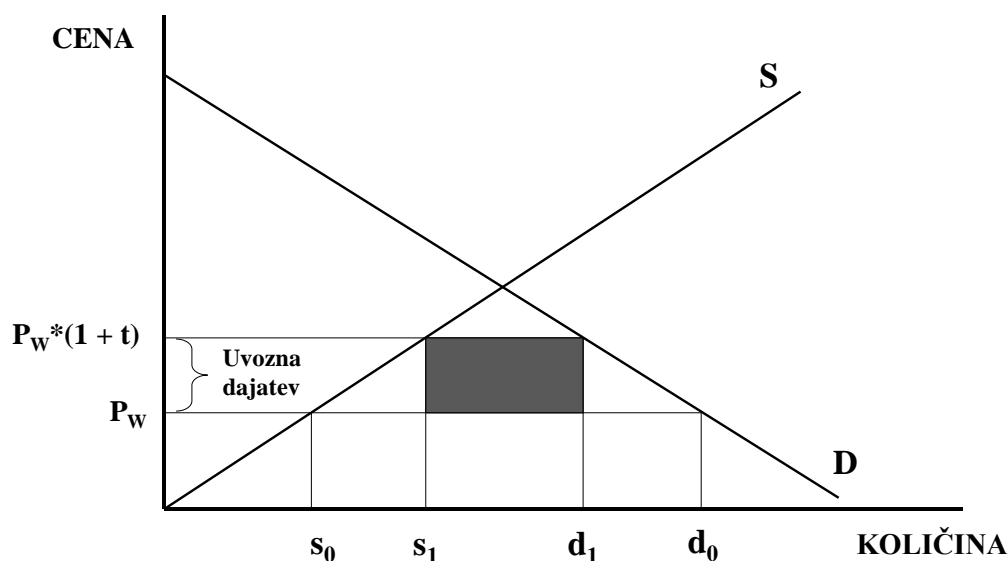
Krivulja povpraševanja »D« prikazuje količine kmetijskih proizvodov, katere so potrošniki pripravljeni kupiti po različnih cenah (Slika 1). Drugi dejavniki so konstantni (dohodek, cene drugih izdelkov), krivulja povpraševanja se spušča navzdol, saj nižja kot je cena kmetijskega proizvoda, večjo količino so potrošniki običajno pripravljeni kupiti. Podobno, krivulja ponudbe »S« prikazuje količine kmetijskih proizvodov, ki so jih pridelovalci pripravljeni ponuditi po različnih cenah. Ostale stvari so konstantne (cene proizvodnih dejavnikov, stanje tehnologije), krivulja ponudbe gre navzgor, ko se količine, ki so jih proizvajalci zmožni in pripravljeni ponuditi, normalno povečajo, ker se prejete cene povečujejo. Če ni mogoč uvoz ali izvoz, in sicer v zaprtem gospodarstvu, se v točki »A« izpostavi tržno ravnotežje, kjer je cena P_e pri količini proizvoda, ki so ga proizvajalci pripravljeni prodati (q_s), enaka količini, ki so jo potrošniki pripravljeni kupiti (q_d). Cena P_e je ravnotežna cena (Caballero in sod., 2000).

Ekonomski učinki instrumentov trgovinske politike

Predstavljeni rezultati veljajo le, če so razlike v količinah, s katerimi se trguje na mednarodni ravni, kot posledica uvedbe političnih ukrepov dovolj majhne, da ne vplivajo na mednarodne cene. Predpostavimo še, da spremembe v količini kmetijskih proizvodov, uvoženih ali izvoženih po državah z uvedbo carinskih dajatev ali izvoznih nadomestil niso dovolj velike, da bi spremenili osnovne pogoje na mednarodnem trgu za posamezen kmetijski proizvod, in s tem vplivali na svetovne cene. To imenujemo kot majhna predpostavka države. Prav tako velja konkurenčnost s prostim trgovanjem, kjer so domače cene trgovanja z blagom enake mednarodni ceni. Poenostavimo, da so uvozne in izvozne cene enake svetovni ceni, ki jo označimo kot » P_W « (Caballero in sod., 2000).

1 Carinske dajatve in uvozne kvote

Slika 2 analizira učinke *ad valorem* carinske dajatve, označeno s »t«, v odstotkih izražene vrednosti. Proizvajalci in davkoplačevalci koristijo carinske dajatve na račun potrošnikov. Carinska dajatev bo ustvarila vrsto reakcij v daljšem časovnem obdobju od pridelovalcev, potrošnikov in trgovcev, dokler se ne doseže novo ravnotežje na domačem trgu za kmetijski proizvod.

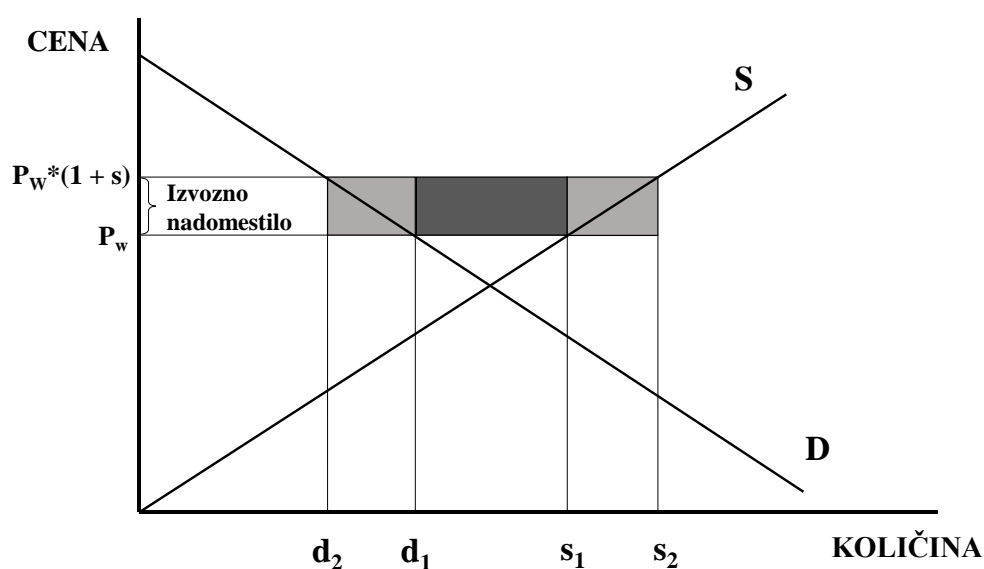

Slika 2: Učinki carinskih dajatev in uvoznih kvot (Caballero in sod., 2000)

Učinki carinskih dajatev na cene so naslednji: Domača cena se poveča iz P_w na $P_w * (1 + t)$, domača proizvodnja narašča od s_0 na s_1 , domača potrošnja se zmanjšuje od d_0 na d_1 , uvožena količina se zmanjšuje od $(d_0 - s_0)$ do $(d_1 - s_1)$, vlada pridobi prihodek, ki je enak senci, proizvajalci koristijo višjo ceno, ki spodbuja njihovo povečanje proizvodnje, vlada zbira nekaj carinskih prihodkov, odvisnost od uvoza se zmanjšuje, potrošniki izgubijo prihodke zaradi višje cene, zaradi česar zmanjšajo porabo (Caballero in sod., 2000). Podobne učinke na trgovino je mogoče pričakovati, če vlada uvede uvozne kvote v višini $d_1 - s_1$. Vendar pa se lahko učinki kvote o porazdelitvi dohodka razlikujejo od carinskih dajatev glede na destinacijo rente kvot. To je razlika med ceno ponudbe države izvoznice in prodajno ceno na domačem trgu.

2 Izvozna nadomestila, davki in kvote

Analiza izvoznih nadomestil je podobna analizi uvoznih carinskih dajatev. Ponazorimo primer, ko je nadomestilo sestavljeno iz odstotne »s« mednarodne tržne cene, ki jo vlada plača za izvoznike kmetijskih proizvodov (Slika 3). Domača cena se poveča iz P_w na $P_w \cdot (1 + s)$, domača proizvodnja narašča od s_1 na s_2 , domača poraba se zmanjšuje od d_1 do d_2 , izvožena količina se povečuje iz $(s_1 - d_1)$ na $(s_2 - d_2)$, vlada mora plačati znesek, ki je enak tako za sivo polje kot oba svetlo siva območja, proizvajalci koristijo višjo ceno, ki spodbuja njihovo povečanje outputov, vlada prevzame stroške subvencioniranja, izvoz kmetijskih proizvodov se poveča in potrošniki izgubijo prihodke zaradi višjih cen, zaradi česar zmanjšajo porabo (Caballero in sod., 2000).

Slika 3: Učinki izvoznih nadomestil in kvot (Caballero in sod., 2000)

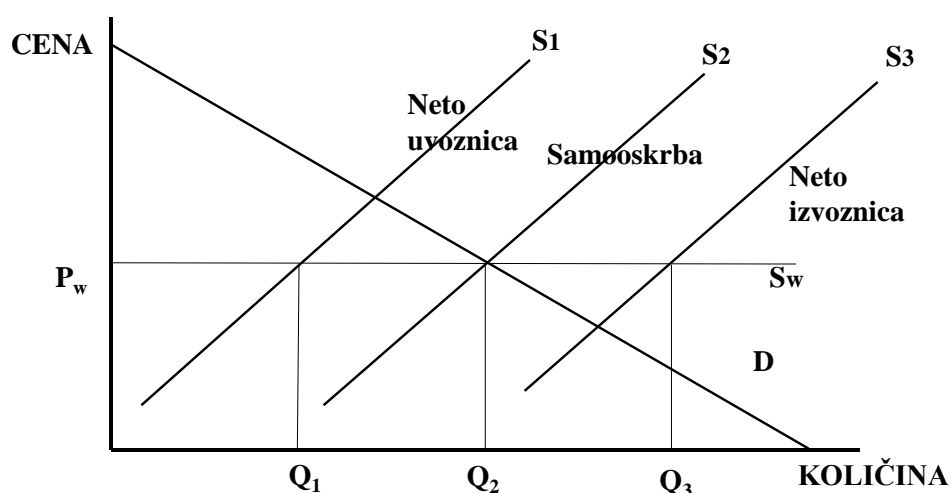
3 Ukrepi domače podpore proizvajalcem

Politični ukrepi za podporo proizvajalcem, ki niso neposredno vezani na trgovinske intervencije, se lahko kažejo v dveh oblikah; lahko jih dodajamo kot prihodke prejete od proizvajalcev (neposredna plačila), ali zmanjšamo stroške za proizvajalce (podpore vložkov). Obe vrsti podpor imata učinek, ki omogočata proizvajalcem, da ponudijo več po isti ceni, zato se krivulja ponudbe premakne v desno.

Slika 4 prikazuje stanje, v katerem ukrepi premaknejo državo od neto uvoznice (S_1) do tega, da država postane samozadostna (S_2) in sčasoma neto izvoznica (S_3), v primeru menjalnega blaga. Podpore proizvajalcev dosežejo naslednje učinke: v domači ceni ne bo sprememb, ki je v konkurenčnem položaju in prosti trgovini, ker je enaka svetovni ceni; ker se cena ne spremeni, bo domača potrošnja ostala enaka (na ravni Q_2); proizvodnja se

bo povečala, kar bo povzročilo zmanjšanje uvoza in s časoma k ustvarjanju izvoznih presežkov; proizvajalci bodo pridobili zaradi zmanjšanja stroškov proizvodnje na račun državnega proračuna, ki bo nosil stroške podpor (Caballero in sod., 2000).

Podobna vrsta analize se lahko uporablja za davke in podpore v potrošnji kmetijskih proizvodov. V tem primeru se bo krivulja povpraševanja premaknila v levo (v primeru davkov) ali desno (v primeru podpor). V primeru netržnih dobrin, se bodo cene kot tudi ponudba in povpraševanje količin spremenile.

Opomba: P_w - svetovna cena, S_w -ponujena količina ob svetovni ceni

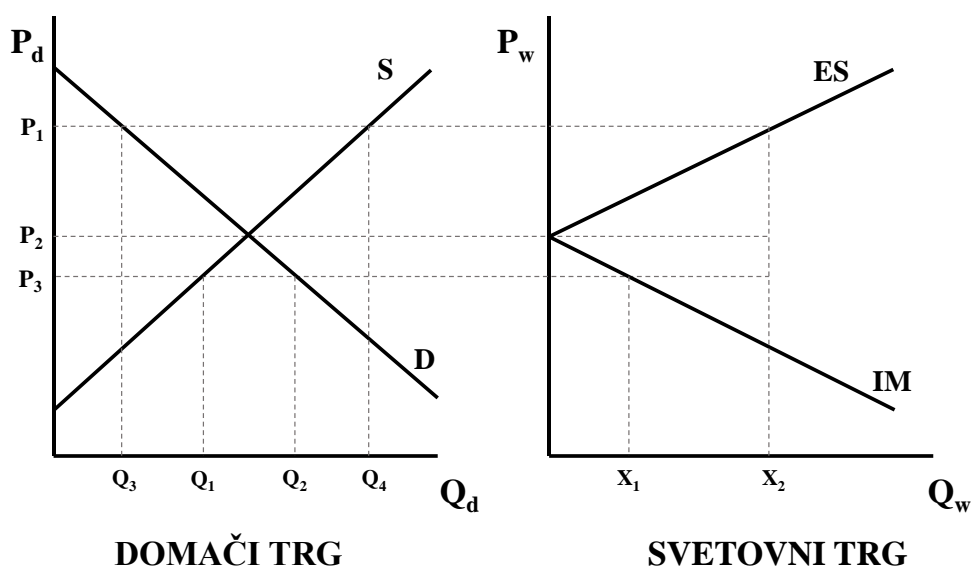
Slika 4: Učinki ukrepov domače podpore (Caballero in sod., 2000)

Vpliv kmetijske podpore na cene na svetovnem trgu

Grafično lahko prikažemo ravnotežno ceno na svetovnem, ki vključuje dve ali več držav trgovanja s konceptom krivulj presežne (izvoz) ponudbe in presežnega (uvoz) povpraševanja (imenovane tudi krivulje trgovine).

Krivulja presežne ponudbe (povpraševanja) v posamezni državi je preprosto razlika med domačimi količinami, ki so na voljo in so povpraševane po določeni ceni. Graf na levi prikazuje krivuljo domače ponudbe in povpraševanja za določeno državo. Predpostavimo, da ni stroškov za zaščito in prevoz, in da je svetovna cena tudi cena, ki prevladuje na domačem trgu države. Po *avtarktični* ceni P_2 (to je cena, po kateri je država samozadostna in trgovanje ne poteka), vemo, da so količine izvoza in uvoza nič, tako da imamo eno točko na presežku krivulje ponudbe (povpraševanja), ki je prikazana na desnem grafu. Predpostavimo, da se poveča svetovna cena na P_1 , tako da država postane izvoznica. Obseg

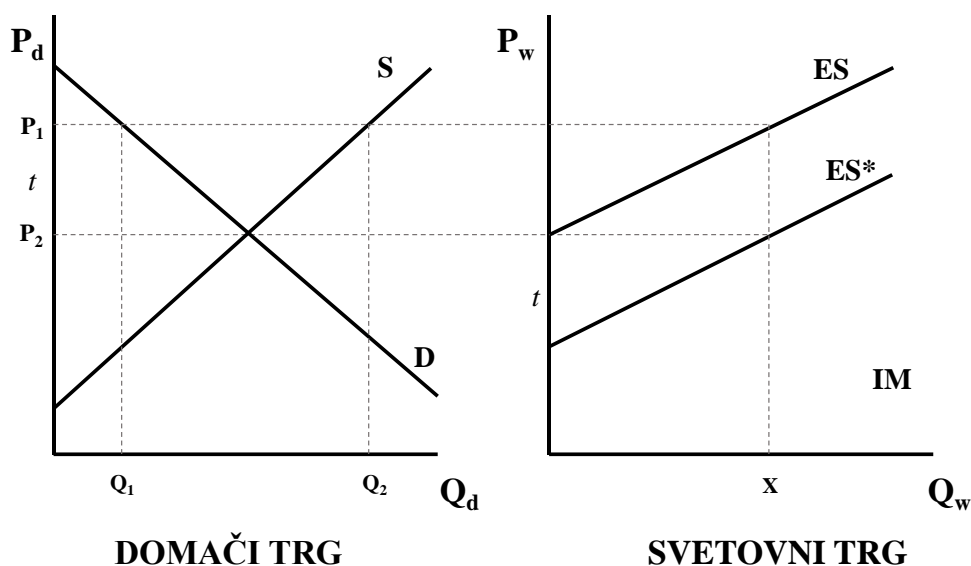
izvoza pri ceni P_1 je Q_3Q_4 v levem grafu, ki je prikazan kot X_2 v desnem grafu, ki nam daje drugo točko na krivulji presežne ponudbe (Slika 5). S spreminjanjem svetovne cene in določanja količine uvoza ob vsaki ceni, lahko v celoti krivuljo ES damo ven. Če svetovna cena pade na P_3 , država postane uvoznik in je uvoz Q_1Q_2 . Ta uvozna količina je prikazana kot X_1 na desnem grafu in je druga točka na presežni krivulji povpraševanja. S spreminjanjem svetovne cene in določanjem količine uvoza ob vsaki ceni, lahko presežek krivulje povpraševanja IM v desnem grafu damo prav tako ven (Matthews, 2006/2007).

Opomba: P_d -domača cena, Q_d -domača količina, S-krivulja ponudbe, D-krivulja povpraševanja, P_w -svetovna cena, Q_w svetovna količina, ES-presežek krivulje ponudbe, IM-presežek krivulje povpraševanja

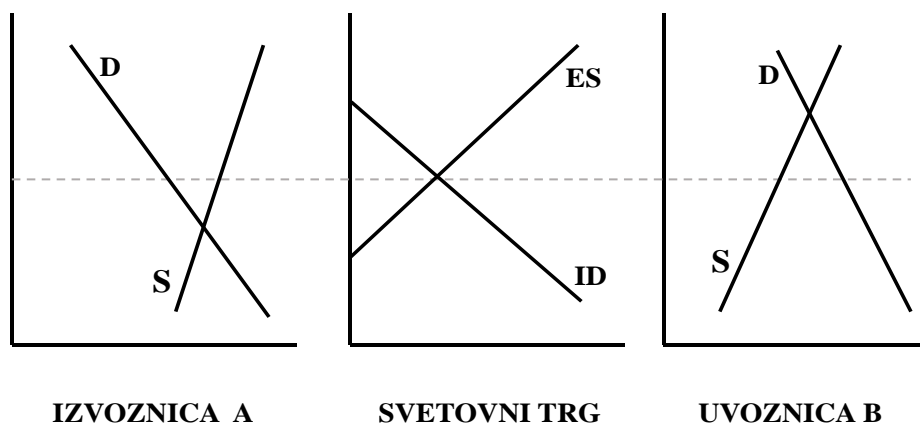
Slika 5: Določitev presežne krivulje ponudbe in krivulje povpraševanja (Matthews, 2006/2007)

Položaj presežnih krivulj ponudbe in povpraševanja se bo premaknil, če bodo premiki v osnovni domači krivulji ponudbe in povpraševanja (Slika 6). Svetovna cena je najprej v P_2 , po kateri je država samozadostna. Predpostavimo, da je politična zaščita uvedla carinsko dajatev, absolutni znesek t , zaradi katerega postane država izvoznik. Upoštevajmo, da čeprav se je domača cena spremenila, se svetovna cena ni. Z vidika drugod po svetu, je ta država postala izvoznica na prvotni svetovni ravni cene P_2 . To se kaže s premikom krivulje ES navzdol z zneskom t . Upoštevajmo s konstrukcijo, ki bo zagotovila, da je količina izvoza ponudbe na svetovni ceni P_2 enaka količini izvoza, ki je na voljo iz države, po uvedbi carinske dajatve. Podobno, če je država uvoznik na trenutni svetovni ceni, potem bo uvedba carinske dajatve znižala količino zahtevanega uvoza, kar se bo odražalo v podobnem premiku krivulje uvoznega povpraševanja IM navzdol (Matthews, 2006/2007).

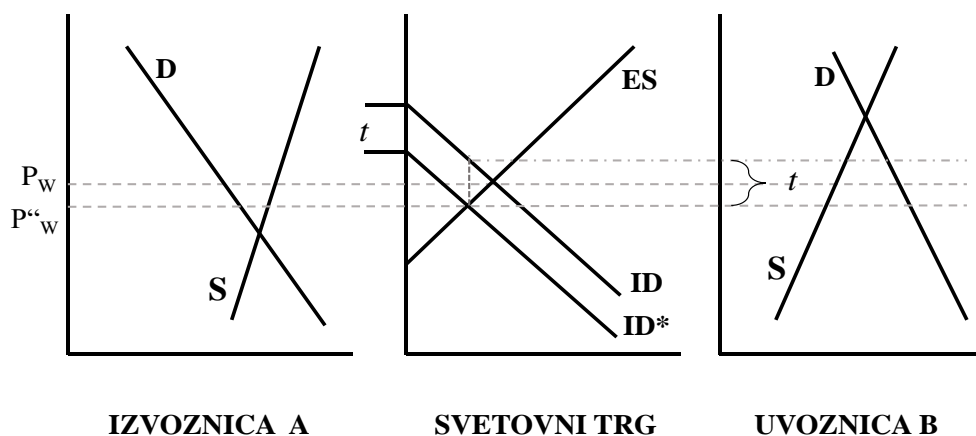
Slika 6: Vpliv izvoznih nadomestil na presežek krivulje (Matthews, 2006/2007)

Prikaz svetovno tržnega ravnovesja determiniranega z uporabo presežne krivulje ponudbe in povpraševanja (Slika 7). Imamo dve trgovski državi, izvoznico A in uvoznico B. Svetovno tržno ravnovesje je prikazano v srednjem grafu kot interakcija med krivuljo izvoza ponudbe A in krivuljo uvoza povpraševanja B. S tem osnovnim modelom je mogoče raziskati najbolj osnovne oblike mednarodne odvisnosti. Če se pojavi neželen šok v državi B, se krivulja premakne v levo in zviša cene, prav tako se cene dvignejo v državi A (Matthews, 2006/2007).

Slika 7: Določitev svetovnega tržnega ravnovesja v modelu dveh držav (Matthews, 2006/2007)

Slika 8 prikazuje vpliv zaščite na ravni svetovnih cen v modelu dveh držav. Predpostavljamo da država uvoznica B uvaja podporno politiko za domače proizvajalce z uvedbo carinske dajatve t od uvoza. To premakne krivuljo uvoza povpraševanja ID navzdol in zniža cene na svetovnem trgu. Sklepamo, da država, ki dviguje cene proizvajalcev za svoje pridelovalce, zniža cene s katerimi se sooča drugod po svetu. Upoštevajmo, da padec svetovnih cen pomeni, da lahko država B zdaj kupi svoj preostali uvoz, ki ga potrebuje, ceneje in tako obrača pogoje trgovanja v svojo korist. Ti pogoji trgovinskega učinka povzročijo dodatno ekonomske učinke za velike države, ki je uvedla politiko zaščite, kar je pozitivno za uvoznico in negativno za izvoznico (Matthews, 2006/2007).

Slika 8: Vpliv zaščite na ravni svetovnih cen v modelu dveh držav (Matthews, 2006/2007)

2.1.3 Kmetijska politika v EU

EU je najstarejša med trgovinskimi bloki. Skupna kmetijska politika (SKP) je bila ustanovljena z Rimsko pogodbo iz leta 1957. Njeno izvajanje temelji na treh načelih: enotnosti trga (skupni trg), dajanju prednosti domači pridelavi (tržno cenovna zaščita) in finančni solidarnosti držav članic (skupni proračun) (Erjavec in sod., 1998).

Osnove SKP so se izoblikovale na srečanju v Stresi leta 1958 in so se naslanjale (razen na teoretski okvir iz katerega izhaja, da je povpraševanje po hrani neelastično, ter da z rastjo dohodka delež izdatkov za hrano pada) na oblikovanje skupnega trga za kmetijske proizvode, domačo proizvodnjo, ki je imela prednost pred uvozom in financiranjem SKP in katera naj bi se prenesla iz nacionalne na centralno raven. Osnove SKP, čeprav se takrat še ni tako imenovala, so bile dokončno oblikovane leta 1962. 85 % kmetijske proizvodnje je bilo upravičene do tržno cenovnih podpor, ki jih razumemo kot izvozna nadomestila in uvozne zaščite. Ustanovljen je bil Evropsko kmetijski jamstveni in usmerjevalni sklad (EAGGF), ki je leta 1970 prerasel v SKP (Propojević, 2005).

V prvih letih nastanka SKP, so bile predvsem ključni element integracije med državami članic, ki so za vključitev kmetijskih proizvodov v prosti pretok blaga morale odpraviti nacionalne intervencijske mehanizme, nezdružljive z enotnim trgom, in jih prestaviti na raven Skupnosti (Evropski parlament, 2016). SKP je poleg dogovora ustavnih članic tudi neke vrste nadaljevanje protekcionističnega pristopa do kmetijstva v Evropi.

Temeljni cilji SKP so zapisani v 33. čl. (prej 39. čl.) Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti (Avsec in Erjavec, 2005):

- povečati kmetijsko produktivnost s pospeševanjem tehničnega napredka in zagotavljanjem racionalnega razvoja kmetijske proizvodnje ter z optimalno uporabo proizvodnih dejavnikov, zlasti delovne sile,
- zagotoviti primerno življenjsko raven kmetijske skupnosti, zlasti s povečanjem individualnega zaslужka oseb, ki se ukvarjajo s kmetijstvom,
- stabilizirati trge,
- zagotoviti redno preskrbo,
- poskrbeti, da je preskrba potrošnikom dostopna po primernih cenah.

Cilji SKP so vseskozi ostajali enaki, spreminjal se je samo način njihovega doseganja. Danes pa poleg vseh teh ciljev namenja vse večjo pozornost predvsem razvoju podeželskih območij in varovanju okolja, vse bolj se uveljavlja regionalna politika in predpisani strukturni ukrepi za posodobitev in razvoj kmetijstva.

SKP velja za eno najbolj kontroverznih politik predvsem zaradi negativnih učinkov trgovinske politike, visokih stroškov proračuna in neenake porazdelitve podpor državljanic (Lovec in Erjavec, 2014).

Zunanjetrgovinski učinek SKP je bila izolacija in zapiranje trga EU pred svetovnim trgom kmetijskih proizvodov. Na slednje lahko gledamo kot na naraven razvoj dogodkov, saj je bilo kmetijstvo EU že od nekdaj zaščiten z mnogo višjimi carinami in necarinskimi ovirami za trgovanje, kot drugi sektorji gospodarstva. S tem je bilo relativno neučinkovito kmetijstvo držav EU zaščiten pred zunanjo konkurenco, predvsem pred kmetijstvom ZDA in kmetijstvom manj razvitih držav (Ingersent in Rayner, 1999). EGS (Evropska gospodarska Skupnost), danes EU, je zaradi posebnosti SKP, s katero je učinkovito znala ločiti domače kmetijstvo od svetovnih tržnih silnic, da bi dosegla zaščito kmetijskih dohodkov in stabilnost cen, postala neto izvoznica (Knutson in sod., 2006).

Zaradi stroškov s presežki hrane in zunanjih pritiskov, je SKP z reformami spremenila zaščito kmetijstva in način financiranja. Prvi val reform je leta 1984 uvedel kvote za prirejo mleka, s katerimi so uspešno omejili problem presežkov za mleko in mlečne izdelke, težave pa so se zaostrole pri govejem mesu in pri žitih (Erjavec in sod., 1998). Teh težav se je uspešno lotila **reforma iz leta 1992**. Posledica sprememb so bile znižane intervencijske cene, nastalo izgubo dohodka pa so pokrili s proračunskimi sredstvi v obliki kompenzacijskih plačil. Reforma je nastala zaradi pritiskov znotraj mednarodnih trgovinskih pogajanj GATT, da bi zmanjšali protekcionistične ukrepe razvitih držav v kmetijstvu. Z reformo so hoteli približati evropske cene k svetovnim (Nahtigal, 2007).

Z **MacSharryjevo reformo leta 1992** so se tako podpore preusmerile v neposredna plačila (O'Neill in Hanrahan, 2013). Posredno je omogočila zaključek urugvajskega kroga

pogajanj, saj so ameriška proizvodno vezana neposredna plačila (»deficiency payments«) in njim precej podobna evropska kompenzacijska plačila, sprejeli kot proizvodno bolj nevtralna, ter jih niso vključili v izračun skupnih podpor kmetijstvu, ki so podvržene znižanju (Erjavec in Cunder, 1997). Korenite spremembe so poleg poljščin sledile še pri izdelkih živalskega izvora, kjer je znižane cene za goveje meso nadomestilo izplačevanje premij na glavo živine, pri izpadu dohodka zaradi občutnega znižanja zajamčenih cen poljščin pa so v celoti nadomestila neposredna plačila na hektar. Ti plačili sta bili uvrščeni v »modro škatlo« WTO (Ingersent in Rayner, 1999).

Reformni proces se je okrepil z reformo *Agende 2000*, katere namen je bil nadaljnje znižanje cen in povečanje neposrednih plačil. Posledično bi se izboljšala konkurenčnost kmetijstva EU na domačih in svetovnih trgih, Skupnost pa bi s pomočjo nižjih izvoznih nadomestil lažje stopila v korak z določili in obveznostmi do WTO (O'Neill in Hanrahan, 2013).

Reforma iz let 2003 in 2004 je z najpomembnejšimi novimi ukrepi korenito spremenila dosednji način izvajanja kmetijske politike. Uvedba proizvodno nevezanih plačil v obliki enotnega plačila na kmetijsko gospodarstvo (Single farm payment), zgodovinska plačila v obliki plačilnih pravic na površino in regionalno enotno plačilo, je zamenjala večino sedanjih neposrednih plačil po sektorjih (Rednak in sod., 2005). Shema enotnega plačila je bila uvedena leta 2005 na podlagi Fischlerjeve reforme SKP, sprejete leta 2003, deloma zaradi zaskrbljenosti v zvezi s proizvodnjo učinkov izkrivljanja teh plačil (O'Neill in Hanrahan, 2013). Ta reforma je na področju kmetijstva povzela zahteve GATT in se je hkrati zavzela za povečanje konkurenčnosti, izboljšanje kakovosti, zagotovitev poštenega življenjskega standarda, ter zahteve po tem, da je kmetijska proizvodnja prijazna okolju in da se za kmete in njihove družinske člane zagotovi alternativno zaposlitev v primeru, ko bi se odločili zapustiti kmetovanje (Prokopijević, 2005).

Vsebovala je tudi nove zahteve o navzkrižni skladnosti, kar pomeni, da so bila enotna plačila pogojena z določenimi merili na področju javnega zdravja in okolja, nove ukrepe za spodbujanje okolja, kakovosti in dobrega počutja živali, okrepljena je bila politika razvoja podeželja z več sredstvi, zmanjšanje neposrednih plačil (modulacija) za večje kmetije, za financiranje nove politike razvoja podeželja, mehanizem finančne discipline za zagotovitev, da se določen kmetijski proračun do leta 2013 ne prekorači, revizije tržne politike SKP (Tancu, 2010). Tudi uskladitev s predpisi WTO, katere je bil končni cilj nevezanosti pomoči, da se shema enotnih plačil vključi v »zeleno škatlo« (Evropski parlament, 2016).

Zadnji krog prenove SKP leta 2003 ni bistveno spremenil porazdelitve sredstev med državami članicami, je pa nekoliko zaostril spremenjeno skupno politiko. Stopnjeval je prenos težišča od proizvodno vezanih plačil na proizvodno nevezana plačila (Fistravec in sod., 2010).

Sledil je »**Zdravstveni pregled**« iz leta 2009. Namen pregleda je bila postopna odprava mlečnih kvot do leta 2015, preoblikovanje nadaljnje razvezave proizvodno vezanih plačil, ki so vezane na proizvodnjo posameznega proizvoda in se prenesejo v shemo enotnega plačila na kmetijo, uvedene so bile nove zahteve stopnje modulacije neposredne pomoči in pomoč za naložbe za mlade kmete. Na novo so bile prav tako zahteve pri izboljšanju navzkrižne skladnosti, ki bi izboljšale gospodarjenje z vodo (Evropski parlament, 2016).

Od leta 2015 dalje je pričela veljati nova reforma **SKP 2014-2020**, s katero se še naprej preko neposrednih plačil uravnava ekonomski položaj kmetijstva. Nevezanost pomoči kot dohodkovna podpora iz leta 2003, prehaja v novo fazo, kjer se je poleg ponovnega združevanja instrumentov, odpravila večina zgodovinskih referenc. Proizvodno nevezana shema osnovnega plačila ostaja kot osrednja shema v obliki plačilnih pravic. Reforma obenem spodbuja in daje večji poudarek varstvu okolja, da bodo države članice dosegle pametnejšo in bolj vključujočo rast evropskega podeželja, reforma se mora prav tako nadaljevati zaradi doseganja ustreznih rezultatov javnih politik v zvezi z varno preskrbo hrane, podnebnimi spremembami, okoljem ter teritorialnim in socialnim ravnovesjem (Evropski parlament, 2016).

Mehanizmi in instrumenti Skupne kmetijske politike

Instrumenti SKP so do danes razdeljeni v dva dopolnjujoča stebra. Prvi steber zajema tržne ukrepe in neposredna plačila, drugi pa večletne ukrepe za razvoj podeželja. Vzvod za redne tržno usmerjene reforme je povzročil nastanek neposrednih plačil, ki so povečale konkurenčnost kmetijskega sektorja s spodbujanjem kmetovalcev k prilagajanju na tržne rede. Danes pa zagotavljajo podporo osnovnemu dohodku in javnih dobrin. Tržni ukrepi, ki so v preteklosti predstavljali glavno orodje SKP zaradi večje tržne usmerjenosti, so danes le še varnostna mreža, ki se uporablja ob močnem upadu cen. Cilji razvoja podeželja so spodbujanje konkurenčnosti, trajnostno upravljanje naravnih virov ter uravnotežen razvoj zagotoviti z bolj specifično usmerjenimi ukrepi. Na položaj kmetovalcev pa prav tako močno vplivajo druge pobude SKP, kot so politika kakovosti, promocija in ekološka pridelava (Evropska komisija, 2010).

Aktualna SKP do 2020 temelji na treh glavnih ciljih, in sicer vitalna proizvodnja hrane, trajnostno upravljanje naravnih virov in ukrepi na področju podnebnih sprememb in uravnotežen teritorialni razvoj.

Neposredna plačila

Neposredna plačila predstavljajo enega pomembnejših ukrepov za uravnavanje ekonomskega položaja kmetijske dejavnosti ob hkratnem usmerjanju pridelave v smeri trajnostnega razvoja.

Mehanizmi neposredne pomoči s popolnoma nevezane pomoči prehajajo na usmerjeno pomoč. Leta 2003 je bil uveden sistem nevezane kmetijske pomoči in zagotavljanja splošne dohodkovne podpore. Sedaj prehaja v sistem, v katerem je vsaka komponenta

povezana z določenimi funkcijami ali cilji. Zgodovinska referenčna obdobja niso več pomembna. S sedmimi komponentami pa enotna plačila na kmetijo nadomešča sistem večnamenskih plačil (Evropski parlament, 2016):

1. Osnovno plačilo na hektar, katerega stopnjo je treba uskladiti glede na nacionalna ali regionalna gospodarska ali upravna merila in v skladu s procesom t. i. notranje konvergence.
2. »Zelena« komponenta, kot dodatna podpora za nadomestilo stroškov pri zagotavljanju okoljskih javnih dobrin, za katere trg ne zagotavlja plačila.
3. Dodatno plačilo mladim kmetom za obdobje petih let.
4. Prerazdelitveno plačilo, s katerim se lahko kmetom dodeli dodatna podpora za prve hektarje na kmetiji.
5. Dodatna dohodkovna podpora na območjih s posebnimi naravnimi omejitvami.
6. Vezana podpora za proizvodnjo, dodeljena za nekatera območja ali vrste kmetovanja iz ekonomskih ali socialnih razlogov.
7. Poenostavljena shema za male kmete s plačili do 1250 evrov.

Države članice morajo 30 % svojih nacionalnih sredstev za neposredna plačila nameniti za »zeleno« komponento. Preostalih 70 % se bo namenilo za »osnovna plačila« po odbitku vseh zneskov, uporabljenih za nacionalne rezerve pravic (obvezna, do 3 % nacionalne ovojnice), za dodatna prerazdelitvena plačila (do 30 %), plačila za mlade kmete (do 2 %), območja z omejenimi možnostmi (do 5 %) ali za plačila, vezana na proizvodnjo (do 15 %). Nova osnovna plačila na hektar bodo namenjena samo dejavnim kmetom (opredeljenim na podlagi negativnega seznama, ki ga določi vsaka država članica) (Evropski parlament, 2016).

Skupna ureditev trgov

Skupna ureditev trgov (SUT) ureja tržne ukrepe, ki so del 1. stebra SKP. Zaporedne reforme so leta 2007 privedle do združitve 21 SUT v eno samo za vse kmetijske proizvode. Sočasno se je SKP zaradi teh pregledov postopno bolj usmerila na trge, zmanjšal pa se je tudi obseg intervencijskih mehanizmov, ki se zdaj obravnavajo kot »varnostne mreže« in se uporabljajo zgolj v primeru krize (Evropski parlament, 2016). Kar zadeva podporo prek cen, so bile ohranjene le intervencijske cene (zajamčene cene, pod katerimi intervencijska agencija, ki jo določijo države članice, odkupi proizvedene količine in jih uskladišči).

SUT opredeljuje kmetijske proizvode, ki jih pokriva, ter ureja notranje tržne ukrepe (intervencijski ukrepi na trgih, pravila o trženju, pravila o organizacijah proizvajalcev) in zunanje področje glede trgovine s tretjimi državami (izvozna in uvozna dovoljenja, uvozne dajatve, upravljanje carinskih kvot, izvozna nadomestila).

Ukrepi politike razvoja podeželja

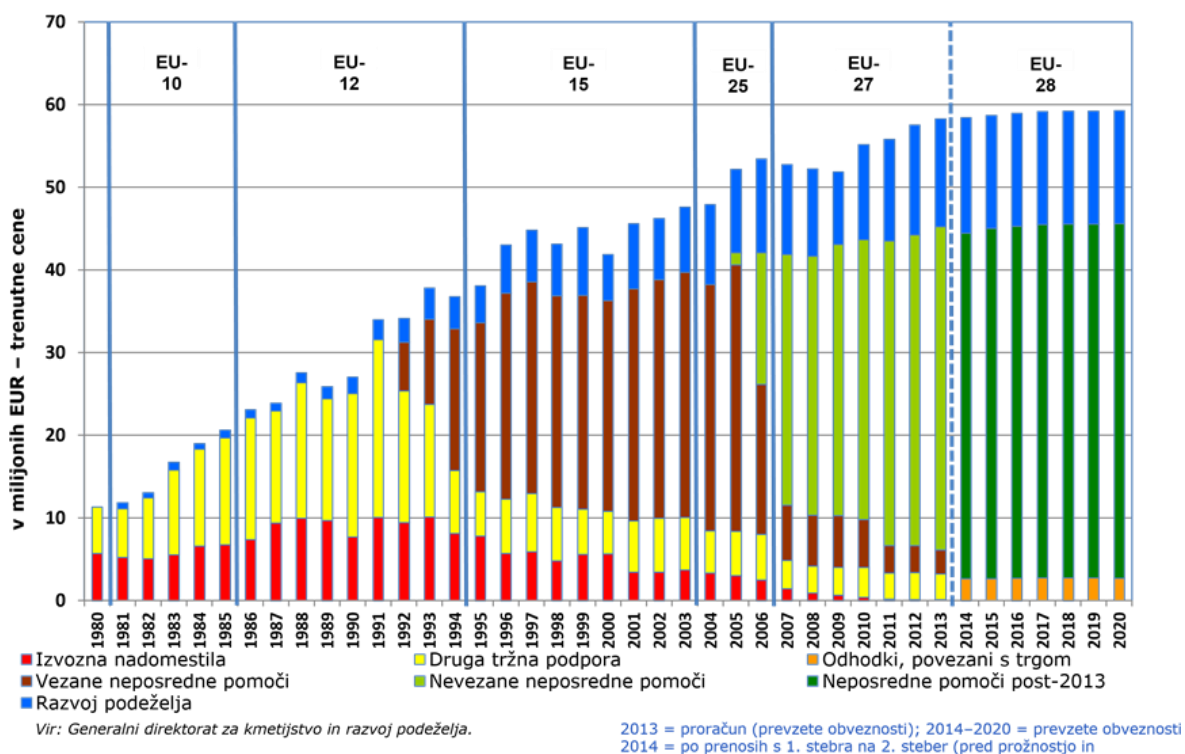
Med zadnjo reformo SKP je bila ohranjena struktura dveh stebrov, v kateri razvoj podeželja še vedno predstavlja drugi steber SKP. Splošna načela stebra ostajajo enaka (sofinanciranje, večletno nacionalno ali regionalno načrtovanje iz nabora ukrepov EU). Politika razvoja podeželja ne bo več zasledovala ciljev preko osi, ampak preko šestih prednostnih nalog, ki so (Avsec, 2012):

1. Pospeševanje prenosa znanja v kmetijstvu in gozdarstvu.
2. Povečanje konkurenčnosti kmetijstva in vitalnosti kmetij.
3. Spodbujanje organizacij razvoja agroživilskih verig in obvladovanja v kmetijstvu.
4. Ohranjanje ekosistemov, odvisnih od kmetijstva in gozdarstva.
5. Spodbujanje učinkovite uporabe virov in prehod v nizkoogljično gospodarstvo.
6. Izkoriščanje potenciala delovnih mest in razvoja podeželskih območij.

Okrepljena je vloga pobude LEADER, za katero je predvidenih najmanj 5 % sredstev. Ukinjen je ukrep zgodnjega upokojevanja, uveden pa sklop novih ukrepov za spodbujanje sodelovanja. Novost so tudi ukrepi za upravljanje s tveganji, kjer je poleg obstoječih ukrepov za upravljanje s proizvodnimi tveganji predviden tudi nov ukrep za upravljanje z dohodkovnimi tveganji (Avsec, 2012). Financira se iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP). Naloga tega sklada je prispevati k uresničevanju strategije Evropa 2020 (strategija EU za rast in delovna mesta) s tem, da pospešuje trajnostni razvoj podeželja na podeželskih območjih. EKSRP mora prispevati k razvoju kmetijskega sektorja, ki je prostorsko in okoljsko bolj uravnotežen, prijazen podnebjju, odporen na podnebne spremembe ter konkurenčen in inovativen (Evropski parlament, 2016).

Stroški SKP

Slika 9 prikazuje kako se SKP politika financira iz letnega proračuna EU. Druga področja politike, kot so zdravstvo in izobraževanje, se v glavnem financirajo iz nacionalne vlade članic EU. Na začetku svojega izvajanja je SKP predstavljal največjo postavko zelo majhnega proračuna EU. Danes znaša letna poraba za kmetijstvo in razvoj podeželja skupaj skoraj 55 mrd. eurov, kar je skoraj 445 % skupnega proračuna EU. Svoj vrhunec porabe je SKP dosegla leta 1984, ko je znašala 72 % proračuna EU. Od takrat naprej se stalno zmanjšuje (Evropska komisija, 2013).

Slika 9: Izdatki za SKP v obdobju 1980–2010 (Evropska komisija, 2013)

2.1.4 Kmetijska politika v ZDA

Prvotno so bili v ZDA kmetijski programi narejeni za stabilizacijo in krepitev kmetijskih dohodkov z zagotavljanjem cenovne in dohodkovne podpore za poseben seznam blaga, za ekonomsko okrevanje gospodarstva in razvoja v času depresije in povojnih obdobjih. To so dosegli s kombinacijo davkoplačevalnih proizvodnih plačil in dobave upravljanja v obliki omejitev površine in programov skladiščenja blaga. Od takrat se je kmetijska politika spreminjala za reševanje dodatnih ciljev. Sčasoma pa se je povečala zaskrbljenost zaradi zveznega proračunskega primanjkljaja, ki je okrepila pritisk na reforme kmetijske politike (OECD, 2011b). **Temeljni cilji** kmetijske politike ZDA so (Knutson in sod., 2007):

- povečanje kmetijske proizvodnje,
- podpora in stabilizacija kmetijskih cen in prihodkov,
- širiti izvoz kmetijskih proizvodov,
- prilagoditev kmetijske pridelave na potrebe trga,
- ohranitev virov in energije,
- preživetje kmetijske družine,
- multifunkcionalnost.

Reforme kmetijske politike v ZDA so se začele prej kot v EU, in sicer leta 1973, z znižanjem starega mehanizma cenovnih podpor. Shemo cenovne podpore so zamenjala izravnalna plačila kmetom, zahteva po nekompenzirani prahi in varnostne mreže, ki so omogočile, da so se tržne cene spustile pod stopnjo zajamčenih cen (Brasili in sod., 2007). Leta 1965 je bil predstavljen prvi zakon o kmetijstvu (Farm Bill), ki je orodje večletnega pooblaščenja zakonodaje za izvedbo kmetijskih politik (Ingersent in Rayner, 1999).

Kmetje so pred Zakonom FAIR prejeli proticiklične podpore imenovane izravnalna plačila, ki so bila odvisna od zgodovinskih pridelkov, upravičenega območja, namenjenega za vsak posevek in niza plačilnih stopenj, ki so temeljila na razliki med ciljno ceno in nacionalno povprečno ceno, prejeta za vsak pridelek. FAIR zakon je odstranil povezavo med temi plačili dohodkovne podpore in proizvodnje, z uvedbo neke vrste zgodovinskih plačil (PFC - Production Flexibility Contracts payments), neodvisne od vrste, količine in tržne cene pridelkov (O'Neill in Hanrahan, 2013).

Leta 2002 je bil sprejet nov zakon o kmetijstvu (Farm Bill). Pripomogel je k povečanju kmetijskih podpor zaradi česar so največji prejemniki postali pridelovalci bombaža in žita. Zakon je ponovno uvedel proticiklične ukrepe, ki so vzpodbudili proizvodnjo tudi v primeru, kadar so tržne cene padle zaradi velike ponudbe. Ta oblika cenovnih podpor je povečala kmetijske podpore za 80 % (Nahtigal, 2007).

V naslednjih obdobjih se je zvrstilo več novih zakonov o kmetijstvu, in sicer 1996-2002, 2002-2008 in 2008-2013, ki so zagotovili nove ukrepe za zajamčene cene, plačila za zavarovanje, ki ščitijo pred izgubo dohodka (O'Neill in Hanrahan, 2013). Zlasti zakon o kmetijstvu za leto 2002 in 2008 je uvedel dodatne programe, ki so namenjeni za nadomestilo kmetom v neugodnih razmerah kmetijske pridelave ali trgov. Kot posledica, je nastal večplastni sistem plačil, zlasti zapletenih in katerih stroškovna učinkovitost je vprašljiva (zlasti v zvezi z zavarovalniškimi sistemi). Glavna razlika med EU in ZDA je, da ZDA zagotavlja plačila, ki se spreminjajo v odvisnosti s tržnimi cenami (Butault in sod., 2012).

Kmetijski zakon iz leta 2014, ki je naveden kot najnovejši Farm Bill 2014, je bil sprejet februarja 2014. Vsebuje 12 naslovov, ki zajemajo cene surovin in dohodkovne podpore, kmetijske kredite, trgovine, ohranjanje kmetijstva, raziskovanje, razvoj podeželja, energije in programe za tujo in domačo hrano ter še ostale programe. Ta zakon je prenehal z neposrednimi plačili in s tem uvedel razširjen sistem podpore zavarovanj pridelkov in nove proticiklične mehanizme namenjene, da zagotovijo pomoč, ko cene padejo pod proizvodne stroške (Johnson in Monke, 2014). Uradni kongres za proračun (CBO) ocenjuje, da bo Farm Bill stal zvezno vlado skoraj 1000 mrd. USD v obdobju desetih let, in od tega bo približno 800 mrd. USD šlo za prehranske programe. Novi kmetijski zakon (Farm Bill) je zaradi ukinitve neposrednih plačil ustvaril evolucijo v reformi kmetijske politike s preusmeritvijo tradicionalnih cenovnih podpor in dohodkovne podpore na programe, ki upravljajo s tveganji, in je utrdil zavarovanje pridelkov kot primarno orodje za kmete

(Burnett, 2015). V ZDA glavna orodja sloni na zavarovanjih, medtem ko se v EU tveganja v glavnem upravljajo preko neposrednih izplačil.

Če povzamemo, je kmetijska politika v ZDA na redni osnovi opredeljena s kmetijskimi zakoni Farm Billi (na splošno vsakih petih let). Združuje več instrumentov s kombinacijo neposrednih plačil, vezane podpore preko zajamčenih cen in niz ciljnih cen in podpor, ki se prilagodijo razmeram na trgu, večinoma za poljščine. Kmetijska politika v ZDA še zdaleč ni tako koherentna kot je v EU. Sčasoma je bilo nekaj preobratov v splošni usmeritvi približevanja k manj izkrivljajočim oblikam podpor, medtem ko je bila v EU bolj dosledna. Programi ZDA za domačo pomoč v hrani in biogoriv sedaj igrajo pomembno vlogo pri kmetijskih podporah. Ti programi niso predmet mednarodne discipline za domače podpore (Butault in sod., 2012).

2.1.5 Mednarodna trgovina

Zunanja trgovina s kmetijskimi proizvodi je vedno bila in je še vedno ena najbolj občutljivih vprašanj mednarodne trgovine. Vlade po svetu že dolgo nočejo zapustiti instrumente politike, ki dajejo nadzor nad pretokom kmetijskih proizvodov preko svojih meja. Ta kontrolnik se šteje za pomembnega, saj omogoča vladam, da vplivajo na domače cene in na dvig prihodkov. Najbolj pogosto navedena utemeljitev za poseg vlade v kmetijsko trgovino je prehranska varnost, saj če so domače cene previsoke, potrošniki ne morejo kupiti dovolj hrane, in če niso dovolj visoke, proizvajalci ne proizvajajo dovolj hrane (Stockbridge, 2006).

WTO članice od leta 2001 sodelujejo v splošnem krogu večstranskih trgovinskih pogajanj. Deveti krog svetovnih trgovinskih pogajanj, ki še poteka, temelji na načelu skupne zaveze. Tako kot v prejšnjih krogih, tudi v tem skuša trgovino dodatno liberalizirati. Del pogajanj je namenjen reviziji trgovinskih pravil in njihovi prilagoditvi svetovnemu trgovinskemu sistemu, ki se nenehno spreminja. Glavni cilj prizadevanj je postaviti razvoj v osrčje svetovnega trgovinskega sistema. Zaključek pogajanj bi naj pozitivno vplival na večanje zmogljivosti držav v razvoju, da se v večji meri okoristijo z mednarodno trgovino, in se na ta način lažje borijo proti revščini. Zato so zadnji krog pogajanj poimenovali »razvojna agenda iz Dohe«, ki je sestavljena iz treh stebrov (Evropska komisija, 2016):

1. Dostop na trg za kmetijske proizvode (vključno s carinskimi dajatvami in podporami), industrijske izdelke (tako imenovan dostop do trga za nekmetijske proizvode) in storitve.
2. Pravila, na primer o spodbujanju zunanje trgovine (izvozne podpore) in protidampinška pravila.
3. Razvoj.

Pri izvajanju teh sporazumov velja določena stopnja prožnosti tako za članice organizacije, ki so države v razvoju (različna in posebna obravnava), kot za najmanj razvite države in države v razvoju, ki so neto uvoznice prehrabnih proizvodov, za katere so predpisane posebne določbe. Članice WTO so se na podlagi sporazuma o kmetijstvu zavezale, da bodo izvedle program reform kmetijskih politik (v obdobju 1995-2000 za razvite države, v obdobju 1995-2004 za države v razvoju) (Knutson in sod., 2007). V tem programu so določene obveznosti na treh glavnih področjih:

- **Dostop do trga**

Sporazum o kmetijstvu skuša izboljšati dostop do trga in zahteva, da se:

- vsi zaščitni ukrepi na mejah pretvorijo v carinske dajatve, ki se nato postopno znižujejo (za 36 % v šestih letih med letoma 1995 in 2000 glede na referenčno obdobje 1986-88),
- uvedejo za posebne proizvode, za katere ne velja sistem carinskih dajatev, določbe o minimalnem dostopu za tretje države z uvedbo carinskih kvot (pri čemer so te konec leta 2000 za vsako skupino proizvodov predstavljale 5 % porabe v referenčnem obdobju 1986-88),
- ohranijo uvozne carinske koncesije vsaj na ravni, ki so veljale v obdobju 1986-88, in se uvede posebna zaščitna klavzula, ki stopi v veljavo takrat, ko obseg uvoza prekorači določen prag ali ko cene uvoženih proizvodov padejo pod določeno mejo (WTO, 2015).

- **Domača podpora**

V sporazumu o kmetijstvu je predvideno zmanjšanje obsega podpore glede na vrsto pomoči, ki je razvrščena v različne »škatle« glede na to, kako vpliva na izkrivljanje kmetijskih trgov.

- »Oranžna škatla«, imenovana tudi skupna mera podpore, združuje podporo pomoči in cen, vezano na proizvodnjo, ki ni izvzeta iz obveznega zmanjšanja. V šestih letih jo je bilo treba zmanjšati za 20 % glede na referenčno obdobje 1986-88. Vse članice WTO lahko uvedejo klavzulo *de minimis*, ki omogoča, da se iz veljavne skupne mere podpore izvzame podpora v višini manj kot 5 % vrednosti določenega proizvoda (specifične pomoči) ali vrednosti celotne kmetijske proizvodnje (nespecifične pomoči). Za države v razvoju velja prag 10 % (WTO, 2015).
- »Modra škatla« zajema pomoči za programe nadzora ponudbe, ki so izvzete iz obveznega zmanjšanja, kot je neposredna pomoč, vezana na obdelovalno površino in fiksen donos, ali ki se dodeli za določeno število glav živine (nadomestna pomoč, ki je bila leta 1992 odobrena v okviru SKP). Znesek podpore na podlagi skupne mere podpore in podpore v modri škatli (celotna skupna mera podpore) za noben proizvod ne sme presežati skupne podpore, dogovorjene v tržnem letu 1992 (WTO, 2015).
- »Zelena škatla« zajema dve vrsti pomoči. Prva je pomoč za programe javnih storitev (raziskave, usposabljanje, obveščanje javnosti, promocijo, infrastrukturo, notranjo pomoč

v hrani ali javne zaloge hrane za zanesljivo preskrbo s hrano). Druga vrsta pomoči so neposredna plačila proizvajalcem, ki so popolnoma nevezana na proizvodnjo. To so predvsem programi za zagotavljanje dohodka in varnosti (naravne nesreče, finančna udeležba države pri zavarovanju pridelka), programi za strukturno prilagajanje in programi za varstvo okolja. Vsa pomoč iz zelene škatle, ki je združljiva z okvirom WTO, je v celoti izvzeta iz obveznega zmanjšanja (WTO, 2015).

- ***Izvozne subvencije***

Glede na referenčno obdobje 1986-1990, se je izvozna pomoč po obsegu zmanjšala za 21 %, po proračunu pa za 36 % (z izjemo govejega mesa, za katero velja obdobje 1986-1992). To linearno zmanjšanje je EU izvedla v 20 skupinah proizvodov. Za predelane proizvode je veljalo samo proračunsko zmanjševanje (WTO, 2015).

Trgovinska menjava med razvitimi državami predstavlja večji del mednarodne izmenjave. Trgovina med ZDA, Japonsko in EU predstavlja približno eno tretjino svetovne trgovine, medtem ko med članicami EU ena petina svetovne trgovine. Aziji se je njen delež povečal od leta 1980. Afrika in Latinska Amerika imata veliko manjši delež menjave kot na drugih celinah. Notranja trgovina na teh kontinentih je minimalna, njihov promet poteka večinoma v razvitih državah. Vzpostavitev regionalnih gospodarskih blokov je povečala trgovino med sosednjimi državami. Regionalni bloki olajšajo pretok blaga med članicami z zmanjševanjem zunanjetrgovinskih ovir in povečanjem hitrosti in števila transakcij. To je še posebej v primeru MERCOSUR v Latinski Ameriki, ASEAN v vzhodni Aziji, NAFTA v Severni Ameriki in EU (Caballero in sod., 2000).

2.2 MERJENJE UČINKOV KMETIJSKE POLITIKE

2.2.1 Merjenje podpore v kmetijstvu

Veliko razvitih gospodarstev zagotavlja precejšno podporo svojim kmetom in raven podpore v kmetijstvu narašča predvsem v razvijajočih gospodarstvih. Kmetijsko podporo je mogoče zagotoviti z različnimi instrumenti in se lahko financira preko različnih interesnih skupin. Zaradi tega je ocena kmetijske podpore težka in sporna (Butault in sod., 2012).

Trije splošni viri kvantitativnih podatkov in informacij primerjajo kmetijski program za podporo med državami (Johnson in sod., 2009):

1. Letna ocena podpor pridelovalcem (PSE) za kmetijsko politiko v državah, ki ga izvaja OECD.
2. Letne ocene za Agregatno merilo zaščite (AMS) za kmetijsko politiko za posamezne države izračunane in izbrane preko WTO.
3. Letni izdatki proračuna za kmetijsko politiko, kot jih poročajo posamezne države.

Oblika, vrsta in obseg proračunskih transferjev v kmetijstvu, kot tudi njihov razvoj v daljšem časovnem obdobju, so pomembni za analizo kmetijske politike (točka 3). Glavni problem kvantitativne analize proračunskih transferjev v kmetijstvu je, da je veliko različnih ukrepov, ki jih posamezne države uporabljajo. Eden ne more dobiti celotne slike, ki temelji na analizi vsakega posameznega ukrepa, zato so ukrepi združeni v večje skupine ukrepov s podobno vsebino (Erjavec in sod., 2013). Združitev teh ukrepov je mogoče storiti na podlagi različnih kriterijev. V EU so ukrepi kmetijske politike razvrščeni glede na področje politike in vir financiranja, ki so tesno povezani s predpisi v posebnem programskem obdobju SKP.

Klasifikacija APM sestoji iz enotne klasifikacije ukrepov kmetijske politike, ki je v skladu z mednarodno priznanimi klasifikacijami. Omogoča uporabo baze podatkov za različne analize kmetijstva in politiko razvoja podeželja. Klasifikacija APM je torej kombinacija klasifikacije programskih EU ukrepov in klasifikacije OECD (Erjavec in sod., 2013).

APM temelji na sedanjih konceptih EU političnih stebrov, vendar z nekaj prilagoditvami. Eden od ciljev je, da APM omogoča grobo analizo proračunskih transferjev v kmetijstvu tudi po klasifikaciji PSE. Temelji na 5-mestnem kodnem sistemu. Prva mestna koda opredeljuje steber kmetijske politike, druga mestna koda kategorijo ali os in vsaka naslednja definira podkategorijo prejšnje: steber, os, skupina, podskupina in osnovna kategorija. Sestavljena je iz treh stebrov, razvrstitev vključuje tudi poglavje Razni transferji v kmetijstvu (Erjavec in sod., 2013). Preglednica 2 prikazuje klasifikacijo APM, orodje za enotno klasifikacijo in analizo proračunskih podpor.

Preglednica 2: Orodje za enotno klasifikacijo in analizo proračunskih podpor (Erjavec in sod., 2013)

Tržni ukrepi in neposredne podpore proizvajalcem (1. steber)	Razvoj podeželja in kmetijska strukturna politika (2. steber)	Splošne storitve v podporo razvoju kmetijstva (GSSE) (3. steber)
<p>Ukrepi za podporo trgu - <i>izvozne podpore</i> - <i>intervencijski ukrepi</i> - <i>podpore porabnikom</i></p> <p>Neposredne podpore proizvajalcem Neposredna plačila in ukrepi za zniževanje stroškov - <i>neposredna plačila proizvajalcem</i> - <i>spremenljive/variabilne podpore inputov</i></p> <p>Odškodnine in druga izredna plačila - <i>kompensacijska plačila za zmanjšanje proizvodnje</i> - <i>kompensacijska plačila na površino/žival</i> - <i>druge odškodnine in nadomestila</i></p>	<p>Ukrepi za izboljšanje okolja in krajine (1. os) Plačila za območja z omejenimi dejavniki - <i>plačila kmetom na območjih z omejenimi možnostmi</i> - <i>plačila kmetom na zavarovanih območjih</i> - <i>kmetijsko-okoljska plačila za dobro počutje živali in kmetov</i> Plačila za kmetijsko-okoljske ukrepe - <i>okoljska plačila za gozdarstvo</i> - <i>druga plačila z okoljskimi cilji</i></p> <p>Ukrepi za prestrukturiranje (2. os) Podpore prestrukturiranju kmetijskih gospodarstev - <i>investicijska kmetijska podpora</i> - <i>druge podpore prestrukturiranju kmetijskih gospodarstev</i> Splošne podpore prestrukturiranju kmetijstva in živilstva - <i>splošna podpora kmetijskemu sektorju</i> - <i>predelava hrane, trženje in promocija</i> Podpore gozdarstvu</p> <p>Ukrepi za spodbujanje razvoja podeželskih območij (3. os) Podpore ekonomski diverzifikaciji kmetij - <i>podpora za diverzifikacijo na kmetiji v nekmetijske dejavnosti</i> - <i>podpora za podeželsko prebivalstvo na kmetiji</i> - <i>drugo</i> Podpore podeželskemu gospodarstvu in prebivalstvu - <i>ustanavljanje podjetij in razvoj</i> - <i>infrastrukture na podeželju in razvoj vasi</i> - <i>drugi ukrepi za podporo podeželskih območij</i> Krepitev lokalnih razvojnih pobud (Leader)</p>	<p>Raziskovalne, razvojne, svetovalne in strokovne storitve Raziskave in razvoj Svetovalna služba Kmetijsko šolstvo in infrastruktura Strokovne naloge</p> <p>Nadzor nad varnostjo in kakovostjo Ukrepi na področju veterine Fitosanitarnе naloge in ukrepi ter varstvo sort Ukrepi na področju varnosti in kakovosti hrane in krme</p> <p>Druge splošne storitve Podpore nevladnim organizacijam Identifikacija in registracija živali Tehnična pomoč Drugo</p>

Prvi steber APM vključuje le tiste ukrepe, ki bi prispevali k višjim dohodkom kmetijskih proizvajalcev, bodisi preko tržnih ukrepov ali v obliki neposrednih podpor, in niso povezani s posebnimi omejitvami glede izbire proizvodnih tehnik in lokacij kmetij. Prvi steber zajema večino ukrepov, vendar ne vseh, ki so v EU, ki se financirajo iz prvega stebra SKP. Delimo ga na ukrepe za podporo trgu in neposredne podpore proizvajalcem.

Ukrepi za podporo trgu vključujejo ukrepe s katerimi politika vpliva na ponudbo in povpraševanje na domačem trgu, kateri posredno vplivajo na cene kmetijskih proizvodov. Ukrepi za podporo trgu so razdeljeni v tri skupine: *izvozne podpore*, *intervencijski ukrepi* in *podpore porabnikom*. Intervencijski ukrepi so nadaljnje razčlenjeni na intervencijski odkup (vključno z umikom s trga), pomoč za zasebno skladiščenje in pomoč hrane za tretje države. Podpore porabnikom zajemajo ukrepe povezane z nakupom, trženjem, predelavo ali potrošnjo kmetijskih proizvodov v živilski industriji (plačila pridelovalcem in podobni ukrepi) ali v domačem prebivalstvu (domača pomoč pri hrani in podobni ukrepi).

Neposredne podpore proizvajalcem se delijo v dve večji skupini. Prva skupina - *Neposredna plačila in ukrepi za zniževanje stroškov* - vsebujejo neposredna plačila proizvajalcem in ukrepe za zniževanje stroškov, ki se razčlenijo glede na vrsto inputov (semena, gorivo, gnojila, zavarovanje). Druga skupina - *Odškodnine in druga izredna plačila* - zajema obseg plačil za katere so proizvajalci upravičeni uporabljati samo v primeru posebnih okoliščin (kompenzacijska plačila za zmanjšanje proizvodnje, kompenzacijska plačila na površino/žival in druge odškodnine in nadomestila). Eden od glavnih razlogov teh plačil, da so vključeni v posebno skupino je, da so izredna plačila dodeljena predvsem naknadno, medtem ko je prva skupina ukrepov načrtovana vnaprej in odobrena na redni osnovi (Erjavec in sod., 2013). Prvi steber zajema ukrepe, ki se praviloma nanašajo na kmetijsko proizvodnjo in posredno ali neposredno vplivajo na prihodek ali stroške večine proizvajalcev. V to skupino so uvrščeni vsi ukrepi za stabilizacijo trga, s katerimi politika vpliva na raven cen kmetijskih proizvodov, kakor tudi različne oblike neposrednih plačil in drugih neposrednih podpor proizvajalcem.

Drugi steber APM se nanaša na razvoj podeželja in strukturno kmetijsko politiko, zajema ukrepe, ki se praviloma nanašajo na posamezne proizvajalce, skupine proizvajalcev ali območja in so opredeljeni po programih, ki so sestavljeni iz treh glavnih osi: **ukrepi za izboljšanje okolja in krajine**, **ukrepi za prestrukturiranje** ter **ukrepi za spodbujanje razvoja podeželskih območij**. Osi bolj ali manj sledijo strukturni politiki razvoja podeželja 2007-2013 v EU s kar nekaj spremembami. Tako drugi steber vključuje vse ukrepe v EU, ki se financirajo iz EKSRP, kot tudi del ukrepov SUT in neposredne pomoči, ki so v EU financirani iz 1. stebra SKP, vendar v bistvu spadajo v ta okvir, kot tudi nekateri ukrepi podobnega značaja, ki so v EU, ki se financirajo izključno iz nacionalnih virov. Tretja os vključuje tudi krepitev lokalnih razvojnih pobud (Leader), ki v programu razvoja podeželja EU oblikuje posebno os (Erjavec in sod., 2013).

Tretji steber APM zajema splošne storitve v podporo v razvoju kmetijstva, kot so **raziskave in razvoj**, **svetovanje in strokovne službe**, **nadzor nad varnostjo in kakovostjo** (ukrepi na

področju veterine, fitosanitarne naloge in ukrepi ter varstvo sort, ukrepi na področju varnosti in kakovosti hrane in krme), tehnična pomoč in drugi podobni predvideni ukrepi s kmetijstvom. Ta skupina ukrepov v glavnem nima neposrednega vpliva na prihodek kmetijskih gospodarstev, čeprav lahko nekatere od njih razumemo tudi kot regresiranje storitev za proizvajalce (npr. del storitev svetovalne službe, del kontrole proizvodnosti v živinoreji) (Erjavec in sod., 2013).

2.2.2 WTO kazalniki

V urugvajskem dogovoru o kmetijstvu v okviru GATT (URAA) je bilo uporabljeno agregatno merilo zaščite oziroma AMS (Aggregate Measure of Support). Od PSE se razlikuje po tem, da ne upošteva ukrepov kmetijske politike, ki ne vplivajo na obseg proizvodnje in odkupne cene proizvajalcev (Erjavec in sod., 1998/99).

EU in ZDA sta se dogovorili, da kompenzacijska plačila EU in ameriška proizvodno vezana neposredna plačila niso vključena v AMS. Tako lažje izpolnjujeta zahteve WTO. Metodologija AMS je bila razvita v okviru mednarodnih trgovinskih pogajanj. Zato pa ima nekatere posebne značilnosti, ki niso nujno temeljile izključno na ekonomskih merilih. Ne vključuje števila podpornih programov, zlasti tistih v »zeleni škatli« in »modri škatli«, prav tako so podporni ukrepi pod določeno raven izključeni na podlagi načela *de minimis* sporazuma GATT. Ne upošteva možno pozitivno ali negativno zaščito proizvajalcem, ki izhajajo iz izkrivljanja menjalnega tečaja (Caballero in sod., 2000). Razvrstitev AMS zato običajno ne uporabljajo za analizo kmetijske politike.

2.2.3 OECD kazalniki

Metodologija PSE

Glavni razlog za uvedbo metodologije PSE je bil, da zajame tako širok spekter podpornih mehanizmov, kot je mogoče, vključno z neposrednimi plačili kmetom, povezanih bodisi preko inputov ali outputov, ki niso bili vključeni v tradicionalne ukrepe. Prvotna definicija OECD PSE vključene štiri vrste ukrepov (Matthews, 2006/2007):

1. Tržno cenovna podpora (ukrepi, ki hkrati vplivajo na cene proizvajalcev in potrošnikov).
2. Neposredna dohodkovna podpora (ukrepi, ki prenašajo denar neposredno od davkoplačevalcev, ne da bi to vplivalo na tržno ceno).
3. Posredna dohodkovna podpora (predvsem znižanje input stroškov).
4. Ostale podpore (so vključevale izdatke za splošne storitve za kmetijstvo, ki niso bili plačani neposredno posameznim kmetom, kot so javne podpore za kmetijske raziskave in razvoj, strukturne politike, inšpekcijske službe). (Od leta 1998 se ta element sedaj poroča ločeno kot GSSE).

OECD meri vsako leto od sredine leta 1980 denarne transferje (podpore) povezane s kmetijskimi politikami v državah OECD (in ne-članicah OECD) z uporabo standardnega postopka. V ta namen je OECD razvila več kazalnikov, najpomembnejši in osrednji je PSE. Ocene za podporo so zagotovila pomemben prispevek k mednarodnemu političnemu dialogu v kmetijstvu in trgovini (Ingersent in Rayner, 1999). Medtem ko se temeljna metodologija za merjenje podpore ni spremenila v preteklih letih, pa so se razvili politični ukrepi. To se je deloma odražalo v sestavnih delih celotne PSE, ki je kategorizirana izboljšala oceno politične reforme in uporabo analiz politik (OECD, 2009). Sestavni del raziskave je bilo razviti ustrezno podlago za merjenje kmetijskih podpor. Sekretariat je odločil, da uporabi Producer Subsidy Equivalent (Ekvivalent podpore proizvajalcem), ki je sprva bil opredeljen kot *plačilo, ki bi bilo potrebno za nadomestilo kmetom za izgube dohodka zaradi odstranitve danega ukrepa politike* (OECD, 1987). Čeprav je PSE sprva bil uporabljen za modeliranje vplivov na svetovne cene surovin z majhnim zmanjšanjem kmetijskih podpor, je prav tako bil priznan kot zelo uporabno orodje, ki bi vzpostavil trdno in primerjalno metodo za oceno kmetijske politike med državami (The PSE Manual, 2016)

Pojem »*ekvivalent podpore*« izhaja iz ekonomske teorije zaščite razvite leta 1960 za ocenitev učinkov carinskih dajatev (Corden, 1971). Po tej teoriji je *ekvivalent podpore proizvajalcem* politični ukrep, ali kot uvozna carinska dajatev, izvozno nadomestilo, plačilo na tona ali na hektar,...je plačilo na enoto proizvoda/outputa, da bi vlada morala plačati proizvajalcem za ustvarjanje enakega učinka na proizvodnjo, kot je ta ukrep politike.

V začetku leta 1970 je Tim Josling uporabljal ta koncept na empiričnih meritvah učinkov kmetijskih podpor v delu za FAO, ki uvaja izraz PSE (Josling, 1973 in Josling, 1975). Leta 1987 je glavna študija OECD z naslovom *Nacionalne politike in kmetijske trgovine* ponudila poglobljeno analizo kmetijske politike posameznih držav OECD, ki temelji predvsem na PSE in z njimi povezanimi kazalniki. Že od samega začetka je bilo jasno, da definicija »nadomestilo za dohodek«, ni sovpadal s tem kaj se bi naj dejansko merilo s PSE preko OECD. Medtem ko politični ukrepi, ki zagotavljajo enako količino denarnih transferjev za proizvajalce in imajo enake prihodke ekvivalent podpore, lahko imajo različno proizvodnjo in dohodek, ki so odvisni od načina izvajanja ukrepov (npr. na enoto proizvoda ali na hektar zemljišča, ki proizvajajo enake proizvode). Eden od prvih kritikov glede tega, med drugim, je treba opozoriti, da je PSE merjenje prenosa prihodkov (Peters, 1988). Kot rezultat tega, je bil PSE na novo opredeljen leta 1990 kot *letna denarna vrednost bruto transferjev od potrošnikov in davkoplačevalcev kmetijskim proizvajalcem, merjena na ravni kmetije, ki izhajajo iz ukrepov politike, ki podpirajo kmetijstvo, ne glede na njihovo naravo, cilje in vpliv na proizvodnjo ali dohodka kmetije* (The PSE Manual, 2016).

PSE je lahko izražen na več načinov, in sicer kot:

1. Skupen PSE: skupna vrednost transferjev k proizvajalcem.
2. Odstotni PSE: skupna vrednost transferjev kot odstotek celotne vrednosti proizvodnje (vrednotene po domačih cenah), vključuje neposredna plačila in izključuje carinske dajatve.
3. Enota PSE: skupna vrednost transferjev na tono.
4. PSE na kmetiji ali na enoto dela.

Prvotno je bilo 5 kategorij PSE, ki so bile razvrščene glede na vrsto podpore:

Tržno cenovna podpora (MPS), neposredna plačila, zmanjšanje input stroškov, splošne storitve in drugo. V tistem času je bila velika večina pomoči proizvajalcem zagotovljena preko MPS ukrepov (uvozne kvote, visoke carinske dajatve) in izravnalnih plačil (deficiency payments), neposredno povezana s proizvodnjo določenih proizvodov (Jones, 2010).

Štiri glavne izboljšave so bile narejene v letu 1999 (The PSE Manual, 2016):

1. Kratica PSE se je spremenila iz »Producer Subsidy Equivalent« v »Producer Support Estimate« (Ocena podpor pridelovalcem). Ugotovljeno je bilo, da imajo transferji različen ekvivalent podpore in da so bili nekateri transferji dani za opravljanje storitev in pozitivnih eksternalij, ne pa za subvencioniranje proizvodnje kmetijskih proizvodov. Nevtralen izraz »podpora« priznava, da je denarni transfer vključen ne glede na politični cilj.

2. Spremembe so bile glede klasifikacije politike v PSE. To je bilo potrebno zaradi naraščajočega obsega podpornih politik uvedenih od sredine 80-ih. Prej je bilo pet kategorij PSE razvrščenih glede na vrsto ukrepa podpore. Izboljšava iz leta 1999 je uvedla sedem vrst političnih ukrepov podpore, razvrščene glede na to kako so bile izvedene.
3. Tesno povezane spremembe so vključevale vzpostavitev ločenega kazalnika za merjenje podpore proizvajalcem skupno, in sicer Ocena podpore za splošne storitve (GSSE). Podpora za »splošne storitve« je bila že prej vključena v PSE. Ta je bila ločena od izračuna PSE, ki zdaj meri le podporo, ki so jo proizvajalci prejeli posamično.
4. Nazadnje je bila uvedena nova metoda za izračun nacionalne (agregatne) PSE. Prej je bila izračunana z »ekstrapolacijo« % PSE za skupni nabor surovin za vso kmetijsko proizvodnjo. Uvedena je bila nova metoda, kjer je samo povprečno razmerje MPS (tržno cenovne podpore) bruto prejemkov kmetij za sklop blaga, ki je ekstrapolirano čez ostale kmetijske proizvodnje, z vsemi transferji iz politike, ki niso vključeni v MPS, posebej v PSE skozi razvrstitev v ustrezne kategorije.

Nadaljnje spremembe so bile uvedene leta 2007, da bi omogočile kazalnikom boljše zajemanje nedavnega razvoja politike, prehod na »nevezanost«. Izvedene so bile tri glavne spremembe (Preglednica 3) (The PSE Manual, 2016):

1. Na novo opredeljene kategorije PSE, ki še vedno temeljijo na izvedenih merilih.
2. Uvedene so bile nalepke, ki se uvrščajo v kategorijo PSE in imajo tudi do šest različnih etiket, priložene tako, da zagotavljajo dodatne podrobnosti o merilih za izvajanje; nalepke služijo kot okrajšava za kategorije, ki niso vključene v glavni prikaz.
3. PSE za posamezno blago ni več izračunan. Namesto tega je za celotno državo PSE razdeljen na specifičen blagovni transfer, skupino blagovnih transferjev, vseh blagovnih transferjev ter drugi transferji proizvajalcev. Ta sprememba odraža dejstvo, da je zaradi politične reforme podpora v mnogih državah OECD manj vezana na posamezno vrsto blaga.

Preglednica 3: Razvoj PSE kategorij (The PSE Manual, 2016)

Začetne kategorije 1987	Revizija 1999	Revizija 2007
A. Tržno cenovna podpora	A. Tržno cenovna podpora	A. Podpora, ki temelji na proizvodnji
B. Neposredna plačila	B. Plačila, ki temeljijo na obsegu proizvodnje	(tržno cenovna podpora in plačila, ki temeljijo na obsegu proizvodnje)
C. Zmanjšanje stroškov, vložkov	C. Plačila, ki temeljijo na zasajeni površini/ številu živali	B. Plačila, ki temeljijo na rabi inputov
D. Druge storitve	D. Plačila, ki temeljijo na zgodovinskih pravicah	C. Plačila utemeljena na tekočih A/An/R/I, proizvodnja zahtevana
E. Drugo	E. Plačila, ki temeljijo na rabi inputov	D. Plačila utemeljena na ne-tekočih A/An/R/I, proizvodnja zahtevana
	F. Plačila, ki temeljijo na omejitvi inputov	E. Plačila utemeljena na ne-tekočih A/An/R/I, proizvodnja ni potrebna
	G. Razna plačila	F. Plačila, ki ne temeljijo na proizvodnih kriterijih
		G. Razna plačila

A/An/R/I....površinah/številu živali/prihodkih ali dohodku

Cilji in prednostne naloge kmetijske politike v državah OECD so sčasoma vključili širok spekter vprašanj, od premagovanje pomanjkanja hrane ali presežkov v povojnem obdobju za zagotavljanju varnosti hrane, kakovosti okolja in ohranjanja podeželja danes. Instrumenti politike so bili prav tako raznoliki, kar odraža spremembe v domačih političnih in gospodarskih okoljih in postopen razvoj v mednarodnem gospodarskem prizorišču. Kljub tej raznolikosti, se lahko ukrepi politike, ki se uporabljajo v državi, v določenem časovnem obdobju združijo skupaj in izrazijo v enem ali več preprostih številkah, ki jih imenujemo kazalniki za podporo, ki so primerljivi skozi čas in med državami. Uporabnost za to je trikratna (The PSE Manual, 2016):

1. Kazalniki podpore se uporabljajo za spremljanje in vrednotenje razvoja kmetijskih politik. To vključuje v kolikšni meri dosegajo države politične reforme, tako glede trajanja kot tudi s pomočjo posameznega prizadevanja za reforme, kot tudi napredka pri doseganju obveznosti, dogovorjene na ministrskem svetu OECD leta 1982 o reformi kmetijske politike. Ta zaveza navaja, da je treba »kmetijsko trgovino v celoti vključiti v odprt in večstranski trgovinski sistem« in pozvati države članice OECD, da nadaljujejo s postopnim zmanjševanjem zaščite in liberalizacijo trgovine, v katerih je treba vzdrževati ravnotežje med državami in blagom (The PSE Manual, 2016).
2. Kazalniki so vzpostavili skupno osnovo za politični dialog z usklajeno in primerljivo metodo za oceno in pogostost kmetijske politike. Medtem ko so kazalniki prvotno bili izračunani za države članice OECD, je analiza postopoma vključila tudi države, ki niso članice OECD, kot so Brazilija, Kitajska, Rusija, Južna Afrika, Vietnam, Kazahstan, Indonezija, Kolumbija in Ukrajina. Trenutno OECD vključuje 50 držav (28 članic EU se obravnava kot en subjekt) z ocenami, ki zajemajo obdobje od leta 1986 do danes. Mednarodna primerljivost kazalnikov in geografske pokritosti naredi kazalnike kot koristno orodje za politični dialog ne samo med državami OECD, ampak tudi z državami, ki niso članice OECD,

medvladnih organizacij (WTO, Svetovne banke, IMF in FAO), kmetijstva in nevladnih organizacij, kot tudi raziskovalnih institucij (The PSE Manual, 2016).

- Podatkovna baza kazalnikov se uporablja v nadaljnjih raziskavah o vplivih politike. Podatki služijo kot vložek v modeliranju za ocenjevanje uspešnosti in učinkovitosti politik pri doseganju rezultatov, za katere so bili izdelani in razumeti njihove učinke na proizvodnjo, trgovino, dohodek in okolje. Medtem ko kazalniki ne morejo sami oceniti teh vplivov, ekonomske informacije na katerih temeljijo, so pomemben gradnik za nadaljnjo analizo (The PSE Manual, 2016).

V javni razpravi se besede kot so podpora, subvencija, pomoč in pomoč pridelovalcem, pogosto uporabljajo kot sopomenke za opis prenosov opravljenih za kmete ali za kmetijski sektor kot celoto, ki so posledica vladnih politik, da bi povečali prihodke kmetov ali znižali stroške. OECD uporablja nevtralni izraz »podporo« za oceno denarne vrednosti transferjev, ki izhajajo iz kmetijske politike, ne glede na zastavljene cilje teh politik (OECD, 2004). Kazalniki so različni ukrepi bruto transferjev politike. Podporni kazalniki so različni načini za analizo kmetijskih političnih transferjev in merijo njihove ravni v zvezi z različnimi gospodarskimi spremenljivkami. Noben kazalnik ne more zajeti vse vidike kmetijskih podpor, zato so med seboj povezani in se medsebojno krepijo. Skupaj zagotavljajo celotno sliko o stopnji in strukturi kmetijske podpore (The PSE Manual, 2016). Preglednica 4 prikazuje imena in okrajšave OECD kazalnikov.

Preglednica 4: Imena in opredelitev OECD kazalnikov kmetijskih podpor (The PSE Manual, 2016)

Kazalniki podpor proizvajalcem	Kazalniki podpor za splošne storitve v kmetijstvu	Kazalniki podpor potrošnikom	Kazalniki za popolno podporo kmetijstva
Ocena podpor pridelovalcem (PSE), Odstotni PSE (PSE %), Koeficient nominalne pomoči proizvajalcem (NAC proizvajalcem), Koeficient nominalne zaščite proizvajalcem (NPC proizvajalcem), Enotno blago transferjev proizvajalcem (SCT proizvajalcem), Odstotni proizvajalec enotnega blaga transferjev (% SCT proizvajalcem), Skupina blagovnih transferjev (GCT), Vsi blagovni transferji (ACT), Drugi transferji proizvajalcem (OTP).	Ocena podpore za splošne storitve (GSSE), Odstotni GSSE (% GSSE).	Ocena podpor potrošnikom (CSE), Odstotni CSE (% CSE), Koeficient nominalne pomoči potrošnikom (NAC potrošnikom), Koeficient nominalne zaščite potrošnikom (NPC potrošnikom), Enotno blago transferjev potrošnikom (SCT potrošnikom).	Ocena skupne podpore (TSE), Odstotni TSE (% TSE).

Ocena podpor potrošnikom (CSE): *Letna denarna vrednost bruto transferjev od potrošnikov kmetijskih proizvodov, merjena na ravni kmetije, ki izhajajo iz ukrepov politike, ki podpirajo kmetijstvo, ne glede na njihovo naravo, cilje ali vpliv na porabo kmetijskih proizvodov. Če je negativen, CSE meri obremenitev (implicitni davek) na potrošnike preko tržno cenovne podpore (višje cene) (OECD, 2014). % CSE je izražen kot delež izdatkov za potrošnjo.*

Ocena podpore za splošne storitve (GSSE): *Letna denarna vrednost bruto transferjev, ki izhajajo iz ukrepov politike, ki omogočajo vzpostavitev pogojev za primarni kmetijski sektor z razvojem zasebnih ali javnih storitev, institucij in infrastrukture, ne glede na njihove cilje in vplive na kmetijsko proizvodnjo in dohodek, ali potrošnja kmetijskih proizvodov.* Vključuje politike, kjer je primarno kmetijstvo glavni upravičenec, ampak ne vsebuje nobenih plačil individualnih proizvajalcev. GSSE transferji neposredno ne spreminjajo prihodke proizvajalcev ali stroškov (OECD, 2014). % GSSE je izražen kot delež TSE.

Ocena skupne podpore (TSE): *Letna denarna vrednost celotnih bruto transferjev od davkoplačevalcev in potrošnikov, ki izhajajo iz ukrepov politike, ki podpirajo kmetijstvo, mrežo povezanih neto proračunskih prejemkov, ne glede na njihove cilje in vplive na kmetijsko proizvodnjo in dohodek, ali porabo kmetijskih proizvodov* (OECD, 2014). TSE, izražen kot delež BDP, pokaže na breme, ki ga ta podpora predstavlja v gospodarstvu.

Tri razlike je mogoče izvesti med kazalniki. Prva se nanaša na predvidene *prejemnike prenosa* - proizvajalci posamično, proizvajalci kolektivno ali kmetijski proizvodi potrošnikov. Druga razlika se lahko loči glede na *mersko enoto*: devet kazalnikov je izraženih v *denarju*, kjer devet predstavlja *odstotke* ali *razmerja*. Prednost monetarnih kazalnikov je, da jih je mogoče uporabiti za analizo sestave podpore, na primer za izračun odstotkov PSE ali GSSE po kategorijah politike ali odstotkov TSE glede na to, ali so transferji prišli od potrošnikov ali davkoplačevalcev. Vendar pa denarni kazalniki vplivajo na velikost in strukturo kmetijskega sektorja v državi, kot tudi stopnjo državne inflacije. Kazalniki se še razlikujejo glede na vrsto seštevanja, na katera so izpeljana - preko blaga ali geografsko. Vsi kazalniki so izračunani na državni in meddržavni ravni, nekateri pa so lahko izračunani tudi za posamezno blago ali za skupine proizvodov (The PSE Manual, 2016). Najpogosteje uporabljena kazalnika sta PSE in CSE. Kmetijska politika lahko zagotovi kmetom neposredna plačila. Lahko vzdržujejo domače cene kmetijskih proizvodov, kakršne so bile na meji države ali podelitve davčnih in kreditnih koncesij kmetom. Vsi ti možni viri prenosa ali podpore so vključeni v ukrep PSE (Cahill in Martini, 2010).

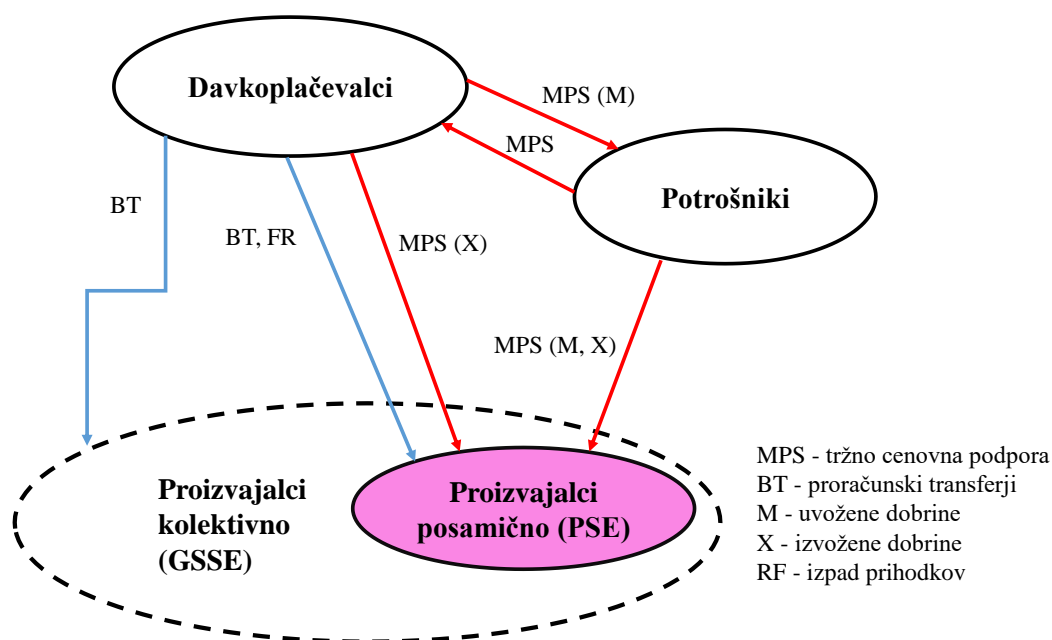
Shematski prikaz političnih transferjev vključenih v kazalnike

Koncept »transferjev« predstavlja oboje, tako vir in prejemnik. Kazalniki določajo tri gospodarske skupine: davkoplačevalce (vlada), potrošnike in kmetijske proizvajalce; slednji se štejejo kot posamezni podjetniki ali kolektivno (Slika 10). Puščice predstavljajo pretok transferjev iz ene skupine v drugo, ki izhajajo iz političnih ukrepov, ki podpirajo kmetijstvo. Pomembna razlika med kazalniki se opravi na podlagi *prejemnika* transferja (Introduction to the OECD..., 2016).

- PSE predstavlja transferje proizvajalcem posamično. Ti transferji zahtevajo, da posamezni kmet sprejme ukrepe za proizvodnjo blaga ali storitev, za uporabo

proizvodnih dejavnikov, ki so ali bodo opredeljena do upravičenega kmetijskega podjetja ali kmeta, da prejme transfer.

- GSSE vključuje transferje proizvajalcem kolektivno, npr. storitve, ki koristijo kmetijstvu, vendar njihova začetna pojavnost ni na ravni posameznih kmetov.
- CSE zajema vrednost transferjev za potrošnike. CSE je skoraj vedno negativen, saj transferji potrošnikov zaradi tržno cenovne podpore prevladajo nad kakršnokoli porabo subvencije od davkoplačevalcev, ki je morda na voljo potrošnikom.
- TSE predstavlja vsoto vseh treh komponent, prilagoditev za dvojno štetje, saj so nekatere tržne cene transferjev predstavljene tako v PSE in CSE (Introduction to the OECD ..., 2016).

Slika 10: Pretok transferjev v OECD kazalnikih kmetijske podpore (Introduction to the OECD ..., 2016)

Koncept »transferjev« se uporablja za prikaz, da se kazalniki vključujejo v več kot le eksplicitne *proračunske transferje* (z oznako BT), to so plačila, ki temeljijo na obdelovalnih površinah ali številu živali. Vključujejo tudi vrednost transferjev, ki zagotavljajo implicitno proračunsko podporo v obliki davčnih olajšav ali znižanja pristojbin, ki zmanjšujejo input kmetijskih stroškov; npr., za naložbe kredita, energije ali vode, ki se imenuje *izpad prihodkov* (z oznako RF). Pomembneje pa vključuje tudi *tržno cenovne transferje*, ki izhajajo iz političnih ukrepov, ki ustvarjajo razkorak med domačo tržno ceno in mejno ceno blaga. Ti vključujejo zunanjetrgovinsko politiko - tako uvozne (carinske dajatve, kvote in zahteve za izdajo dovoljenj) in izvozne ukrepe (izvozna

nadomestila, izvozne kredite in količinske omejitve) - in domačo ceno podpornih ukrepov (proizvodne kvote, nadzorovane cene in intervencijski nakupi) (Introduction to the OECD ..., 2016).

Nova klasifikacija PSE

Opredelitev kategorij in podkategorij PSE

Kot posledica številnega razvoja politike, vključno s političnimi reformami in novimi ukrepi podpore, je bila nova klasifikacija PSE uvedena leta 2007. Ključno osnovno načelo je, da so politični ukrepi razvrščeni glede na način, kako se izvajajo. Različne kategorije in podkategorije navedene v preglednic 5 so bile zgrajene za identifikacijo izvajanja meril, ki veljajo za najbolj pomembne z gospodarskega vidika in odražajo politike, ki se uporabljajo v državah OECD. Kategorije so opredeljene na (The PSE Manual, 2016):

- osnovni prenos za podporo: output (kategorija A), input (kategorija B), površina/število živali/prihodki/dohodki (samo kategorije C, D in E), neproizvodni kriteriji (kategorija F),
- ali je podpora, ki temelji na trenutni (kategorije A, B, C, F) ali zgodovinski (fiksni) podlagi (kategorije D in E ter F, odvisno od pogojev izvajanja),
- ali je proizvodnja zahtevana (kategorije C in D) ali ne (kategorija E).

Preglednica 5: Imena in definicije kategorij, podkategorij PSE in nalepk (The PSE Manual, 2016)

<p>A. Podpora, ki temelji na proizvodnji:</p> <p>A.1. Tržno cenovna podpora (MPS) - transferji od potrošnikov in davkoplačevalcev kmetijskim proizvajalcem, ki izhajajo iz političnih ukrepov, ki ustvarjajo razkorak med domačimi cenami na trgu in cenah na meji posameznega kmetijskega blaga, merjeno na ravni kmetije.</p> <p>A.2. Plačila, ki temeljijo na obsegu proizvodnje - transferji od davkoplačevalcev za kmetijske proizvajalce iz političnih ukrepov, ki temeljijo na trenutnem obsegu proizvodnje posameznega kmetijskega blaga.</p> <p>B. Plačila, ki temeljijo na podlagi inputov: transferji od davkoplačevalcev za kmetijske proizvajalce, ki izhajajo iz ukrepov politike, ki temeljijo na kmetijah na uporabi inputov.</p> <p>B.1. Spremenljivi rabi inputov - transferji zmanjšujejo stroške na kmetiji določenega specifičnega inputa ali kombinacijo variabilnih inputov.</p> <p>B.2. Formiranju stalnega kapitala - transferji zmanjšujejo investicijske stroške kmetijskih objektov, opreme, nasadov, namakanja, izsuševanja in izboljšave tal .</p> <p>B.3. Storitvam na kmetijskih gospodarstvih - transferji zmanjšujejo stroške tehnične, računovodske, poslovne, sanitarne in fitosanitarne pomoči in usposabljanje za posamezne kmete .</p> <p>C. Plačila, ki temeljijo na tekočih A/An/R/I, proizvodnja zahtevana: transferji od davkoplačevalcev kmetijskim proizvajalcem, ki izhajajo iz ukrepov politike, ki temeljijo na površinah, številu živali, prihodka ali dohodka in zahtevajo proizvodnjo. Kategorija C je dodatno razčlenjena na dve podvrsti:</p> <p>C.1. Na podlagi trenutnih prihodkov/dohodkov - vključno s transferji preko političnih ukrepov, ki temeljijo na prihodu ali dohodku.</p> <p>C.2. Na podlagi trenutne površine/števila živali - vključno s transferji preko političnih ukrepov, ki temeljijo na površini/številu živali.</p> <p>D. Plačila, ki temeljijo na ne-tekočih A/An/R/I, proizvodnja zahtevana: transferji od davkoplačevalcev kmetijskim proizvajalcem, ki izhajajo iz ukrepov politike, ki temelji na ne-tekočih (zgodovinskih ali fiksnih) površinah, številu živali, prihodka ali dohodka s tekočo zahtevano proizvodnjo .</p> <p>E. Plačila, ki temeljijo na ne-tekočih A/An/R/I, proizvodnja ne-zahtevana: transferji od davkoplačevalcev kmetijskim proizvajalcem, ki izhajajo iz ukrepov politike, ki temeljijo na ne-tekočih (zgodovinskih ali fiksnih) površinah, številu živali, prihodka ali dohodka s tekočo zahtevano proizvodnjo, ki ni potrebna, vendar neobvezna. Kategorija E je razdeljena v dve podkategoriji glede na vrsto plačilnih stopenj, ki se uporabljajo:</p> <p>E.1. Spremenljive obrestne mere - transferji, ki uporabljajo plačilne stopnje, ki se razlikujejo glede na stopnjo trenutne proizvodnje ali cene proizvodnje ali proizvodnih/donosov in /ali površine.</p> <p>E.2. Fiksne obrestne mere - transferji z uporabo plačilnih stopenj, ki se ne razlikujejo glede na te parametre.</p> <p>F. Plačila, ki ne temeljijo na proizvodnih kriterijih: transferji od davkoplačevalcev za kmetijske proizvajalce, ki izhajajo iz ukrepov politike, ki temeljijo na:</p> <p>F.1. Dolgoročna opustitev resursov - transferji za dolgoročne resurse dejavnikov proizvodnje iz proizvodnje surovin. Izplačila te podkategorije se razlikujejo od tistih, ki zahtevajo kratkoročne resurse virov, ki so na podlagi meril proizvodnje blaga.</p> <p>F.2. Specifični neblagovni output - transferji za uporabo kmetijskih virov za proizvodnjo posebnih neblagovnih outputov in storitev, ki jih predpisi ne zahtevajo.</p> <p>F.3. Drugi neblagovni kriterij - transferji zagotovijo enako za vse kmete, kot so pavšalna ali enkratna plačila.</p> <p>G. Razna plačila: transferji od davkoplačevalcev kmetom, za katere ni dovolj podatkov, da jih razvrstimo v ustrezne kategorije. Nalepke, ki se navezujejo na programe v zgornjih kategorijah političnih ukrepov:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Z/brez L (z ali brez sedanjih omejitev proizvodnih surovin in/ali plačilnih omejitev). ▪ Z V/F plačilnih stopenj (s spremenljivo ali fiksno obrestno mero za plačila). ▪ Z/brez vstopnih omejitev (C) (z obvezno/prostovoljno z/brez vstopnih ovir). ▪ Z/brez E (z ali brez blagovnimi izjemami). ▪ Glede na A/An/R/I (ki temeljijo na površinah, številu živali, prihodu ali dohodku). <p>Glede na SC/PK/AC (na podlagi enega samega proizvoda, skupinskega blaga ali celotnega blaga)</p> <p>A/An/R/I...površinah/številu živali/prihodkih ali dohodku</p>

PSE ocenjuje letne denarne transferje za kmete iz treh glavnih skupnih ukrepov politike, ki (OECD, 2009):

- vzdržujejo domače cene kmetijskih proizvodov na višji ravni (in občasno nižji), kot tiste ocenjene na meji države (MPS),
- zagotovijo plačila kmetom na podlagi količine proizvedenega blaga, količine uporabljene surovine, števila živali, obdelovanih površin, zgodovinsko (fiksno) referenčnega obdobja, ali prihodka oz. dohodka kmetov (proračunska plačila),
- zagotovijo implicitno proračunsko podporo preko davčnih znižanj, da so nižji stroški surovin kmetije, npr. za investicijski kredit, energije in vode (proračunski izpad ocene prihodka).

Politike v PSE so razvrščene glede na podlago, ki podpirajo podana (merila izvajanja), in ne na podlago strateških ciljev ali učinkov. Nova baza podatkov PSE bo zagotovila zakladnico gradiva, da se vključijo v analizo, ki temelji na modelu učinkov različnih instrumentov politike o spremenljivkah, kot so proizvodnja, trgovina in okolje. Vedno bolj države zanima, v kolikšni meri so usmerjeni politični ukrepi, da dosežejo razpon ciljev politike (učinkovitosti), ocenjevanje stroškov in koristi teh prizadevanj in razumevanje posledic za razdelitev dohodka (kapitala). Pri obravnavi teh vprašanj je treba priznati, da je treba PSE dopolniti z drugimi podatki, kot tudi informacije o celotni politiki. Poleg tega se mora uporaba in razlaga PSE in povezava kazalnikov opraviti previdno med državami in času (OECD, 2009).

Definicije nalepk

Z ali brez trenutne omejitve proizvodnje blaga in/ali omejitve izplačil: nalepke določajo, ali obstajajo posebne omejitve na sedanjo proizvodnjo blaga (outputa), povezane s politiko, ki zagotavlja prenose v kmetijstvu in ali obstajajo ali ne omejitve izplačil v obliki omejitev površin ali številu živali, ki so upravičene do teh plačil. Uporabljajo se v kategorijah A-F (OECD, 2014).

Tržno cenovne podpore (MPS)

Tržno cenovni transferji izhajajo iz političnih ukrepov, ki ustvarjajo razkorak med domačo tržno ceno in ceno na meji za blago. Ta razkorak se imenuje *market price differential* (MPD) in je gradnik za ocenjevanje cen transferjev, ki izhajajo med proizvajalci, potrošniki in davkoplačevalci. Na splošno politike, ki vplivajo na domače cene na trgu, izvajajo vlade z namenom povečati ceno, ki jo prejmejo proizvajalci blaga, da ustvarjajo pozitivno MPD (diferencialno tržno ceno). Koristi izračunov vrednosti transferjev tržnih cen preko MPD so, da zajamejo v enem ukrepu kombiniranega vpliva na tržne cene potencialno celoten sklop politik cenovne podpore (Introduction to the OECD ..., 2016). Politike, ki spreminjajo tržno ceno za blago vključujejo, (The PSE Manual, 2016):

- uvozne trgovinske ukrepe na primer carinske dajatve, uvozne kvote, carinske kvote in zahteve za izdajo dovoljenj,
- izvozne trgovinske ukrepe: (a) povečanje izvoza, npr. izvozna nadomestila, izvozne kredite in tuja pomoč v hrani, (b) omejevanje izvoza, npr. količinske omejitve, izdajanje dovoljenj, prepoved izvoza in izvoz davkov,
- ukrepi uravnavanja domačih cen: proizvodne kvote, nadzorovane cene in intervencijski nakupi, tudi za pomoč v domači hrani, javnega skladiščenja in umikov s trga.

Ob ugotovitvi cenovnih transferjev, ki se pojavijo, morajo ti biti ustrezno sešteti. Vrednost cenovnih transferjev proizvajalcem se imenuje **Tržno cenovna podpora (MPS)** in je opredeljena kot letna denarna vrednost bruto transferjev od potrošnikov in davkoplačevalcev kmetijskim proizvajalcem, merjena na ravni kmetije, ki izhaja iz ukrepov politike, ki podpira kmetijstvo z oblikovanjem razlike med domačimi tržnimi cenami in cenami na meji posameznih kmetijskih proizvodov (Introduction to the OECD ..., 2016). MPS meri razliko med višjo domačo ceno, ki so jo proizvajalci prejeli in potrošniki plačali, glede na cene na svetovnih trgih. Te višje cene so urejene preko vlad in vzdrževane preko varovanja meja. Ta vrsta podpore izkrivlja proizvodnje, porabe in trgovine ter ima lahko negativen vpliv na okolje. Z dvigovanjem domačih cen to dejansko deluje kot regresiven davek na potrošnike (Ash, 2005). MPS je rezultat politik, ki vplivajo na odkupne cene proizvajalcev.

Proračunski transferji

Proračunski transferji so najbolj »vidni« transferji politike (The PSE Manual, 2016). *Plačila, ki temeljijo na proizvod* so financirana iz proračuna (davkoplačevalci), in vplivajo na cene, ki jih prejmejo proizvajalci. Kot taka, izkrivljajo proizvodnjo in trgovino ter lahko škodujejo okolju v enakem obsegu kot MPS, vendar pa neposredno ne vplivajo na porabo. *Plačila, ki temeljijo na inputu* se tudi financirajo iz proračuna, in služijo za zmanjšanje nekaterih input stroškov. Lahko imajo tudi negativen učinek na okolje. *Plačila, ki temeljijo na površini/število živali* so še vedno proizvodno vezana, vendar ne za intenzivnosti proizvodnje niti za proizvod. *Plačila, ki temeljijo na podlagi zgodovinskih pravic* (ki niso posodobljene ali kako drugače spremenjene), ne vplivajo več na trenutne proizvodne odločitve na neposreden način in imajo še vedno manjši vpliv na proizvodnjo in trgovino. *Druga plačila*, so tista, ki temeljijo na dohodek kmetij, in imajo splošno najmanjši vpliv na proizvodnjo in trgovino z vsemi kmetijskimi politikami (Ash, 2005).

Kalkulacije PSE

PSE kalkulacije, ki jih za potrebe analize kmetijske politike pripravlja OECD, omogočajo presojo učinkov reforme na spremembo obsega in sestave podpor kmetijskim pridelovalcem. Obstajata dva načina v katerem je prikazana sestava podpore posameznim proizvajalcem. Prva prikazuje delež podpore, ki sodi v vsako PSE kategorijo ali

podkategorijo. Vrednosti PSE kategorij se lahko izrazijo kot odstotni PSE z vsoto deležev kategorij, ki so enake 100 %. Druga možnost je, da so izraženi kot deleži bruto prejemkov kmetij, sešteti v % PSE. Ta pristop ima to prednost, da kaže raven in sestavo podpore skupaj (The PSE Manual, 2016).

PSE izračuni so bili storjeni za osrednjo skupino 13 surovin, vendar pomen teh proizvodov skupnih kmetijskih outputov, se razlikuje od države do države. Transferji povezani z določenimi politikami, npr. določenih namakalnih voda in davčnih olajšav, so pogosto izpuščeni zaradi pomanjkanja podatkov, če izdatki niso blagovno specifični, se ti porazdelijo glede na delež vsake vrste blaga končnega kmetijskega outputa. Osebe javnega sektorja izključuje nekatere proračunske izdatke (izdatki za vzdrževanje zalog, ker so njihovi učinki na dvig cen že vključeni v izračun tržno cenovne podpore, okoljska plačila) (Matthews, 2006/2007).

Denarna vrednost

Denarna vrednost je lahko izražena v domači valuti ali v skupni valuti, kot so ameriški dolarji. PSE v višini 100 milijonov dolarjev pomeni denarno vrednost bruto transferjev od potrošnikov in davkoplačevalcev kmetijskim proizvajalcem, ki izhaja iz ukrepov politike, ki podpira kmetijstvo. Morda se zdi smiselno sklepati, da kmetijski dohodki povečajo to vrednost, vendar to ne drži. PSE ne predstavlja dodaten dohodek kmetij zaradi podpore politik. PSE prikazuje *politična prizadevanja* za zagotavljanje podpore, medtem ko je prihodek proizvajalcev *učinek podpore* (in drugih dejavnikov). Obseg v katerem so bruto transferji prevedeni v dohodek kmetij, se lahko bistveno razlikuje glede na vrsto politik, ki se uporabljajo za podporo kmetijstvu, vendar pa bo vedno nižji od rasti bruto transferjev. Denarni kazalci, kot je PSE, vplivajo na velikost kmetijskega sektorja kot celota, imajo relativni pomen blaga znotraj sektorja in stopnjo inflacije, zato se ne morejo uporabljati za primerjavo ravni podpore v času med državami in med blagom znotraj države (Introduction to the OECD ..., 2016).

Nacionalna (agregatna) MPS

V denarni vrednosti je MPS zmnožek razlike v ceni na domačem in svetovnem trgu ter obsega proizvodnje. Vrednosti MPS se izračunajo za niz posameznih proizvodih, ki so izbrani v skladu s pravili za vključitev ali izključitev vsake vrste blaga. Ko so vrednosti MPS izračunane za posamezno blago, je nacionalno (agregatno) MPS mogoče izpeljati. Ta postopek se imenuje MPS ekstrapolacija in temelji na predpostavki, da je razmerje med nacionalno (agregatno) MPS in skupno vrednostjo proizvodnje enak razmerju med MPS in vrednostjo proizvodnje za blago, za katerega je bila izračunana MPS. Ta se izrazi kot (The PSE Manual, 2016):

$$\frac{MPS_c}{VP_c} = \frac{\sum_{i \in AMC} MPS_i}{\sum_{i \in AMC} VP_i} \quad (1)$$

MPS_C - nacionalna (agregatna) MPS za državo C

VP_C - vrednost kmetijske proizvodnje v državi C

$\sum_{i \in AMC} MPS_i$ - MPS za vse proizvode, za katere je bilo izračunana MPS (AMC)

$\sum_{i \in AMC} VP_i$ - vrednost proizvodnje za vse proizvode za katere je bila MPS izračunana

Zato sledi, da je formula za oceno nacionalne (agregatne) MPS za državo (OECD, 2011a):

$$MPS_C = \frac{\sum_{i \in AMC} MPS_i}{\sum_{i \in AMC} VP_i} \times VP_C \quad (2)$$

PSE

PSE vrednosti se izračunajo z dodajanjem MPS vrednosti transferjev proizvajalcem iz drugih politik (The PSE Manual, 2016):

$$PSE_C = MPS_C + \sum BOT = \sum PSE(sub)Category \quad (3)$$

PSE_C - PSE za državo C

MPS_C - nacionalna (agregatna) MPS za državo C

$\sum BOT$ - skupni proračunski in drugi transferji proizvajalcev iz politike za državo C

$\sum PSE(sub)Category$ - vsota PSE (pod) kategorij za katere so politike razvrščene od A do G

Odstotna vrednost in razmerja

Trije glavni kazalniki podpore individualnim kmetijskim proizvajalcem so % PSE, koeficient NAC in koeficient NPC. Ti monetarni kazalci se uporabljajo za interpretacijo ravni podpore. V odstotkih in razmerjih kažejo v celoti pomembnost kmetijske podpore glede na prihodke proizvajalcev ali mejnih cen. Uporabljajo se namesto denarnih kazalnikov, saj na njih ne vpliva velikost in struktura kmetijskega sektorja kot celota, relativni pomen proizvodov v sektorju ali stopnja inflacije. Omogočajo večjo primerljivost skozi čas in med državami (The PSE Manual, 2016). Opozoriti je treba, da se mejne cene

razlikujejo od države do države, kot odraz prevoza in drugih stroškov, zato svetovna cena ni homogena.

% PSE se izračuna tako, da izrazi PSE transfer kot delež bruto prejemkov kmetij (GFR) in rezultat pomnožimo s 100 (The PSE Manual, 2016):

$$\% PSE_c = \frac{PSE_c}{GFR_c} \times 100 = \frac{PSE_c}{VP_c + BOT_c} \times 100 \quad (4)$$

GFR predstavlja vrednost proizvodnje (VP), ki so jim dodani proračunski in drugi transferji (BOT).

% PSE 20 % pomeni, da je ocenjena vrednost transferjev posameznim proizvajalcem iz potrošnikov in davkoplačevalcev enaka 20 % bruto prejemkov kmetij. % PSE po definiciji ne more biti višja od 100%, na kateri ravni vsi kmetijski prejemki izvirajo iz ukrepov politike, brez donosov s trga. % PSE 0 % ne pomeni nujno, da ni političnih transferjev posameznih proizvajalcev (Introduction to the OECD ..., 2016). % PSE meri razmerje med PSE do vseh prihodkov, vključno s tržnimi prihodki in podporo transferjev.

Koeficient nominalne pomoči (NAC) potrošnikom kaže razmerje med vrednostjo bruto kmetijskih prejemkov (vključno s podporo) in vrednostjo bruto kmetijskih prejemkov referenčnih cen, ki predstavljajo uvozne cene (merjene na kmetiji) (The PSE Manual, 2016):

$$Koeficient\ NAC_c = 1 + \frac{\% PSE_c}{(100 - \% PSE_c)} \quad (5)$$

Koeficient nominalne zaščite (NPC): meri stopnjo zaščite domačih proizvajalcev. Enak je razmerju med cenami (prihodki) na domačem trgu in cenami (prihodki) na referenčnem (svetovnem) trgu. Praviloma se uporablja v indeksni obliki. Višji kot je koeficient nominalne stopnje zaščite, bolj so domači proizvajalci zaščiteni. NPC vrednosti se lahko izračuna za posamezne proizvode in na nacionalni (skupni) ravni (The PSE Manual, 2016):

$$Koeficient\ NPC_i = \frac{PP_i}{RP_i} \quad (6)$$

RP_i - cene na domačem trgu, RP_i - cene na svetovnem trgu

3 MATERIALI IN METODE

3.1 PODATKOVNI VIR IN KAZALCI

Podatke smo pridobili na podlagi podatkovne baze podatkov OECD na statističnem portalu: (OECD, 2016) . Za izbrane kazalnike smo uporabili kmetijsko statistiko (OECD Agriculture Statistics, 2016). Analizo metodologije PSE smo proučevali na podlagi baze Producer and Consumer Support Estimates (OECD, 2016a). Ostale makroekonomske in socio-ekonomske kazalnike smo pridobili iz podatkovnega vira OECD-FAO Agricultural Outlook (OECD, 2016b).

Uporabljeni kazalniki za analizo metodologije PSE so bili:

- kazalnik PSE (ocena podpor pridelovalcem),
- MPS (tržno cenovna podora),
- BT (proračunski transferji),
- koeficient nominalne pomoči (NAC),
- koeficient nominalne zaščite (NPC) in
- % PSE.

Za primerjalno analizo držav so bili uporabljeni naslednji socio-ekonomski kazalniki:

- BDP (v mrd. USD),
- prebivalstvo (v milijonih),
- površina (v tisočih km²),
- gostota prebivalstva (preb./km²),
- in trgovina izražena v % BDP.

Kazalniki uporabljeni za primerjavo značilnosti posameznih skupin držav:

1. Bruto domači proizvod na prebivalca, ki je glavni kazalec gospodarskega razvoja in rasti države. Gospodarska rast je izražena v obliki paritet kupne moči (PKM), ki upoštevajo različne ravni cen med državami, kar omogoča boljšo primerjavo. Izražen je v USD.
2. Pokritost agroživilskega izvoza z uvozom, izražen v odstotkih, ki nam pove kakšna je razvitost kmetijstva v posamezni državi.
3. Kmetijske površine na prebivalca v ha/preb., ki kažejo razpoložljivost proizvodnih virov.

3.2 OBDELAVA PODATKOV IN PRIKAZ REZULTATOV

% PSE smo izračunali tako, da smo vrednosti PSE za posamezno državo delili z GFR, ki predstavlja oceno prihodkov kmetijskih gospodarstev, to je vrednost proizvodnje, ki so jim dodani proračunski transferji, in vrednost pomnožili s 100. Pomembno je tukaj, da je PSE vsota MPS in proračunskih transferjev, in da se ti seštevajo od A do G.

V *prvem koraku* smo obdelali podatke za OECD države, kjer smo države grupirali v tri skupine na podlagi povprečnih % PSE v treh različnih obdobjih, 1986-88, 1995-97, 2011-13.

1. skupina ima 0-15 % PSE: Čile, Mehika, Avstralija, Nova Zelandija, ZDA, Brazilija, Izrael, Kitajska, Ukrajina, Južna Afrika in Kanada.

2. skupina od 15-40 % PSE: Rusija, EU27, Turčija, Indonezija.

3. skupina več kot 40 % PSE: Islandija, Japonska, Koreja, Norveška in Švica.

Prav tako smo prikazali v *prvem koraku* in prvem delu rezultatov sestavo PSE za OECD območje in razvoj podpornih kazalnikov koeficienta NAC in koeficienta NPC v obdobju 1986-2013.

V *drugem koraku* so predstavljene države po skupinah. Z % PSE smo analizirali in grafično prikazali kako se je sestava PSE spreminjala za vsako državo posebej, in sicer od začetnega leta vstopa v OECD in do leta 2013. V sestavo PSE so bili vključeni vsi proračunski transferji, ki so razdeljeni v sedem skupin. Vsaka država ima navedene socio-ekonomske kazalnike za leto 2012, ki prikazujejo različne značilnosti kmetijstva in kmetijske politike.

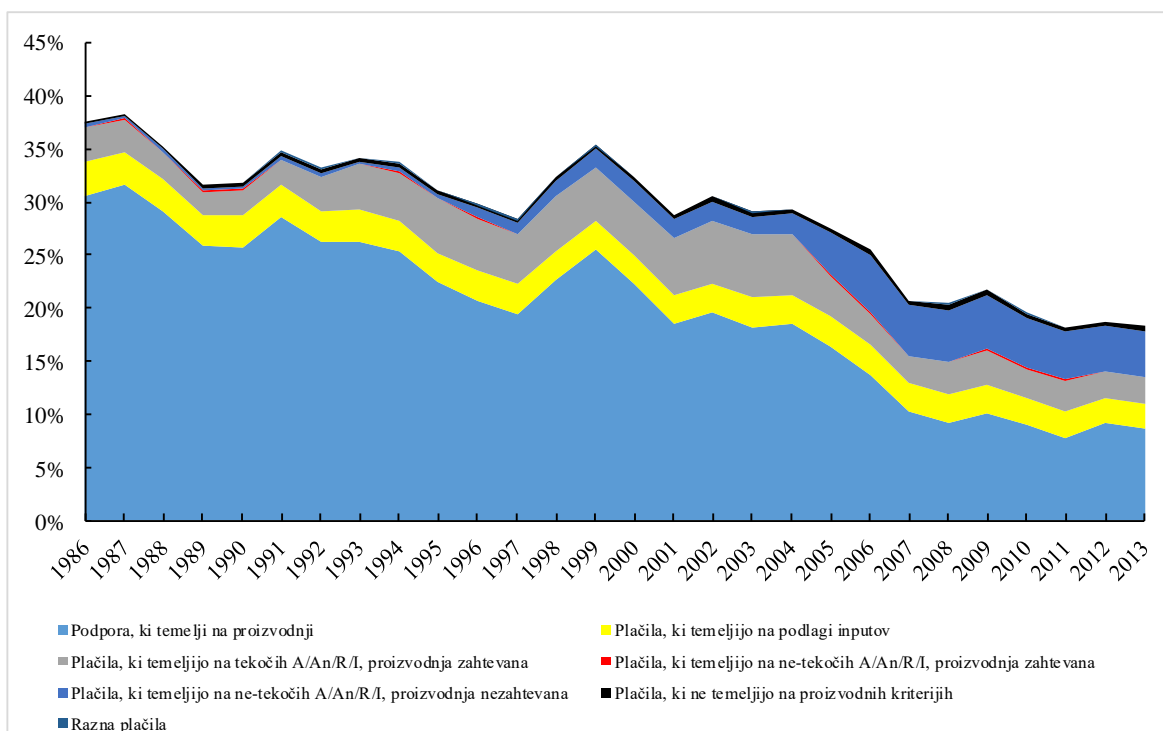
V *tretjem koraku* smo prikazali spreminjanje strukture podpor kmetijstva držav, preko MPS preračunane v % PSE za obdobje 2011-13. V tem delu so v tri skupine še grupirani proračunski transferji, in sicer v proizvodno vezane (plačila, ki temeljijo na proizvod in plačila, ki temeljijo na podlagi inputov), proizvodno nevezane (plačila, ki temeljijo na površini/številu živali in plačila, ki temeljijo na podlagi zgodovinskih pravic,) in ostale (druga plačila) transferje, izraženi v % PSE v obdobju 2011-13.

V *zadnjem delu* smo preko kazalnikov primerjali značilnosti posameznih držav po skupinah za leto 2012. Uporabili smo tri kazalnike, BDP/prebivalca (USD), pokritost agroživilskega izvoza z uvozom (%), ki smo jo izračunali tako, da smo izvoz (v mrd. USD) delili z uvozom (v mrd. USD) in pomnožili s 100. Tretji uporabljen kazalnik so bile uporabna kmetijska zemljišča (KZU) - na prebivalca v ha/preb. Ta kazalnik smo prav tako preračunali tako, da smo površino KZU (1000 ha) delili s prebivalstvom (v milijonih). Izračuni so priloženi v prilogah.

4 REZULTATI

4.1 OECD SKUPAJ

Podpore v kmetijstvu v območju OECD kot celota merjene z % PSE se konstantno zmanjšujejo. Od 37 % na začetku obravnavanega obdobja se je zmanjšal na manj kot 20 % v zadnjih letih (Slika 11). Značilnost kmetijskih podpor v OECD območju kot celota je dolgoročno zmanjševanje podpor, ki temeljijo na proizvodnji, predvsem zaradi zmanjševanja tržno cenovnih podpor.

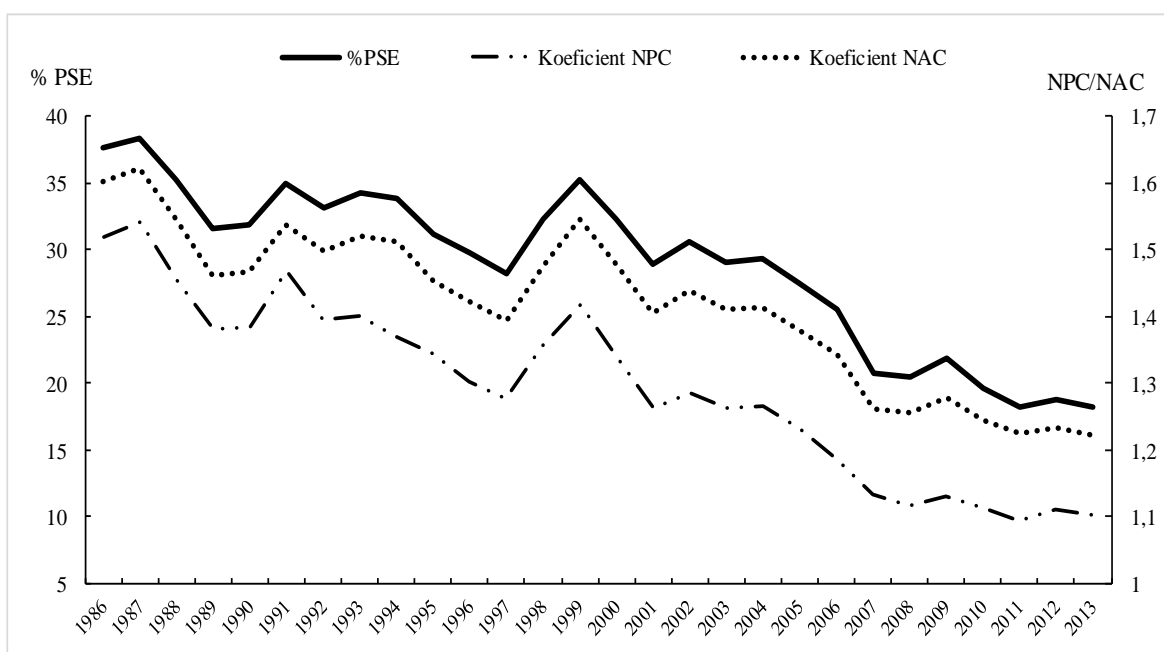
Slika 11: Sestava PSE za OECD območje v obdobju 1986-2013 (delež v PSE) (OECD, PSE/CSE database, 2016a)

Podpora, ki temelji na proizvodnji, vsebuje MPS in plačila, ki temeljijo na obsegu proizvodnje, in so ena izmed najbolj potencialnih oblik podpor, ki izkrivljajo proizvodnjo in trgovino, skupaj s plačili, ki temeljijo na spremenljivi rabi inputov (brez omejitev).

Tiste podpore, ki manj izkrivljajo, vključujejo plačila na podlagi parametrov, ki niso povezana s sedanjo proizvodnjo. Takšna plačila temeljijo na površinah, številu živali, prihodku ali dohodku, proizvodnja je ne-zahtevana. Prav tako so lahko na osnovi neblagovnih kriterijev, kot so zemljišča v prahi ali plačila za posebne krajinske značilnosti. Te druge oblike podpor so zrasle šele v zadnjih letih, od 1 % PSE v obdobju 1986-88 in 4 % v letu 1995-97, do druge največje kategorije podpor, ki v obdobju 2011-13 predstavljajo

26 %. Plačila, ki temeljijo na površinah in številu živali, so v obdobju 1986-88 bila nekoliko zmanjšana, danes pa predstavljajo manj kot 3 % podpore.

Slika 12 prikazuje razvoj podpornih kazalnikov za OECD v obdobju 1986-2013. Zaradi javne politike, je približno šestina bruto prejemkov kmetij v državah OECD, ki podpirajo kmete. To prikazuje % PSE, ki se je v območju OECD v obdobju 2011-13 gibal med 18 % in 19 %. V absolutnih številkah je PSE v letu 2013 znašal 258 milijard USD oz. 194 milijard EUR. V obdobju 1995-97 je bil povprečen % PSE 30 %, v obdobju 1986-88 37 %. Večina padca je potekala od sredine 90-ih.

Slika 12: Razvoj podpornih kazalnikov za OECD v obdobju 1986-2013 (OECD, PSE/CSE database, 2016a)

Dolgoročni trend upadanja podpore proizvajalcem se podobno odraža tudi v kazalnikih, ki dopolnjujejo % PSE. Koeficient NAC z vrednostjo 1,23 za povprečje držav OECD kaže, da so skupni bruto prejemki kmetij v obdobju 2011-2013 v povprečju bili 23 % višji, kot če bi nastali po svetovnih tržnih cenah in brez proračunske podpore. Koeficient NAC se je bistveno zmanjšal, saj je v obdobju 1986-88 bil 59 % višji. Podobno se je spreminjal koeficient NPC, ki od 1,10 kaže, da so kmetje v OECD državah prejeli cene, ki so bile 10 % višje na mednarodni tržni ravni v obdobju 2011-13, v primerjavi s skoraj 33 % višjo ravni cen od referenčnih v obdobju 1986-88. Z višjimi svetovnimi cenami in znižanjem uvozne zaščite, so politike za podporo domačih cen v OECD državah ustvarile manjše transferje, kar je povzročilo splošno zmanjšanje podpore proizvajalcem.

Ocena podpor kmetijstva v OECD državah

Povprečni % PSE so prikazani v treh različnih obdobjih, in sicer v obdobju 1986-88, 1995-97 in 2011-13 (Preglednica 6). Na podlagi iz obdobja 2011-13 smo države razdelila v tri skupine, in sicer tiste, ki imajo povprečni PSE 0-15 %, 15-40 % in 40 % in več.

- V 1. skupino, ki imajo 0-15 % PSE spadajo **Čile, Mehika, Avstralija, Nova Zelandija, ZDA, Brazilija, Izrael, Kitajska, Ukrajina, Kanada in Južna Afrika.**
- V 2. skupini so **EU27, Turčija, Rusija in Indonezija**, ki imajo 15-40 % PSE.
- V 3. skupini, kjer % PSE predstavlja 40 % ali več, pa so **Islandija, Japonska, Koreja, Norveška in Švica.**

Preglednica 6: Povprečni % PSE po državah v treh obdobjih (OECD, PSE/CSE database, 2016a)

	1986-88	1995-97	2011-13
Avstralija	10	6	3
Kanada	36	16	15
Čile	-	8	3
EU27	39	34	19
Islandija	77	59	45
Izrael	-	20	12
Japonska	64	58	54
Koreja	70	67	49
Mehika	28	5	13
Nova Zelandija	10	1	1
Norveška	70	66	61
Švica	78	68	55
Turčija	20	26	24
ZDA	22	12	8
Brazilija	-	-12	5
Kitajska	-	2	15
Ukrajina	-	-9	1
Južna Afrika	-	11	3
Indonezija	-	3	19
Rusija	-	18	17
OECD	37	30	19

Najmanj podpor dobijo predvsem ne-članice OECD držav, in sicer Brazilija, Ukrajina, Čile in Južna Afrika ter od članic držav OECD Avstralija in Nova Zelandija. % povprečni PSE OECD za obdobje 1995-97 je 30 %, medtem ko je za 2011-13 19 %. Najbolj se povprečju OECD približuje EU27, kjer je % povprečni PSE od 39 % padel na 19 %. Kanada ima višjo podporo od Mehike in ZDA. Največ podpor dobita Norveška in Islandija, in sicer v obdobju 2011-13 Norveška 61 %, Švica 55 %. Podpore so se v obdobju 1986-88 in do 2011-13 zmanjševale pri vseh državah, razen Kitajske in Indonezije. Kitajska je v obdobju 1995-97 imela 2 % povprečnega PSE, v obdobju 2011-13 pa se je zvišal na 15 %. V

Indoneziji se je od 3 % povprečnega PSE v obdobju 1995-97 zvišal na 19 % v obdobju 2011-13. Brazilija in Ukrajina sta v obdobju 1995-97 imeli povprečni % PSE negativen. V vseh skupinah držav se je povprečen % PSE zmanjševal, tako da lahko rečemo, da OECD države stremijo v pravo smer, da zmanjšujejo višino podpor. Prva skupina OECD držav ima nizko višino podpor, druga skupina zmerne in tretja visoko raven podpor.

4.2 ANALIZA DRŽAV

4.2.1 Prva skupina držav po podpori kmetijstvu

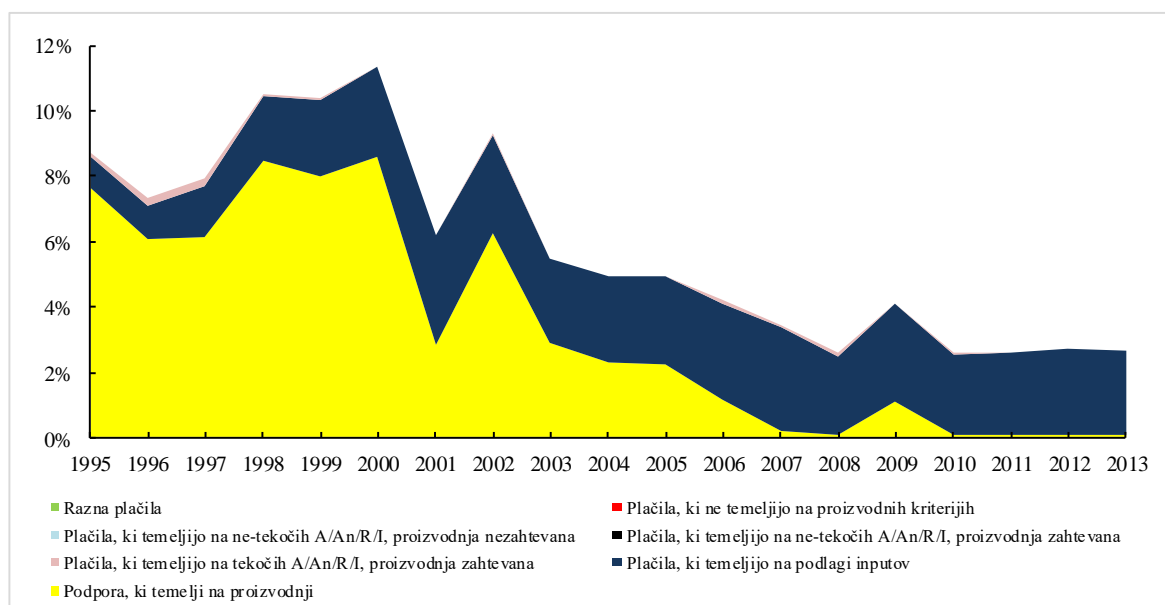
Čile

Preglednica 7: Socio-ekonomski kazalniki za Čile v letu 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)

BDP (v milijard USD)	Prebivalstvo (v milijonih)	Površina (v tisočih km ²)	Gostota preb. (preb./km ²)	BDP/preb. PKM (USD)	Trgovina kot % BDP
269	17	744	23	21 519	29,4

Čile imajo 17 milijonov prebivalstva in površino 744 tisoč km² (Preglednica 7). V Čilu se je proces gospodarske rasti in razvoja začel prej kot v državah v razvoju v drugih delih sveta. Čile so bogata z mineralnimi viri in so največji svetovni proizvajalec bakra, ki je igral pomembno vlogo pri gospodarski rasti države. Za izvoz je najpomembnejše sadjarstvo in vinogradništvo. Najpomembnejši pridelki so grozdje, vino, jabolka, breskve, nektarine, hruške, slive in kivi. Za domače potrebe pridelujejo pšenico, koruzo, riž, rž, ječmen in krompir, od industrijskih rastlin sladkorno peso, oljno repico, lan in tobak. Dobro je razvita tudi živinoreja, zgolj za domače potrebe, predvsem mesna in mlečna govedoreja, ovčereja in perutninarstvo (Natek, 2006).

Kmetijski sektor lahko razdelimo na tradicionalen sektor, ki tekmuje z uvozom in sodobno izvozno usmerjeni sektor. Prvi temelji na vrtninah, medtem ko izvoz temelji na pšenici (najpomembnejši pridelek), koruzi, živinoreji in drugih vrst hrane, tudi vinu (Stockbridge, 2006).

Slika 13: Sestava PSE za Čile (delež v PSE) v obdobju 1995-2013 (OECD, PSE/CSE database, 2016a)

Čile je precej liberalizirala kmetijsko politiko. % PSE se je v obdobju 1995-2013 postopoma zmanjševal, od leta 2010 je PSE znašal v povprečju le 3 % bruto prejemkov kmetij in je eden najnižjih v OECD (Slika 13). V zadnjih letih so se Čile odmaknile od plačil, ki najbolj izkrivljajo trgovino in proizvodnjo, MPS se je zmanjšal, majhen delež še predstavljajo plačila, ki temeljijo na podlagi inputov.

Ukrepi politike na tem področju so danes večinoma usmerjeni v podporo malim kmetom preko različnih plačil kmetom. Plačila malih kmetov predstavljajo okoli 70% vseh plačil na ravni kmetije in so namenjeni za izboljšanje produktivnosti, infrastrukturo na kmetijah, kakovosti tal in namakalnih sistemov (OECD, 2013).

Mehika

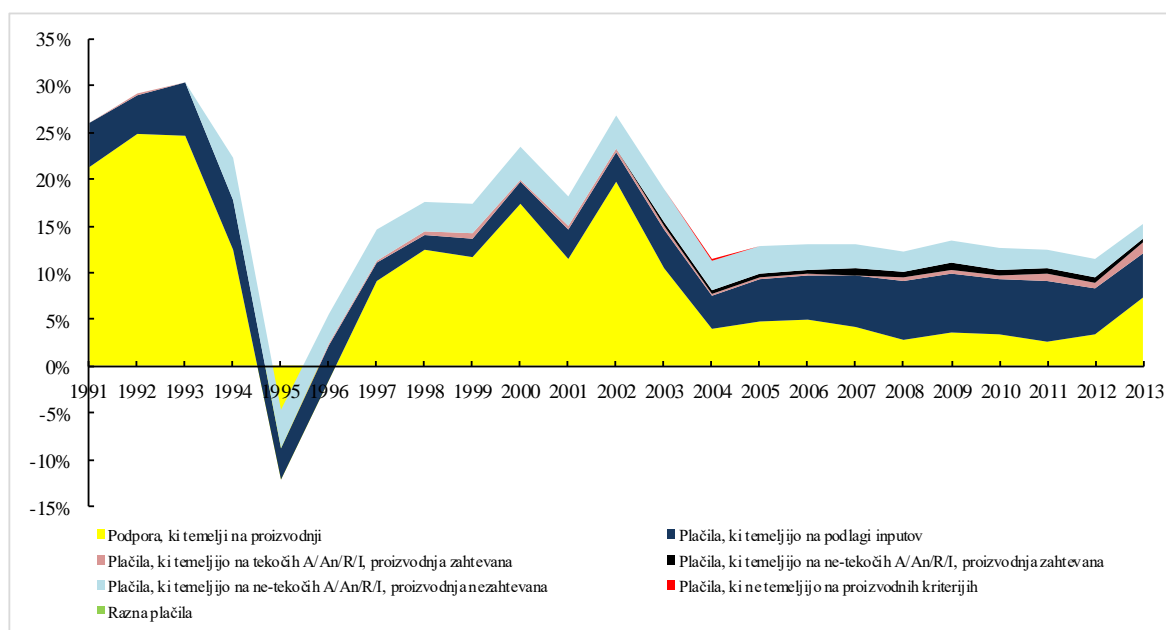
Preglednica 8: Socio-ekonomski kazalniki za Mehiko v letu 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)

BDP (v milijard USD)	Prebivalstvo (v milijonih)	Površina (v tisočih km ²)	Gostota preb. (preb./km ²)	BDP/preb. PKM (USD)	Trgovina kot % BDP
1 171	110	1 944	59	17 952	31,7

Mehika je velika država s 110 milijonov prebivalstva in površino 1944 tisoč km² (Preglednica 8) in razpolaga z 24,8 mil. ha njiv (12,6 % površine), 2,5 mil. ha trajnih nasadov (1,3 %), 81,0 mil. ha pašnikov (41,2 %); umetno namakajo 6,5 mil. ha. S kmetijstvom se ukvarja 17,8 % delovne sile in prispeva 3,8 % BDP. Eden najtežjih problemov kmetijstva je tradicionalni sistem *ejido*, v katerem je zemlja sicer v lasti države, upravljajo pa jo vaše skupnosti, bodisi da zemljo obdelujejo skupaj ali vsak član skupnosti svoj kos. Država v okviru obsežnega programa PROCAMPO s podporami

spodbuja kmete k pridelovanju hrane za hitro rastoče prebivalstvo. Za prehrano so najpomembnejši krompir, sira, pšenica in fižol, manj ječmen, riž, krompir in soja. Sadje in povrtnine izvažajo v ZDA in Kanado. Pomembno je tudi pridelovanje oljnic in tobaka. Živinoreja (govedoreja in perutninarstvo) prispevata tretjino kmetijskih prihodkov (Natek, 2006)

Mehika je po eni strani gospodarsko močna država (12. na svetu po ustvarjenem BDP-ju), po drugi strani značilna država v razvoju z velikimi notranjimi nasprotji med bogato elito in revnimi množicami ter močno navezanostjo na ZDA (91 % izvoza in 64 % uvoza). Mehika je neto kmetijsko-živilska uvoznica, njen delež agroživilskega uvoza v skupni uvoz je 7 %. Obstajata dve obliki lastništva zemlje v Mehiki, zasebna zemljišča in družbene lastnine (OECD, 2011a).

Slika 14: Sestava PSE za Mehiko (delež v PSE) v obdobju 1995-2013 (OECD, PSE/CSE database, 2016a)

Mehika ima sorazmerno nizko podporo kmetijstvu. PSE predstavlja v obdobju 2011 13,12 % bruto prejemkov kmetij, kar je manj od povprečja OECD. Mehika je v zadnjih dveh desetletjih zmanjšala zneske podpor za več kot polovico. V obdobju 1991-93 je % PSE bil najvišji z 28 % (Slika 14). MPS se je zmanjšal, vendar se je v zadnjih dveh letih ponovno povečal.

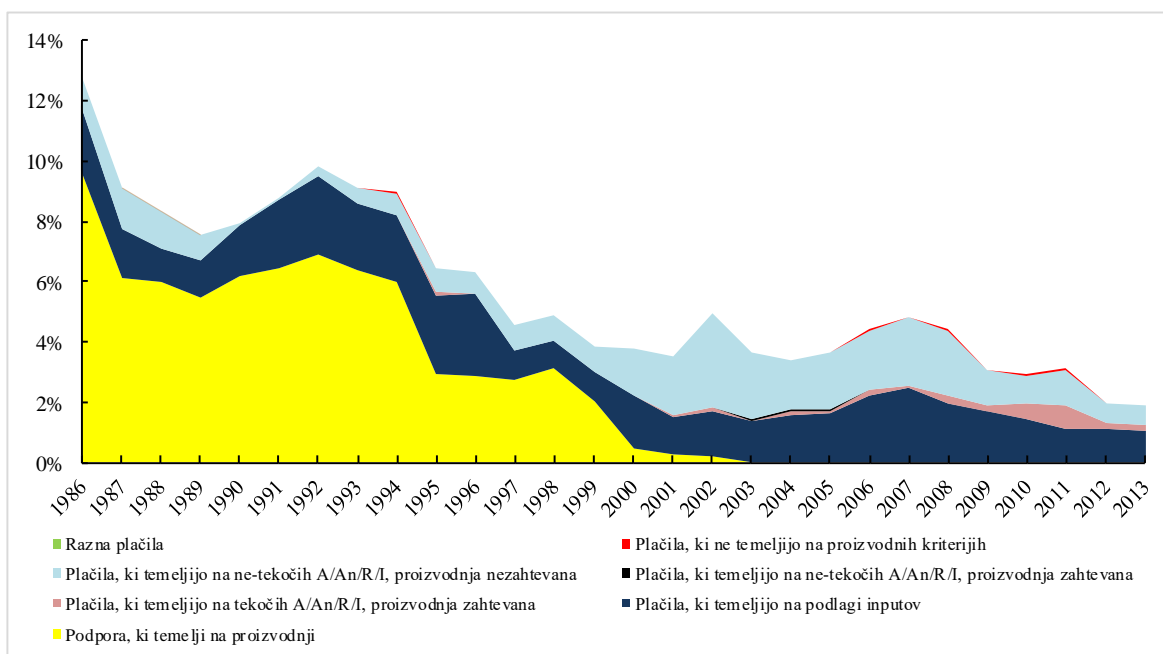
Avstralija

Preglednica 9: Socio-ekonomski kazalniki za Avstralijo v letu 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)

BDP (v milijard USD)	Prebivalstvo (v milijonih)	Površina (v tisočih km ²)	Gostota preb. (preb./km ²)	BDP/preb. PKM (USD)	Trgovina kot % BDP
1 576	23	7 682	3	44 407	16,1

Avstralija je celina s suhim podnebjem s 23 milijoni prebivalstva (Preglednica 9). Upravljanje z vodami v kmetijstvu je ključnega pomena za učinkovito upravljanje tega redkega vira in okoljske trajnosti. Avstralija ima državni način reguliranja vode in tržno cenitev zakupa pravic, saj je pomanjkanje vode glavni omejevalni dejavnik pridelave. Poraba vode v kmetijstvu je visoka. Je šesta največja država po površini zemljišč in je na 12. mestu po velikosti gospodarstva (v BDP) na svetu. Ima visok BDP na prebivalca in relativno nizko stopnjo brezposelnosti (OECD, 2013).

Med vsemi gospodarsko razvitimi državami ostaja najbolj odvisna od izvoza surovin in s tem od velikih nihanj cen na svetovnem trgu (rude, premog in kmetijski pridelki predstavljajo 60-65 % vrednosti izvoza). Avstralija ima 51,3 mil. ha njiv in trajnih nasadov (6,7 % površine), ter 404,5 mil. ha travnikov in pašnikov (52,6 %). Predvsem prevladujejo zelo velike, močne specializirane kmetije (povprečna velikost 3710 ha, v notranjosti živinorejske kmetije z več kot 100.000 ha zemlje). Pridelujejo sladkorni trst, tropsko sadje, krmne rastline, sadje, riž, bombaž, oljno repico in povrtnine. Med žiti je najpomembnejša pšenica. V živinoreji razlikujemo med območji z intenzivno in ekstenzivno prirejo. Pomembna je ovčereja na velikih živinorejskih farmah, in sicer 94,5 mil. glav, kar jo uvršča na 2. mesto na svetu (Natek, 2006).

Slika 15: Sestava PSE za Avstralijo (delež v PSE) v obdobju 1986-2013 (OECD, PSE/CSE database, 2016a)

Avstralija ima zelo nizke podpore kmetijstvu. Ocena podpor proizvajalcem se je v Avstraliji nenehno zmanjševala iz že relativno nizke ravni v obdobju 1986-88, ko je % PSE predstavljal 13 %, na 3 % v letu 2013 (Slika 15). Po % PSE je druga država po nizkih vrednostih med OECD državami. Delež najbolj izkrivljajočih podpor se je bistveno zmanjšal in predstavlja 6 % PSE v zadnjih letih. MPS je enaka nič.

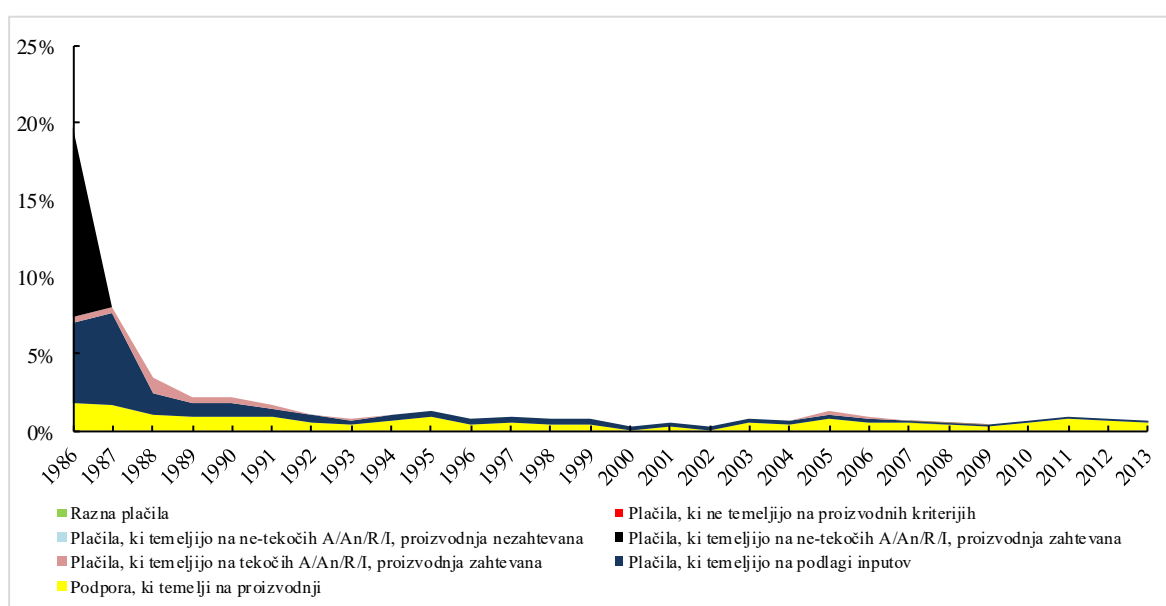
Nova Zelandija

Preglednica 10: Socio-ekonomski kazalniki za Novo Zelandijo v letu 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)

BDP (v milijard USD)	Prebivalstvo (v milijonih)	Površina (v tisočih km ²)	Gostota preb. (preb./km ²)	BDP/preb. PKM (USD)	Trgovina kot % BDP
171	4,4	263	16	32 847	22,1

Nova Zelandija je gospodarsko visoko razvita država s 4,4 milijone prebivalcev, predvsem na podlagi izvozno usmerjenega kmetijstva (Preglednica 10). Čeprav je v njem zaposleno le 8,6 % delovne sile in ustvari 8,3 BDP, prispeva skoraj polovico izvoza (45,9 %). V zadnjih desetletjih se je uspešno preusmerila z britanskega na svetovni trg, po sklenitvi sporazuma o prosti trgovini z Avstralijo (1990), in je postala njena najpomembnejša gospodarska partnerica, saj se njuni gospodarstvi dobro dopolnjujeta (20 % vrednosti izvoza in 21 % uvoza). Prevladujejo velike specializirane kmetije v zasebni lasti (Natek, 2006).

Nova Zelandija je neto izvoznica kmetijsko-živilskih proizvodov, njen delež živilskopredelovalnega uvoza v celotnem uvozu je okoli 11 %, medtem ko je več kot polovica izvoza kmetijsko-živilskih proizvodov. Je največji svetovni izvoznik mleka in mlečnih izdelkov ter ovčjega mesa. Relativni pomen kmetijstva v novozelandskem gospodarstvu je višji kot v večini drugih držav OECD, s kmetijstvom predstavlja približno 5 % BDP in 7 % njene skupne zaposlenosti (OECD, 2013). Kmetijski sektor je edinstven v tem, da je edina razvita država, ki je popolnoma izpostavljena na mednarodnih trgih, saj so podpore, davčne olajšave in cenovne podpore bile odstranjene konec osemdesetih. Paša je glavna raba zemljišč, vendar raste delež zemljišč, ki so namenjene vrtnarstvu.

Slika 16: Sestava PSE za Novo Zelandijo (delež v PSE) v obdobju 1986-2013 (OECD, PSE/CSE database, 2016a)

PSE predstavlja 1 % bruto prejemkov kmetij v obdobju 2011-13, v primerjavi z obdobjem 1986-88, ko je % PSE bil 10 %. V obdobju 1986-88 je % PSE bil najnižji (10 %) v OECD. Že več kot 25 let je raven kmetijske podpore med najnižjimi med vsemi OECD državami (Slika 16). MPS se skozi celotno obdobje ni veliko spreminjal, zmanjšala pa so se plačila, ki temeljijo na podlagi inputov.

ZDA

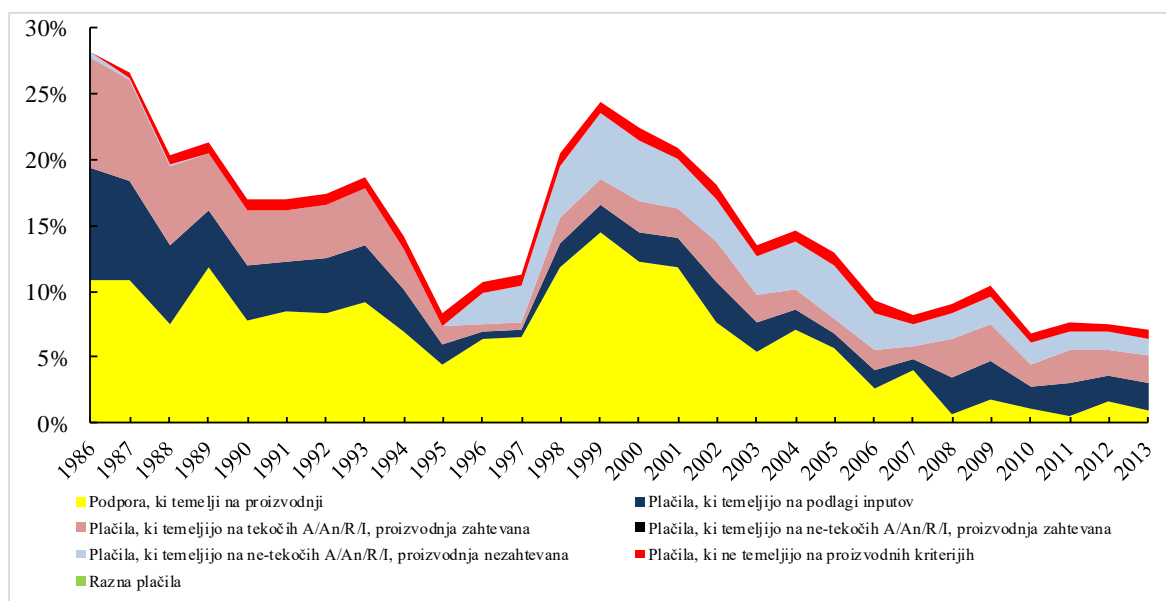
Preglednica 11: Socio-ekonomski kazalniki za ZDA v letu 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)

BDP (v milijard USD)	Prebivalstvo (v milijonih)	Površina (v tisočih km ²)	Gostota preb. (preb./km ²)	BDP/preb. PKM (USD)	Trgovina kot % BDP
1 624	314	9 147	33	51 689	11,9

ZDA merijo 9147 tisoč km², populacija države šteje 314 milijonov ljudi, kar pomeni tretjo državo na svetu po številu prebivalcev (Preglednica 11). So eden od najpomembnejših proizvajalcev, potrošnikov, izvoznikov in uvoznikov kmetijskih proizvodov na svetu in poleg tega imajo zelo velik domači trg, so največja svetovna izvoznica kmetijskih proizvodov. Zaradi velikosti kmetijskega sektorja je kmetijska politika ZDA izvajala močan vpliv na svetovnih kmetijskih trgih (Knutson in sod., 2006).

Glavna značilnost ameriške pokrajine je velika različnost, vrtoglavi vrhovi zahodnega dela se nenadoma umaknejo pašnikom osrednjega nižavja, ki postopoma preidejo v bolj raznoliko krajino na vzhodu. Tudi podnebje je zelo raznoliko, od polarnega na severni Aljaski do subtropskega na jugovzhodu (OECD, 2011b).

ZDA so daleč najpomembnejše v svetovni trgovini, čeprav je njihovo gospodarstvo veliko bolj samozadostno kot v Evropi, saj zunanja trgovina predstavlja samo 24,9 % BDP (v evropskih državah več kot 50 %). Imajo 177,0 mil. ha njiv (18,7 % površine), 2,05 mil. ha trajnih nasadov (2,2 %) ter 239,25 mil. ha travnikov in pašnikov (25,1 %); umetno namakajo 22,4 mil. ha. Največ imajo družinskih kmetij in monokulturne kmetije z zelo visoko produktivnostjo. ZDA imajo 298,0 mil. ha gozdov (31,3 % površine). Dve tretjini gozdov sta v zasebni lasti, večinoma kmetij, 34 % jih je v javni lasti (Natek, 2006). V kmetijstvu prevladujejo žita, oljnice, govedo, mleko in mlečni izdelki, perutnina, sadje in zelenjava. V obdobju 2000-09 so v povprečju poljščine predstavljale 45 % celotne vrednosti kmetijske proizvodnje, kar je nekoliko višje kot živinoreja, in sicer 43 %. Vrednost proizvodnje goveda in telet je bila 16,5 %, sledijo krmne poljščine z 11,8 % in perutninarstvo z 10,1 % (OECD, 2011b). ZDA so za Kitajsko druga najpomembnejša pridelovalka mesa na svetu in druga v prireji mleka.

Slika 17: Sestava PSE za ZDA (delež v PSE) v obdobju 1986-2013 (OECD, PSE/CSE database, 2016a)

Kmetijske podpore v ZDA so nizke v primerjavi z drugimi državami OECD. V obdobju 2011-13 je % PSE predstavljal 8 % in predstavlja manj kot polovico bruto prejemkov kmetij od povprečne OECD. % PSE se ni konstantno zmanjševal, od leta 1986 do 1995 se je zmanjševal, nato se je povečeval do leta 2010 na 25 %, ter nato spet padal (Slika 17). MPS in plačila, ki temeljijo na podlagi inputov so se zmanjšala iz 53 % PSE v obdobju 1986-88 na 21 % v zadnjih treh letih.

Brazilija

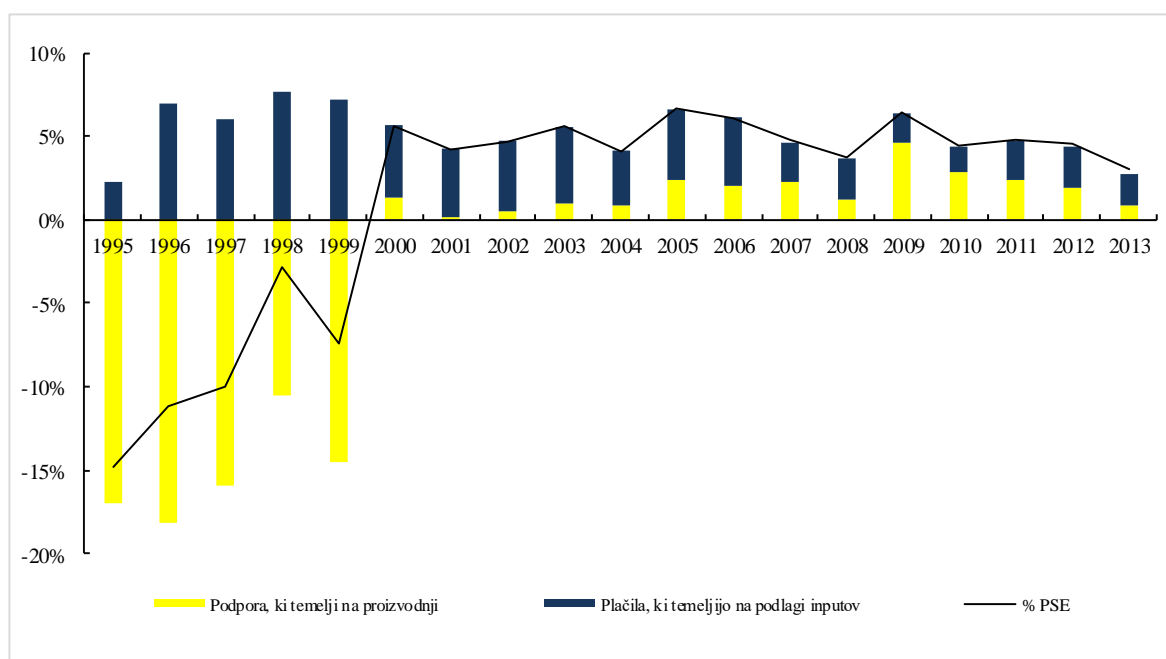
Preglednica 12: Socio-ekonomski kazalniki za Brazilijo v letu 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)

BDP (v milijard USD)	Prebivalstvo (v milijonih)	Površina (v tisočih km ²)	Gostota preb. (preb./km ²)	BDP/preb. PKM (USD)	Trgovina kot % BDP
2 475	200	8 459	23	11 239	9,7

Brazilija je država, ki ima eno največjih gospodarstev na svetu z BDP-jem v višini do 2.475 milijard USD, kar jo uvršča na šesto mesto na svetu (Preglednica 12). Kmetijska zemljišča v Braziliji obsegajo 265 mil. ha, presegajo jo Kitajska, Avstralija in ZDA (OECD, 2013). Ima 53,2 mil. ha njiv (6,2 % površine), 12,0 mil. ha trajnih nasadov (1,4 %) ter 185,0 mil. ha pašnikov (21,7 %). Prevladujeta mesna govedoreja in skromno samooskrbno poljedelstvo. Imajo povsem dva ločena sektorja: na eni strani majhne in srednje velike kmetije, usmerjene v pridelovanje hrane za lastne potrebe in deloma za prodajo, na drugi strani posestva z več kot 1000 ha obdelovalne zemlje v lasti bogatih veleposestnikov. Tradicionalno najpomembnejši pridelek je kava. Pridelujejo tudi

sladkorni trst, bombaž, koruzo, riž, maniok, sladki krompir in fižol. Je ena največjih svetovnih pridelovalk sadja, predvsem pomaranč, mandarin, limon in banan (Natek, 2006).

V poznih 80. ih je Brazilija sprejela liberalno in tržno usmerjeno politiko, ki je bistveno vplivala na uspešnost kmetijsko-živilskega sektorja, ki je sedaj velja za najbolj dinamičnega v brazilskem gospodarstvu. Rast kmetijske proizvodnje in kmetijskih dejavnosti so v veliki meri odvisni od izvoza, ki predstavlja 31 % kmetijske proizvodnje. Brazilija je trenutno tretji kmetijsko-živilski izvoznik na svetu, za EU in ZDA (Helfand, 2003).

Slika 18: Sestava PSE za Brazilijo (delež v PSE) v obdobju 1995-2013 (OECD, PSE/CSE database, 2016a)

Brazilija v glavnem zagotavlja nizke podpore svojim kmetom. % PSE je v obdobju 2011-13 predstavljal v povprečju 5 % bruto kmetijskih prejemkov, kar je precej od povprečne vrednosti za OECD v istem obdobju. PSE je v obdobju 1995-99 bil negativen. (Slika 18). V začetnih letih so domače cene bile pod svetovnimi, kar je vodilo v negativno vrednost MPS.

Izrael

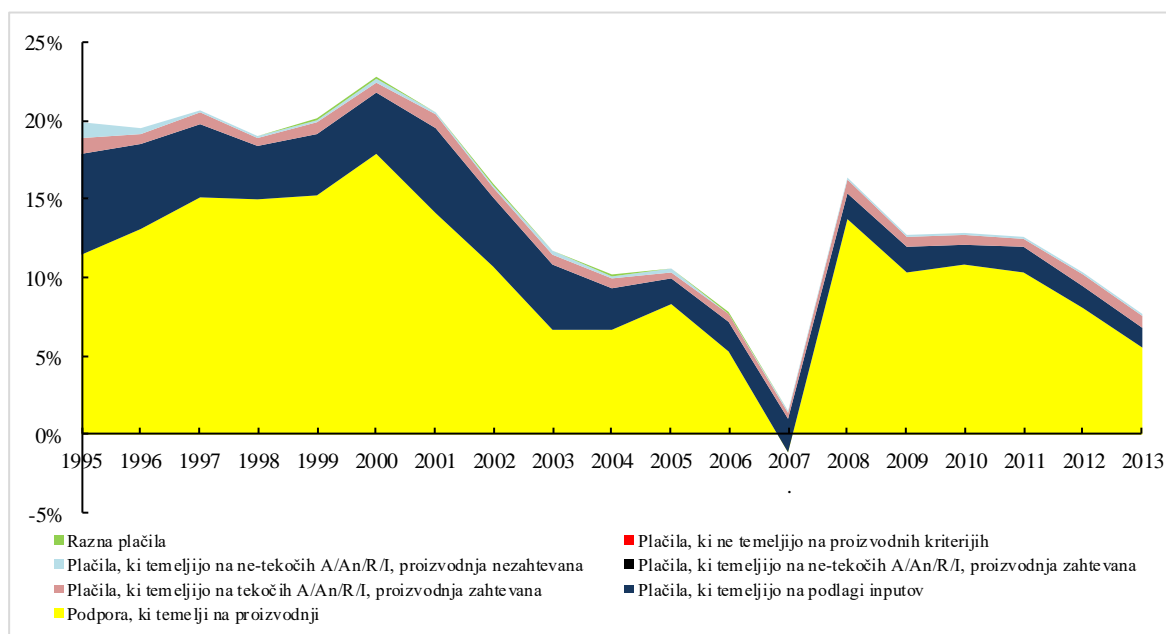
Preglednica 13: Socio-ekonomski kazalniki za Izrael v letu 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)

BDP (v milijard USD)	Prebivalstvo (v milijonih)	Površina (v tisočih km ²)	Gostota preb. (preb./km ²)	BDP/preb. PKM (USD)	Trgovina kot % BDP
258	8	20	388	29 349	26,4

Izrael je država z 8 milijoni prebivalcev in z 20 tisoč km² površine (Preglednica 13). Izrael je doživel zelo hiter gospodarski razcvet in se iz kmetijske države preoblikoval v sodobno državo s sicer visoko razvitim kmetijstvom (1,7 % zaposlenih, 1,6 % BDP) in tudi moderno industrijo (Natek, 2006).

Kmetijstvo je zelo odvisno od vode, saj je letna poraba vode v državi 58 %. Uporaba vodnih virov je ključno okoljsko vprašanje za kmetijstvo. Sadje in zelenjava sta ključna pri agroživilskem izvozu, medtem ko žita in oljnice in drugi proizvodi, kot so govedina in sladkor, glavni na strani uvoza (OECD, 2013). V kmetijstvu prevladujejo majhne zasebne kmetije, posebnost so *kibuci* (skupine prostovoljcev, ki so se odločili za kolektivni način življenja) in *mošavi* (zadruga manjših posestnikov). Izrael ima 333.000 ha njiv (16,3 % površine), 85.000 ha trajnih nasadov (4,2 %) ter 140.000 ha pašnikov (6,9 %). Čeprav je po obsegu razmeroma skromno, velja po svetu za enega najnaprednejših, predvsem zaradi smotrne rabe vode za umetno namakanje in visokih hektarskih donosov (Natek, 2006).

Kmetijska politika Izraela se predvsem osredotoča na izboljšanje oskrbe s hrano in doseganje samozadostnosti na področju kmetijskih proizvodov, ki se lahko proizvajajo lokalno, kot so sveži mlečni izdelki, perutnina in jajca, ki širijo obstoječe izvozne trge, in ohranjajo podeželskega prebivalstva, zlasti v obrobni območjih, kot del mednarodno sporne naselitvene politike na zasedenih ozemljih Palestine. Zaradi vse večje skrbi in zavedanja o okolju, je vse bolj pomemben razvoj okolju prijaznega kmetijstva (OECD, 2013).

Slika 19: Sestava PSE za Izrael (delež v PSE) v obdobju 1995-2013 (OECD, PSE/CSE database, 2016a)

Podpore kmetijstvu so med nizkimi do zmernimi, merjene s kazalniki OECD. % PSE se je od 20 % zmanjševal vse do leta 2008, ko se je drastično povečal, in se je nato zmanjšal na 12 % v obdobju 2011-13. Na dolgi rok je Izrael zmanjšal podpore v kmetijstvu (Slika 19). Vendar podpore, ki najbolj izkrivljajo proizvodnjo in trgovino ostajajo ter predstavljajo 89 % PSE v celoti.

Kitajska

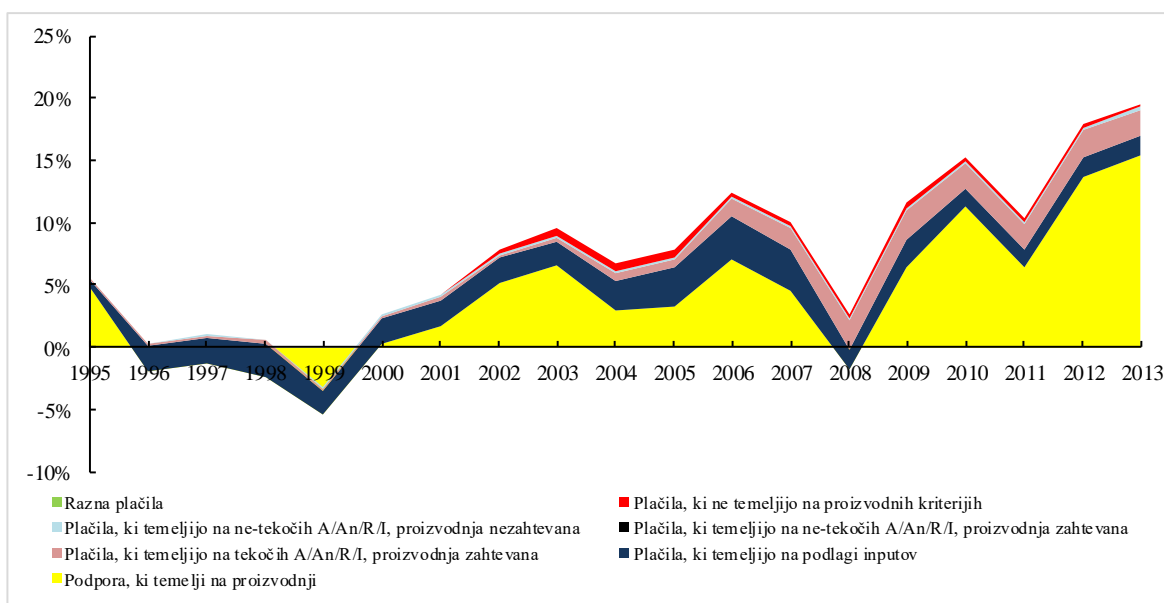
Preglednica 14: Socio-ekonomski kazalniki za Kitajsko v letu 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)

BDP (v milijard USD)	Prebivalstvo (v milijonih)	Površina (v tisočih km ²)	Gostota preb. (preb./km ²)	BDP/preb. PKM (USD)	Trgovina kot % BDP
7 296	1 347	9 327	144	8 387	25

Kitajska je svetovno najbolj naseljena država z 1,3 milijarde ljudi, kar je skoraj petkrat več kot v ZDA (Preglednica 14). Ko se je kitajsko gospodarstvo preoblikovalo tako, da je postalo bolj odprto in tržno usmerjeno, so dohodki svojih potrošnikov začeli hitreje rasti. Posledica gospodarske rasti in povečanja prihodkov je višje povpraševanje po hrani in višja kakovost živil, kar pomeni manj riža in več sadja, zelenjave in mesa (Knutson in sod., 2006). Kitajska ima 124,14 mil. ha njiv (13,0 % površine), 11,48 mil. ha trajnih nasadov (1,2 %) ter 400 mil. ha pašnikov v bolj sušni notranjosti (41,8 %); umetno namakajo 54,4 mil. ha. Na Kitajskem je okoli 190 mil. kmetij, od teh ima 65,6 % kmetij dohodke samo od kmetijstva; v kmetijstvu je zaposlenih 44,3 % vse delovne sile, ki prispeva 15,2 % BDP. Najpomembnejši pridelki so riž, pšenica, koruza, proso, bombaž, sirek, soja in sladkorna

pesa. Živinoreja je manj pomembna od poljedelstva, vendar ima daleč največ prašičev na svetu (472,9 mil.), največjo čredo ovac (157,3 mil.) in tretjo največjo čredo govedi (106,5 mil.). Je tudi največja pridelovalka mesa na svetu, predvsem svinjine in perutnine (Natek, 2006).

Zaradi rasti minimalne odkupne cene za riž in pšenico ter večjo paleto drugih surovin zajete v tržne intervencije, ki so glavni dejavniki za vgradnjo prenosov od potrošnikov, je Kitajska postala neto uvoznica, kar pomeni, da so uvozne carine in drugi ukrepi trgovine vplivali na raven domačih cen (OECD, 2013). Kitajska je postala velik neto uvoznik agroživilskih proizvodov, zlasti soje, bombaža, jedilnega olja in sladkorja. Rastlinska pridelava temelji na majhnih družinskih kmetijah, živinoreja pa temelji na velikih poslovnih enotah.

Slika 20: Sestava PSE za Kitajsko (delež v PSE) v obdobju 1995-2013 (OECD, PSE/CSE database, 2016a)

Kitajska je na dolgi rok povečevala podpore v kmetijstvu s posameznimi padci, najbolj drastičen je bil leta 2008. % PSE se je iz 2 % v obdobju 1995-97 povečal na 15 % v obdobju 2011-13, in se je približal k povprečnemu % PSE OECD (Slika 20). MPS se je povečeval, prav tako ostali proračunski transferji. Delež MPS ostaja visok, v zadnjem letu ima MPS najvišjo vrednost, in sicer 60 % PSE. Kitajska torej zapira svoj trg in prevzema kmetijsko politiko razvitega sveta.

Ukrajina

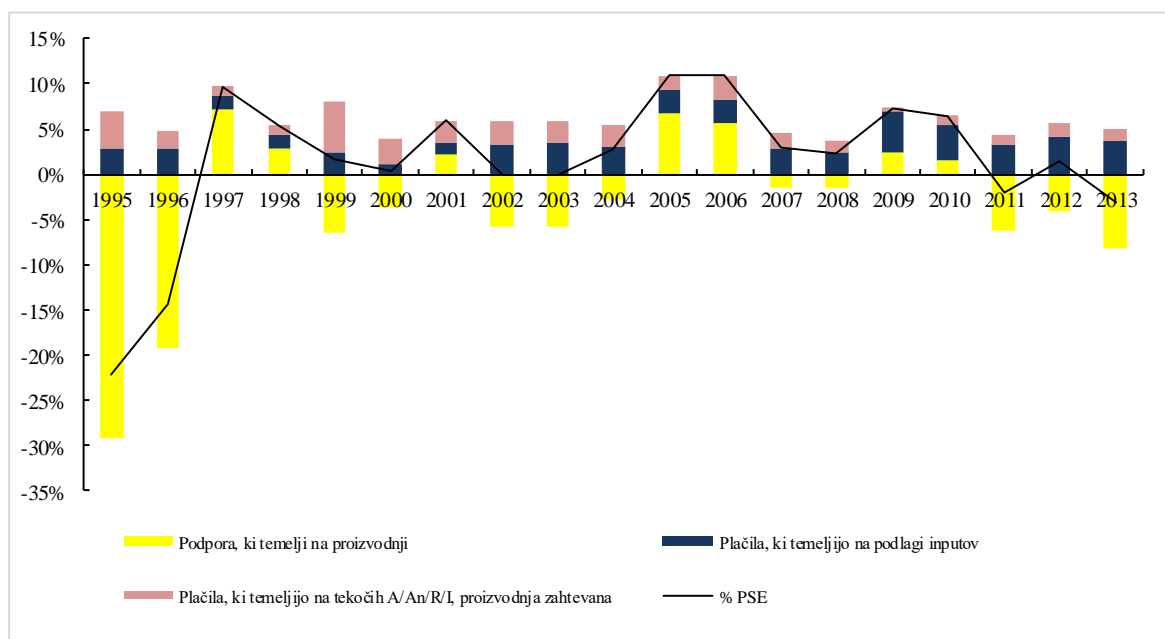
Preglednica 15: Socio-ekonomski kazalniki za Ukrajino v letu 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)

BDP (v milijard USD)	Prebivalstvo (v milijonih)	Površina (v tisočih km ²)	Gostota preb. (preb./km ²)	BDP/preb. PKM (USD)	Trgovina kot % BDP
165	47	579	75	7 208	41,1

Ukrajina ima 47 milijonov prebivalcev in površino 579 tisoč km² (Preglednica 15). Država ima srednje nižji dohodek gospodarstva. Je bogato obdarjena s kmetijskimi viri, predvsem rodovitnimi njivami, in je eden od največjih svetovnih izvoznikov žit in rastlinskega olja. Kmetijstvo prispeva 8 % BDP, vendar je njihov delež v celotni zaposlenosti skoraj dvakrat višji. Komercialna proizvodnja proizvede okoli 45 % skupne kmetijske proizvodnje, preostalo pa prispevajo male kmetije. Podeželska območja so dom skoraj tretjine prebivalstva, za katero je značilno hitro staranje, visoka stopnja brezposelnosti in revščina. Živila predstavlja približno polovico gospodinjskih izdatkov (OECD, 2011a).

Ukrajina ima 32,56 mil. ha njiv (53,9 % površine), 925.000 ha sadovnjakov in vinogradov (1,5 %) ter 13,1 % travnikov in pašnikov. Večino zemlje še vedno obdelujejo velika državna posestva (*sovhozi*) in kmetijske zadruge (*kolhozi*), ki so se po letu 1997 formalno preoblikovali v kolektivna kmetijska podjetja (Natek, 2006).

Polovica vseh obdelovalnih površin je posvečena štirim glavnim pridelkom, in sicer pšenici, ječmenu, sončničnemu semenu in koruzi. Ukrajina je neto izvoznik hrane in je svoj agroživilski presežek po letu 2006 še posebej povečala. V zadnjih desetih letih je postala vodilna svetovna izvoznica žita, oljnic in rastlinskega olja. Vendar pa se Ukrajina še naprej spopada s posledicami krize v letih 2008-09, s proračunskim varčevanjem, ki omejuje obseg vladnih ukrepov v kmetijstvu. Uvedeni so bili novi programi za razvoj živinoreje in pridelave žita. Politika se je predvsem osredotočila na uvedbo novih zakonov povezanih s prehransko varnostjo, varno hrano in trajnostnim kmetijstvom, vendar brez večjega uspeha, predvsem zaradi nezadostne priprave ukrepov in projektov ter ne sprejemanja s strani deležnikov. Agroživilska trgovina pomembno prispeva k celotni zunanji trgovini Ukrajine in predstavlja skoraj 14 % celotnega zunanjskega prometa v državi (OECD, 2011a).

Slika 21: Sestava PSE za Ukrajino (delež v PSE) v obdobju 1995-2013 (OECD, PSE/CSE database, 2016a)

Ukrajina ne podpira znatno svojega kmetijstva. % PSE je bil v začetnih in zadnjih letih negativen. Leta 2012 se je nekoliko povečal v primerjavi z letom 2011, ko je % PSE bil - 2 %, vendar se je leta 2013 ponovno zmanjšal in ostaja negativen (Slika 21). MPS se je zmanjšal in so ga delno nadomestila neposredna plačila, ki temeljijo na površini in številu živali. Podpore, ki najbolj izkrivljajo trgovino in proizvodnjo so se zmanjšale na 51 % celotne podpore v obdobju 2011-13, v primerjavi z 91 % v obdobju 1995-97.

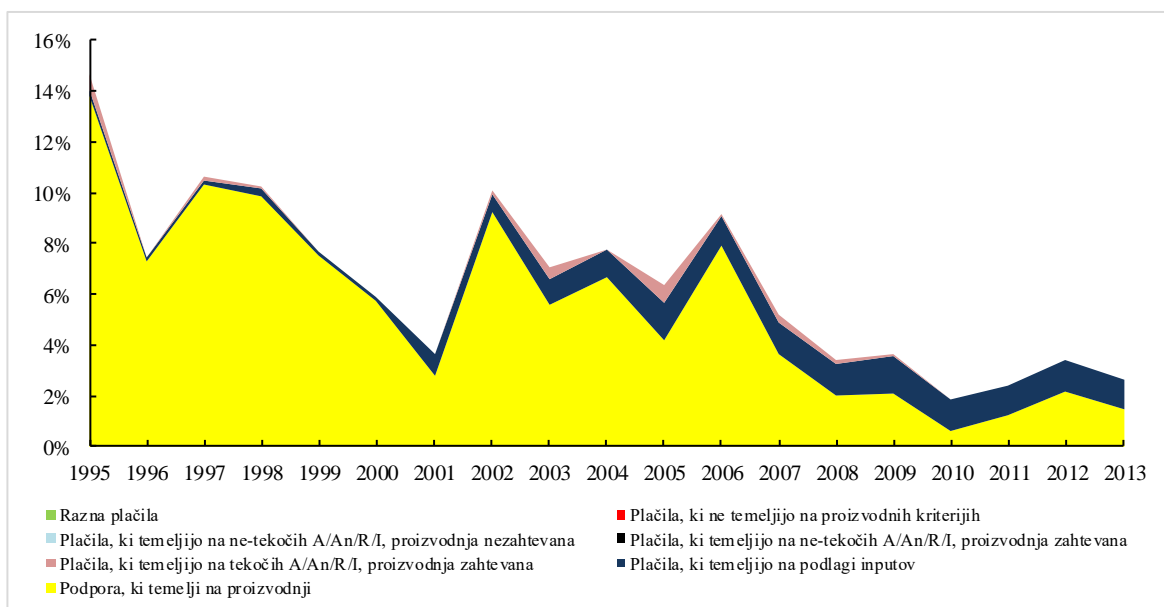
Južna Afrika

Preglednica 16: Socio-ekonomski kazalniki za Južno Afriko v letu 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)

BDP (v milijard USD)	Prebivalstvo (v milijonih)	Površina (v tisočih km ²)	Gostota preb. (preb./km ²)	BDP/preb. PKM (USD)	Trgovina kot % BDP
402	52	1 214	41	10 798	23,9

Južna Afrika je ena izmed največjih držav na afriški celini (1214 tisoč km²) in 52 milijoni prebivalstva (Preglednica 16). Je gospodarsko najbolj razvita afriška država, s trdnimi temelji v velikem rudnem bogastvu in pestrih naravnih možnostih za kmetijstvo. V državi sta dva skoraj povsem ločena gospodarska sistema, na eni strani visoko razvit in učinkovit formalni sektor, ki temelji na rudarstvu, industriji in kmetijstvu, na drugi močno razvejan neformalni sektor samooskrbnega kmetijstva in sive ekonomije na robu preživetja (Natek, 2006).

Vendar kljub dohodkovni neenakosti huda revščina ostaja. Ima relativno zmerno stopnjo inflacije, stopnja brezposelnosti se nekako zmanjšuje. Relativni pomen kmetijstva v gospodarstvu je relativno nizek z deležem 2,4 % BDP in 5 % zaposlitev. V sredini 90-ih je bilo zaradi zmanjšanja rabe dela na komercialnih kmetijah močno zmanjšanje zaposlenosti v kmetijstvu. Južna Afrika je neto izvoznica kmetijskih in živilskih proizvodov. Delež agroživilskega izvoza v celotnem izvozu je okoli 8 %, medtem ko je delež agroživilskega uvoza okoli 6 % (OECD, 2013). Južna Afrika ima 14,75 mil. ha njiv (12,1 % površine), 959.000 ha trajnih nasadov (0,8 %) ter 83,9 mil. ha pašnikov (68,8 %). Zelo velike so razlike med okoli 80.000 velikimi, tržno usmerjenimi kmetijami, večinoma v lasti belcev, in skromnim, samooskrbnim kmetijstvom črnškega prebivalstva. Pridelujejo predvsem koruzo, pšenico, riž, ječmen, povrtnine, krompir, bombaž in tropsko sadje. Pridelovanje sadja in svežih povrtnin je čedalje pomembnejše tako za domači trg, kot izvoz v Evropo (Natek, 2006).

Slika 22: Sestava PSE za Južno Afriko (delež v PSE) v obdobju 1995-2013 (OECD, PSE/CSE database, 2016a)

Južna Afrika ima relativno nizko raven podpore, ki je bila v zadnjih letih stabilna s 3 % bruto prejemkov kmetij. % PSE je pod povprečjem OECD. V letu 1995 je % PSE bil najvišji, in sicer 14 % PSE ter se je z vmesnimi naraščanji zmanjševal do leta 2013 (Slika 22). MPS se je zmanjševala, vendar kljub temu ostaja prisotna.

Kanada

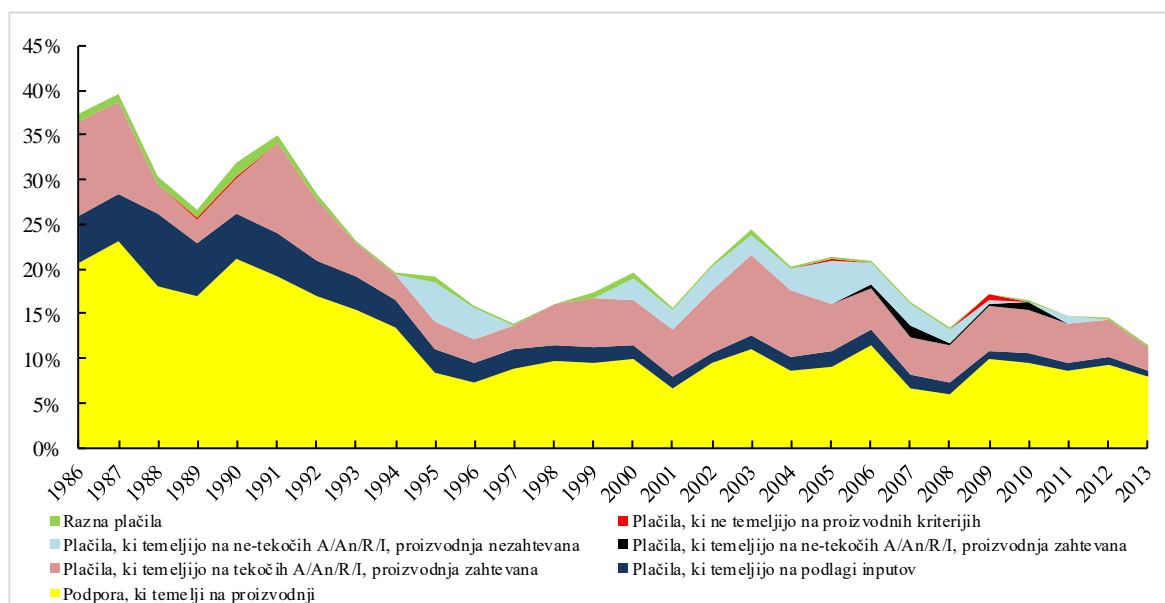
Preglednica 17: Socio-ekonomski kazalniki za Kanado v letu 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)

BDP (v milijard USD)	Prebivalstvo (v milijonih)	Površina (v tisočih km ²)	Gostota preb. (preb./km ²)	BDP/preb. PKM (USD)	Trgovina kot % BDP
1 780	35	9 094	3	41 150	25,7

Kanada je država z majhnim številom prebivalstva (35 milijonov) glede na površino, ki se z 9.094 tisoč km² razteza od Pacifika do Atlantika, na razdalji približno 5000 km (Preglednica 17). Kanada je uvrščena na 7. mesto v OECD po BDP na prebivalca. Kmetijstvo je še vedno pomemben del gospodarstva na regionalni ravni, vendar primarni kmetijski sektor predstavlja manj kot 2 % BDP (OECD, 2011a).

Njena gospodarska moč temelji predvsem na zelo velikem naravnem bogastvu (rude, obdelovalna zemlja, gozdovi, naravna energija) in uspešni gospodarski politiki v neposredni bližini in senci gospodarskega velikana ZDA. Kanada je ena največjih svetovnih neto izvoznic agroživilskih proizvodov, saj ji le ti predstavljajo 10 % izvoza. Je tretja največja izvoznica pšenice, za ZDA in Avstralijo. Najboljša proizvodnja mleka se nahaja v vzhodni Kanadi, ki ima relativno manjše kmetije in večjo raznolikost pridelkov, vključno s sadjem, zelenjavo in tobakom. Poletja so topla in suha, s stopnjo vlage in dolžino rastle sezone, ki sta glavna dejavnika, ki določa proizvodnjo (OECD, 2011a).

Kanada ima 45,7 mil. ha njiv in trajnih nasadov (4,6 % površine) ter 29,0 mil. ha travnikov in pašnikov (2,9 %). Prevladujejo velike kmetije, saj povprečna velikost znaša 273 ha, kjer največ pridelujejo pšenico, ječmen, oves in pridelavo krmnih rastlin, posebno soje in oljnic. Z opustitvijo enotnih železniških tarif (1984) se je začela hitro razvijati tudi živinoreja, predvsem mesna govedoreja in prašičereja. 41,9 % površine pokrivajo gozdovi, 94 % gozda je v lasti zvezne vlade ali provinc (Natek, 2006).

Slika 23: Sestava PSE za Kanado (delež v PSE) v obdobju 1986-2013 (OECD, PSE/CSE database, 2016a)

Kanada ima nizke do zmerne podpore kmetijstvu. % PSE se je postopoma zmanjševal. % PSE se je najbolj zmanjšal v obdobju 1986-88 in 1995-97. PSE je leta 1986 predstavljal 36 % bruto prejemkov kmetij in se je leta 2013 zmanjšal na 10 %. % PSE je vedno bil pod povprečjem OECD (Slika 23). MPS in plačila, ki temeljijo na podlagi inputov, so se zmanjševali, vendar delež MPS ostaja visok.

4.2.2 Druga skupina držav po podpori kmetijstvu

Rusija

Preglednica 18: Socio-ekonomski kazalniki za Rusijo v letu 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)

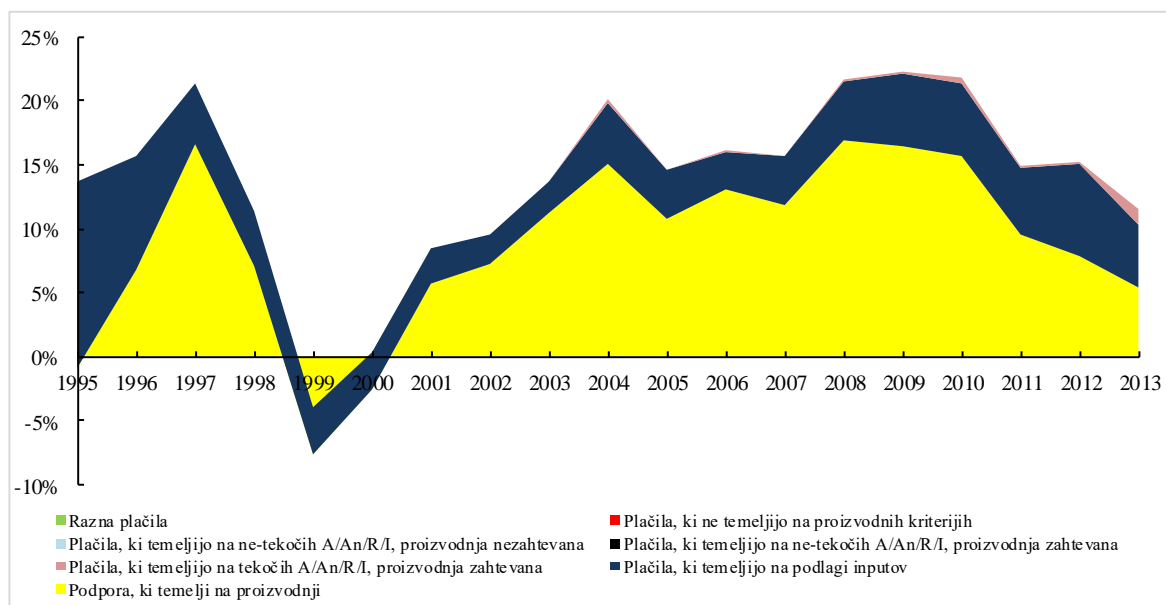
BDP (v milijard USD)	Prebivalstvo (v milijonih)	Površina (v tisočih km ²)	Gostota preb. (preb./km ²)	BDP/preb. PKM (USD)	Trgovina kot % BDP
1 856	147	16 377	8	21 093	22,2

Rusija je država z največjo površino v svetu (16.377 tisoč km²) in veliko raznolikostjo v naravnih, gospodarskih in socialnih razmerah (Preglednica 18). To je zveza 83 podnacionalnih enot, kjer se izvajajo zvezne in regionalne politike. Rusija je na devetem mestu po gospodarski moči v svetu. Država ima veliko naravnih virov, vključno z nafto, zemeljskim plinom in plemenitimi kovinami, ki tvorijo velik del ruskega izvoza (OECD, 2013).

Rusko kmetijstvo ima danes tri glavne vrste kmetijskih gospodarstev. Kmetijska podjetja, prej sovhozi in kolhozi in samooskrbno kmetijstvo na ohišnicah podeželskega prebivalstva,

ki so obstajali skozi vse obdobje Sovjetske zveze, in večje družinske kmetije, ki so se začele pojavljati šele po letu 1990 (Krivonos, 2014). Glavna kmetijska območja so v srednjih in južnih delih evropskega dela Rusije, tako da se delež kmetijskih površin proti jugu postopoma večja (v stepskem pasu je obdelano do 65 % površin). Ima tudi največje gozdne površine na svetu (776 milijonov ha ali 44,9 % površine). V 90. letih je Daljni vzhod postal pomemben dobavitelj hrane za Japonsko in druge tihooceanske države (Natek, 2006).

Najpomembnejši pridelek je žito saj ga pridelujejo na 55 % površin (pšenica, ječmen, oves in rž). Rusija je neto izvoznica žita in je sposobna v celoti zadostiti domačemu povpraševanju po večini zrn, razen riža, ki se uvaža v majhnih količinah. Prav tako je velik izvoznik sončničnega olja. Rusija je glavni uvoznik mesa, uvaža približno četrtino vsega mesa, ki se porabi v državi. Za mleko in mlečne izdelke, domača proizvodnja predstavlja približno 80 % domačega povpraševanja, preostalega uvažajo. Zelenjava je v Rusiji v veliki meri samozadostna, čeprav za nekatere proizvode, kot je paradižnik, velika uvoznica (Krivonos, 2014).

Slika 24: Sestava PSE za Rusijo (delež v PSE) v obdobju 1995-2013 (OECD, PSE/CSE database, 2016a)

Rusija podpira svoje kmetijstvo. Sestava PSE se je v obdobju 1995-2013 precej spreminjala. V prvih treh letih je % PSE naraščal na 22 %, nato je drastično padel in je bil leta 1999 celo negativen. Od istega leta naprej se je povečeval, v zadnjih treh letih pa ponovno zmanjšal, in sicer v obdobju 2011-13 je predstavljal 17 %. % PSE je še vedno pod povprečjem OECD. MPS se je zmanjševal, vendar še vedno okoli 60 % PSE izhaja iz tržno cenovne podpore (Slika 24).

EU

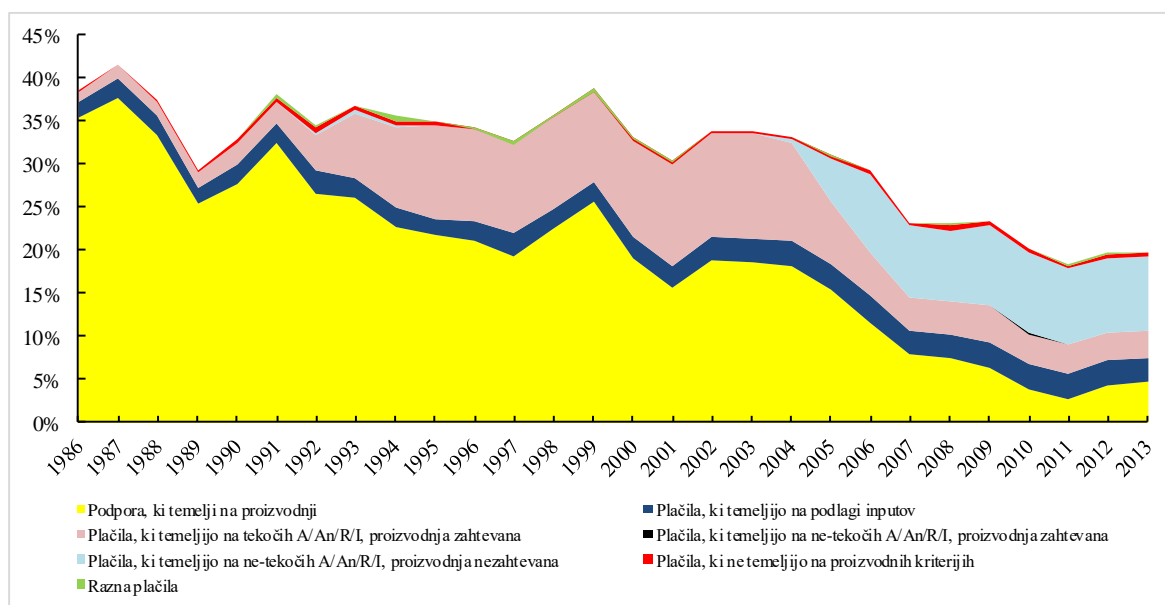
Preglednica 19: Socio-ekonomski kazalniki za EU v letu 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)

BDP (v milijard USD)	Prebivalstvo (v milijonih)	Površina (v tisočih km ²)	Gostota preb. (preb./km ²)	BDP/preb. PKM (USD)	Trgovina kot % BDP
16 616	501	4 182	114	34 091	14,1

EU je največja gospodarska regija na območju OECD. BDP na prebivalca je pod povprečjem OECD. Ima 501 milijonov prebivalcev na površini 9.094 tisoč km² (Preglednica 19). Podeželska območja obsegajo več kot 77 % EU (47 % kmetijskih površin in 30 % gozdov). Na podeželju živi približno polovica prebivalstva EU, od tega 12 milijonov kmetov (kmetovanje je njihova edina dejavnost).

Kmetijska pridelava je zelo raznovrstna, obsega intenzivno, konvencionalno in ekološko. Raznovrstnost se je še povečala, ko so se EU pridružile vzhodnoevropske in srednjeevropske države. Najpogostejše so družinske kmetije, ki v družini prehajajo iz roda v rod. Kmetov je 12 milijonov, povprečna kmetija ima 15 ha (za primerjavo: v ZDA je samo 2 milijona kmetov, vendar povprečna velikost kmetij znaša 180 hektarjev) (Natek, 2006). SKP EU podpira kmetijstvo, ki omogoča prehransko varnost (glede na podnebne razmere), in spodbuja trajnosten in uravnotežen razvoj vseh evropskih podeželskih območij, tudi tam, kjer so pogoji kmetovanja težavnejši.

EU je neto uvoznica kmetijskih in živilskih proizvodov. Je drugi največji izvoznik na svetu in največji uvoznik za te proizvode. Kmetijstvo zaseda približno polovico ozemlja in predstavlja približno četrtino porabe vode. V kmetijstvu EU prevladujejo pšenica, ječmen, oljna repica, sladkor, vino, mleko in mlečni izdelki, perutnina in svinjina (Knutson in sod., 2006). Je največji uvoznik kmetijskih proizvodov na svetu in druga največja izvoznica za ZDA.

Slika 25: Sestava PSE za EU (delež v PSE) v obdobju 1986-2013 (OECD, PSE/CSE database, 2016a)

Evropska Unija ima zmerne podpore kmetijstvu, pri tem pa se je % PSE dosledno in postopoma zmanjševal v obdobju 1986-2013, zlasti od sredine 90. let. Najnižji % PSE je bil leta 2011 (18 %), nato je zmerno naraščal do leta 2013 (20 %), vendar nekoliko ostaja nad povprečjem OECD (Slika 25). MPS se je zmanjšal, v zadnjem letu največjo % PSE predstavljajo plačila, ki temeljijo na površini in številu živali, kjer proizvodnja ni pogoj za pridobitev sredstev.

Turčija

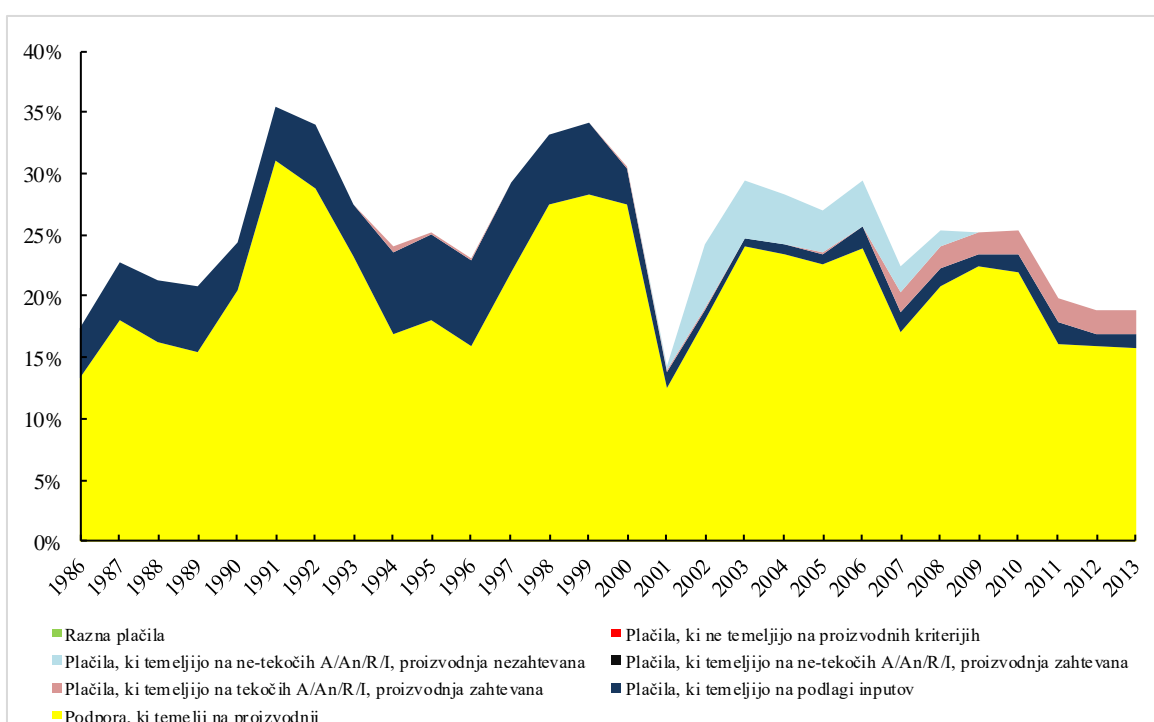
Preglednica 20: Socio-ekonomski kazalniki za Turčijo v letu 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)

BDP (v milijard USD)	Prebivalstvo (v milijonih)	Površina (v tisočih km ²)	Gostota preb. (preb./km ²)	BDP/preb. PKM (USD)	Trgovina kot % BDP
790	75	770	95	18 315	24,6

Turčija je država s srednje visokimi prihodki, z naraščajočo populacijo 75 milijonov in je ena od 20 največjih svetovnih gospodarstev (Preglednica 20). Je pomemben proizvajalec in izvoznik kmetijskih surovin na svetovnih trgih, saj zaseda 7. mesto največjega kmetijskega proizvajalca. Glavni trgovinski partnerji Turčije so EU, ZDA in Bližnji vzhod. Približno 55 % kmetijskih zemljišč je posvečeno poljščinam, 38 % trajnim travnikom in pašnikom in 8 % trajnim nasadom. Kmetijska proizvodnja, predvsem rastlinska pridelava, je hitro zrasla v zadnjih dveh desetletjih (OECD, 2011c).

Čeprav je od leta 1984 hitro gospodarsko napredovala, ker se je industrija hitro razvijala (15 % delovne sile, 20,2 % BDP), ostaja izrazito kmetijska država. S kmetijstvom se ukvarja 40 % delovne sile (12,9 BDP). Kljub porastu števila komercialnih kmetij, je večino

kmetovanja še vedno sestavljena iz majhnih samooskrbno naravnanih kmetij z visoko stopnjo razdrobljenosti (OECD, 2011c). Prevladujejo drobna zemljiška posest, saj ima 67,1 % kmetij manj kot 5 ha obdelovalne zemlje. Največ pridelujejo žita, in sicer pšenica in ječmen, manj rž in oves. Za izvoz in domači trg je zelo pomembno pridelovanje paradižnika, paprike, stročnic in krompirja. Od industrijskih rastlin sta najpomembnejši bombaž in tobak. Turčija je tudi pomembna pridelovalka sadja, grozdja in oliv, pridelava tudi tretjino svetovne proizvodnje fig (280.000 t; 1. na svetu). Živinoreja je pomembna zlasti na sušnem Anatolskem višavju, predvsem ovce (25,0 milijonov glav) in nekaj manj koze (6,7 milijonov glav). Ovce redijo predvsem za meso in šele v zadnjih letih vzpodbujajo prirejo volne (Natek, 2006).

Slika 26: Sestava PSE za Turčijo (delež v PSE) v obdobju 1986-2013 (OECD, PSE/CSE database, 2016a)

Turčija zmerno podpira svoje kmetijstvo. Raven podpore se je spreminjala iz leta v leto in je višja od povprečja OECD. V obdobju 1986-88 je % PSE predstavljal 20 %, kar je manj kot v obdobju 2011-13 (24 %). Podpore nekoliko rastejo z rastjo gospodarske razvitosti. Najnižji PSE je Turčija dosegla leta 2001 z 12 % bruto prejemkov kmetij (Slika 26). MPS se je iz leta v leto spreminjal različno, v obdobju 2011-13 ostaja konstanten. Neposredno nevezana plačila so bila ukinjena leta 2009, medtem ko so se plačila, ki temeljijo na površini in številu živali, kjer je proizvodnja zahtevana, povečala.

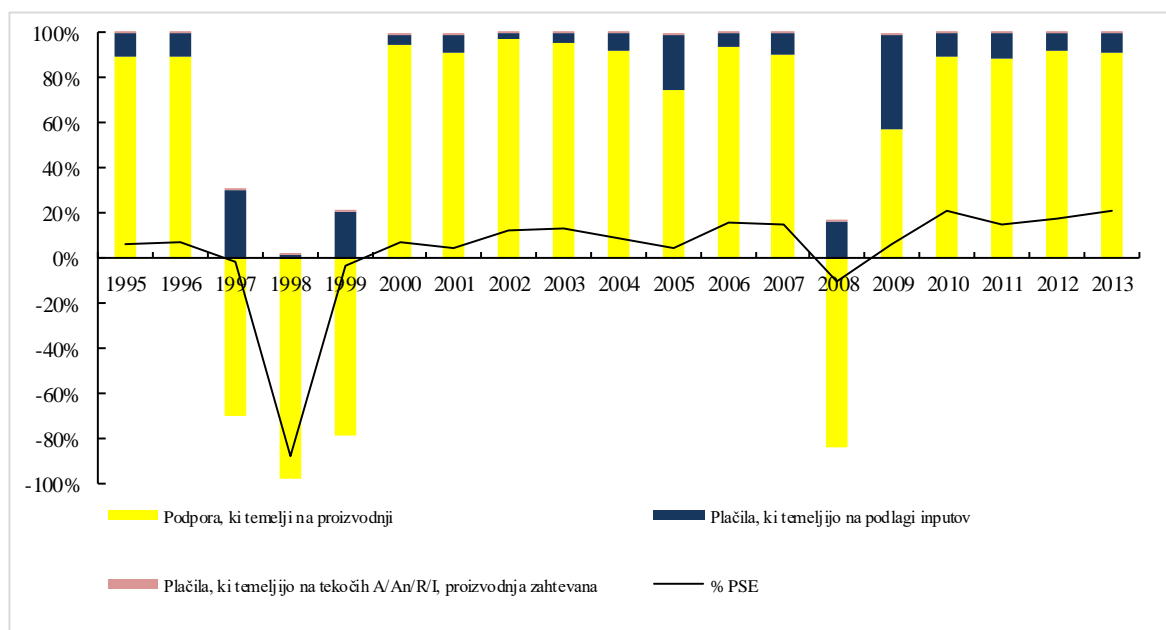
Indonezija

Preglednica 21: Socio-ekonomski kazalniki za Indonezijo v letu 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)

BDP (v milijard USD)	Prebivalstvo (v milijonih)	Površina (v tisočih km ²)	Gostota preb. (preb./km ²)	BDP/preb. PKM (USD)	Trgovina kot % BDP
846	244	1 911	127	4 679	22,5

Indonezija je četrta najbolj naseljena država na svetu (244 milijonov preb.) in deseti največji kmetijski proizvajalec (Preglednica 21). Država ima malo kmetijskih zemljišč in je relativno bogata z vodnimi viri. Proizvodnja hrane pridelkov temelji na majhnih samooskrbnih kmetijah (70,8 % kmetij ima manj kot 1 ha zemlje), velike komercialne kmetije so specializirane v pridelavo trajnic, zlasti palmovega olja. Palmovo olje in surovi kavčuk predstavljajo okoli 60 % celotnega agroživilskega izvoza in prispevajo k znatnemu presežku agroživilske trgovine (OECD, 2013). Indonezija ima 10,7 % površine njiv; 6,8 % trajnih nasadov in 5,9 % travnikov in pašnikov. Za prehrano prebivalstva je najpomembnejši riž in drugi pridelki, kot so koruza, soja in arašidi (Natek, 2006).

Glavni cilj politike v Indoneziji v kmetijstvu je prehranska varnost in to predvsem pridelava riža, kjer je najbolj dosledna nit te politike bilo prizadevanje vlade za stabilizacijo cen riža. Ta cilj je bil v središču politike, ki ureja zunanjo trgovino z rižem. V Indoneziji to politiko izvaja od leta 1967 Bulog, agencija v državni lasti, ki se ukvarja z distribucijo hrane in nadzorom cen (Stockbridge, 2006). Indonezija je dosegla pomemben napredek pri izkoreninjanju revščine, vendar je 13 % prebivalstva še vedno živi pod pragom revščine na nacionalni ravni. Naravne vire in okolje so pod močnim pritiskom, delno zaradi širjenja kmetijskih zemljišč, ki vodijo do obsežnega krčenja gozdov in erozije tal (OECD, 2013).

Slika 27: Sestava PSE za Indonezijo (delež v PSE) v obdobju 1995-2013 (OECD, PSE/CSE database, 2016a)

Indonezija ima zmerne podpore kmetijstvu. % PSE je bil v Indoneziji v primerjavi v obdobju 1995-97 (3 %) manjši, kot v obdobju 2011-13 (19 %). Drastičen padec je imel med leti 1997-99, ko je bil negativen, nato se je povečal in imel določeno konstantno obdobje vse do leta 2008, ko se je ponovno zmanjšal. Najvišji % PSE je v letu 2013, ko se je povečal na 20 % (Slika 27). MPS predstavlja največji % PSE in ostaja visok.

4.2.3 Tretja skupina držav po podpori kmetijstvu

Islandija

Preglednica 22: Socio-ekonomski kazalniki za Islandijo v letu 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)

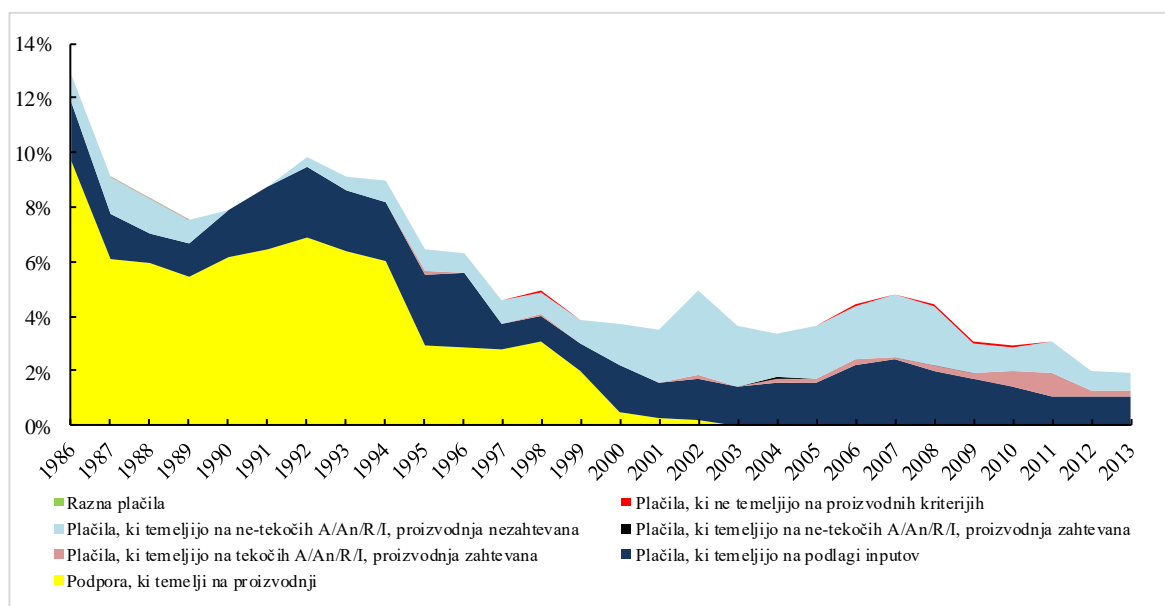
BDP (v milijard USD)	Prebivalstvo (v milijonih)	Površina (v tisočih km ²)	Gostota preb. (preb./km ²)	BDP/preb. PKM (USD)	Trgovina kot % BDP
14	0,32	100	3	39 097	36,2

Islandija ima 0,32 milijonov prebivalcev (Preglednica 22). Velika večina prebivalstva živi na glavnem otoku, kar je približno 100.000 km², ampak nekaj tisoč jih je naseljenih na štirih majhnih otokih v bližini obale. Islandija je neto uvoznica kmetijskih in živilskih proizvodov (razen ribiških), s skupno kmetijsko-živilsko trgovinsko bilanco, in sicer 173 milijonov USD (OECD, 2013).

Majhnost prebivalstva in precejšnja razpršenost imajo številne posledice za kmetijsko proizvodnjo v Islandiji. Lokalni trg je majhen, zato je zelo težko živilsko predelovalni

industriji dosegati ekonomijo obsega, kajti industrija proizvaja široko paleto proizvodov v zelo majhnih količinah. Po BDP/preb. in po ravni socialne varnosti sodi med najbogatejše države na svetu, čeprav je povsem brez rudnega bogastva in ima izrazito neugodne možnosti za razvoj kmetijstva in industrije (majhen domači trg, pomanjkanje surovin, odmaknjenost od trgov). Na Islandiji imajo samo 7000 ha njiv (0,1 % površine) ter 2,27 mil. ha travnikov in pašnikov (22,1 %). Poljedelstvo je skromno, večinoma pridelujejo silažno krmo za živino, krompir in repo. Nekdaj samooskrbna živinoreja se je v zadnjih 20 letih razvila v sodobno tržno usmerjeno dejavnost s prevlado mlečne govedoreje, reje ovac in konj. Kmetijstvo je tako v glavnem sestavljeno iz živinoreje, kjer sta najbolj pomembna izdelka mleko in ovčje meso, ki skupaj predstavljata približno polovico kmetijske proizvodnje. Vrtnarstvo, ki je prav tako pomemben sektor, skupaj z nekaj drugimi dejavnostmi predstavlja približno 16 % skupne kmetijske proizvodnje. Najpomembnejši gospodarski dejavnosti sta ribištvo in pridelava rib (Natek, 2006).

Stroški prevoza so visoki, tako za žive živali (in surovega mleka) od kmetov v obrate za predelavo, kot tudi za predelano hrano iz rastlin za potrošnike. Maloprodajnemu trgu prevladuje nekaj podjetij, kar pomeni, da imajo kmetje šibak položaj proti predelavi in trgovini (Johannesson, 2010).

Slika 28: Sestava PSE za Islandijo (delež v PSE) v obdobju 1986-2013 (OECD, PSE/CSE database, 2016a)

Islandija je podpore v kmetijstvu v obdobju 1986-2013 zmanjševala, vendar % PSE ostaja še vedno visok, in sicer v obdobju 2011-13 predstavlja 45 %. Najvišji % PSE je imela v obdobju 1986-88 (77 %) in je bila takrat na drugem mestu med vsemi OECD državami v

enakem obdobju (Slika 28). MPS se je zmanjševal, vendar njegov delež v letu 2013 še vedno ostaja visok.

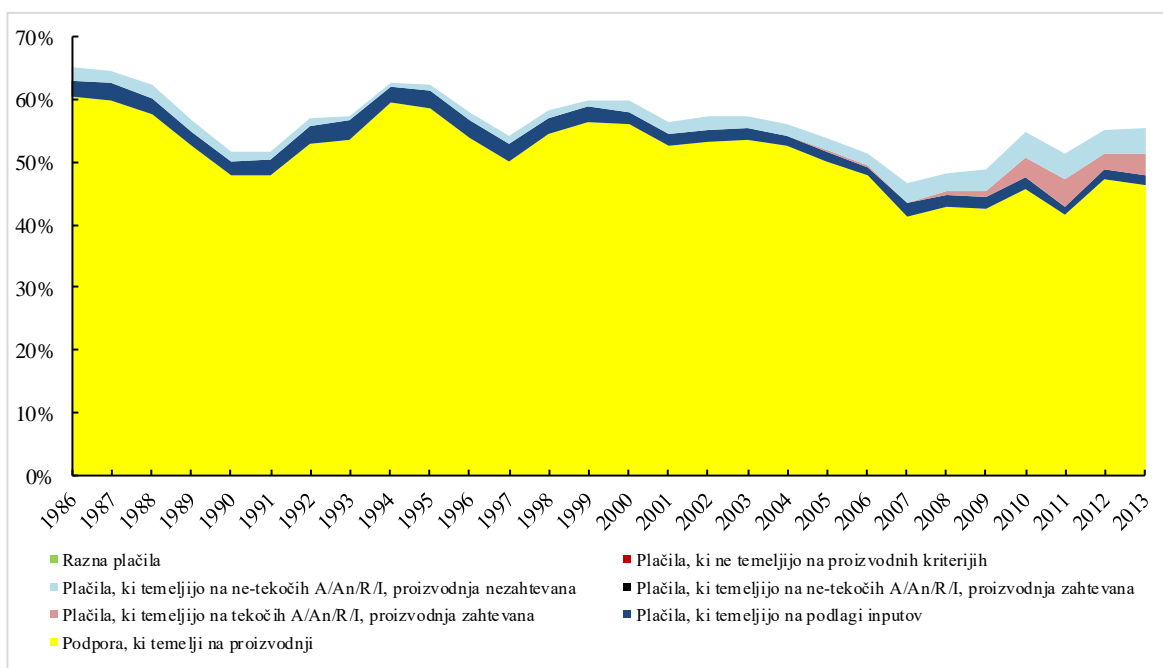
Japonska

Preglednica 23: Socio-ekonomski kazalniki za Japonsko v letu 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)

BDP (v milijard USD)	Prebivalstvo (v milijonih)	Površina (v tisočih km ²)	Gostota preb. (preb./km ²)	BDP/preb. PKM (USD)	Trgovina kot % BDP
5 927	128	365	335	35 622	14,2

Čeprav ima Japonska relativno majhno število prebivalcev v primerjavi z največjimi (128 milijonov), je zelo vplivna na svetovnih trgih hrane (Preglednica 23). Je glavni uvoznik hrane za visoko diskriminacijo industrije in potrošnikov s hrano (Knutson in sod., 2006). Japonska ima 4,47 mil. ha njiv (11,8 % površine), 360.000 trajnih nasadov (1,0 %) ter 405.000 ha trajnih nasadov (1,1 %): umetno namakajo 2,64 mil. ha. S temeljito agrarno reformo po 2. svetovni vojni so vso veleposestniško zemljo (okoli 50 % zemljišč) razdelili kmetom, zato prevladuje drobna posest (povprečna velikost kmetij 1,2 ha obdelovalne zemlje). Velika večina kmetij pridobiva dohodke tudi iz drugih dejavnosti, čistih kmetij je samo 19,5 %. Velika večina zemlje je v gosto poseljenih ravninah ob obali in v rečnih dolinah, kjer je možno umetno namakanje, in sicer 55 % površin (Natek, 2006).

Daleč najpomembnejši pridelek je riž, ki ga pridelujejo na 1,65 mil. ha. Drugi pomembnejši pridelki so sladkorna pesa in sladkorni trst, krompir, soja, čaj ter najrazličnejše povrtnine (Knutson in sod., 2006). Živinoreja je bila v preteklosti slabo razvita, z rastjo življenjske ravni se je precej povečala poraba mleka in mesa. Najpomembnejši dejavnosti sta prašičereja (9,72 mil. glav) in perutninarstvo (286,0 mil. glav) ter nekaj tudi govedoreje (4,48 mil. glav). Japonska je četrta najpomembnejša ribiška velesila na svetu, tudi poraba rib in druge morske hrane na prebivalca je med najvišjimi na svetu. Japonska ima 67,1 % gozdov. Zaradi velikanskih potreb po lesu ga morajo več kot tri četrtine uvažati, predvsem iz Rusije, Kanade in držav Jv. Azije (Natek, 2006).

Slika 29: Sestava PSE za Japonsko (delež v PSE) v obdobju 1986-2013 (OECD, PSE/CSE database, 2016a)

Japonska je postopoma zmanjševala raven podpor v kmetijstvu, vendar so spremembe bile zmerne, tako da ostaja med državami z najvišjimi podporami kmetijstva. V obdobju 1986-13 se je % PSE zmanjšal iz 64 % na 54 %, ampak je še zmeraj skoraj trikrat višji od povprečja OECD (Slika 29). MPS se je zmanjševala, vendar še vedno predstavlja glavni element (93 % PSE). Povečala so se neposredna plačila, ki temeljijo na površini in številu živali.

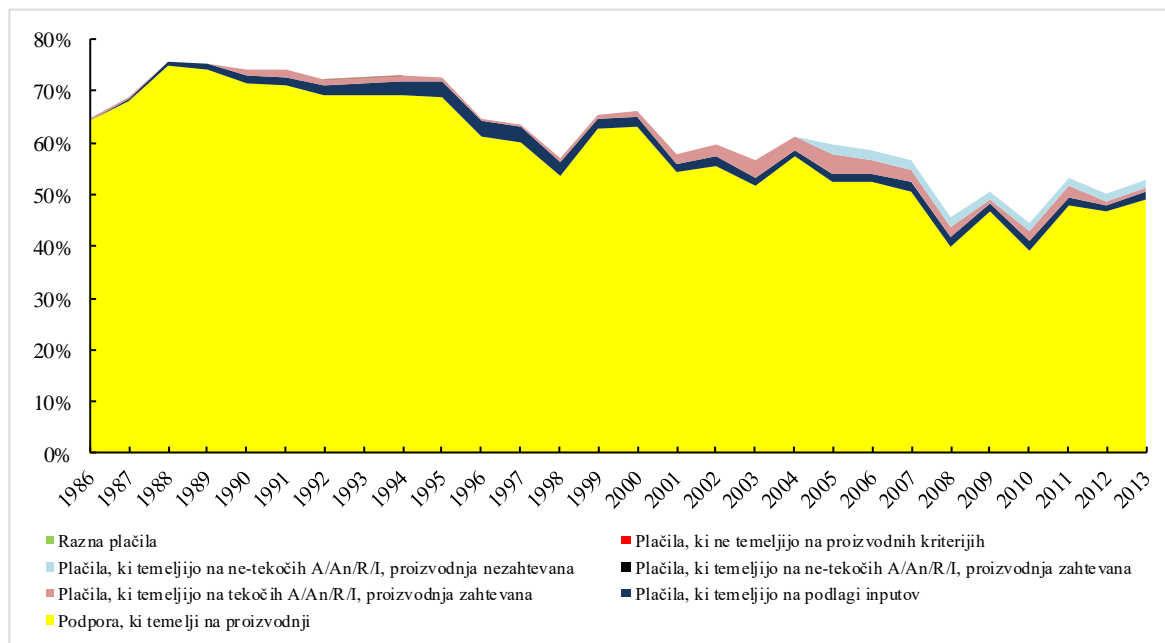
Koreja

Preglednica 24: Socio-ekonomski kazalniki za Korejo v letu 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)

BDP (v milijard USD)	Prebivalstvo (v milijonih)	Površina (v tisočih km ²)	Gostota preb. (preb./km ²)	BDP/preb. PKM (USD)	Trgovina kot % BDP
1 130	50	97	488	30 011	47,2

Koreja je država z relativno visokim BDP/preb., dinamično gospodarsko rastjo in nizko stopnjo brezposelnosti. Država ima 50 milijonov prebivalcev in glede na visoko gostoto prebivalstva, se za kmetovanje uporablja le 17 % površine (Preglednica 24). Glavni pridelek je riž, njegov delež je 27,6 % v skupni kmetijski proizvodnji. Ostali proizvodi so prašičje meso (10,1 %), govedo (8,0 %), mleko, jajca, od sadja in zelenjave pa pridelajo največ zelja, čebule, lubenice, jabolka, hruške, in citrusov. Ostali pridelki so še paprika, česen, krompir, ječmen in soja. Koreja je neto uvoznica agroživilskih pridelkov. Večina

kmetij predstavljajo majhne družinske kmetije z manj kot 2 ha kmetijskih zemljišč (OECD, 2008).

Slika 30: Sestava PSE za Korejo (delež v PSE) v obdobju 1986-2013 (OECD, PSE/CSE database, 2016a)

Koreja je sestavo PSE v obdobju 1986-2013 postopoma zmanjševala od visoke začetne ravni, vendar so podpore v kmetijstvu še vedno razmeroma visoke z 49 % PSE v obdobju 2011-13. Ima četrto najvišji % PSE, poleg Islandije, Norveške in Švice (Slika 30). MPS se je postopoma zmanjševala, predvsem v zadnjem desetletju, vendar še ostaja zelo visoka (90 % PSE).

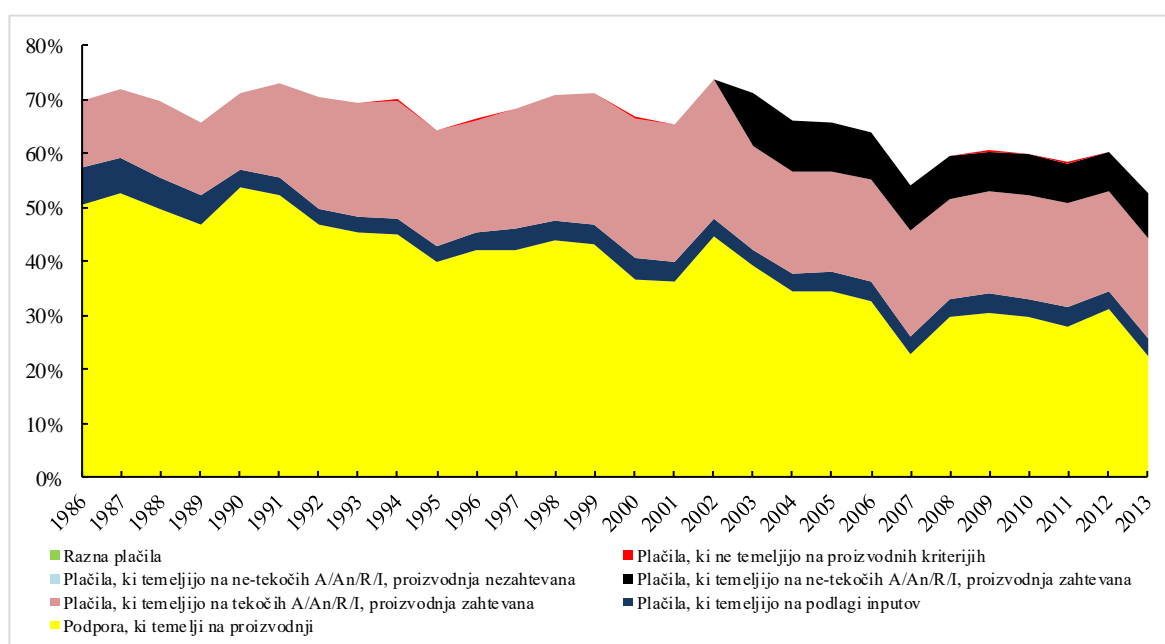
Norveška

Preglednica 25: Socio-ekonomski kazalniki za Norveško v letu 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)

BDP (v milijard USD)	Prebivalstvo (v milijonih)	Površina (v tisočih km ²)	Gostota preb. (preb./km ²)	BDP/preb. PKM (USD)	Trgovina kot % BDP
500	5	305	13	66 135	24,8

Norveška je med gospodarsko najbolj razvitimi državami na svetu. Ima drugi najvišji BDP na prebivalca v OECD območju (66.135 USD) in relativno nizko brezposelnost in skromno inflacijo. Kmetijstvo predstavlja relativno majhen delež BDP (1,5 %) in zaposlovanja (1,9 %) (Preglednica 25). Glede na hladno podnebje in prevladujoč gorati svet, je le majhen delež zemljišč primeren za kmetijsko pridelavo (OECD, 2013).

Norveška ima skromne naravne vire za kmetijstvo. Ima samo 380.000 ha njiv in trajnih nasadov (1,2 % površine) ter 643.000 ha travnikov in pašnikov (2,0 %). Glavna pridelka sta ječmen in oves, večinoma za živalsko krmo, od drugih kulturnih rastlin pridelujejo pšenico, krompir in oljno repico. Kmetijski pridelki imajo tudi absolutno prednost na domačem trgu, saj je uvoz dovoljen le, kadar ni domače ponudbe. Vendar se je kljub temu število kmetij v zadnjih desetletjih zmanjšalo. Številne imajo pomemben dodaten vir dohodka v gozdarstvu in ribištvu. Norveško pokriva 27,2 % površine gozdov, ki je vir dohodka za več kot polovico vseh kmetij, v njihovi lasti je 43 % vseh gozdov (Natek, 2006). Je neto agroživilska država uvoznica. Uvoz agroživilske hrane predstavlja okoli 8 % celotnega uvoza, medtem ko izvoz predstavlja 0,6 % celotnega izvoza (OECD, 2013).

Slika 31: Sestava PSE za Norveško (delež v PSE) v obdobju 1986-2013 (OECD, PSE/CSE database, 2016a)

Norveška izrazito podpira kmetijstvo. PSE predstavlja 61 % bruto prejemkov kmetij v obdobju 2011-13 in je na prvem mestu med vsemi OECD državami v istem obdobju. Najvišji % PSE je Norveška imela leta 2002 (75 %). V letu 2013 se je % PSE zmanjšal na 53 %, kar predstavlja še vedno visoko raven podpor v primerjavi z OECD povprečjem (Slika 31). MPS se je postopoma zmanjševal in predstavlja skoraj polovico celotne podpore v letu 2013. Postopoma so se zmanjševala tudi plačila, ki temeljijo na površini in številu živali.

Švica

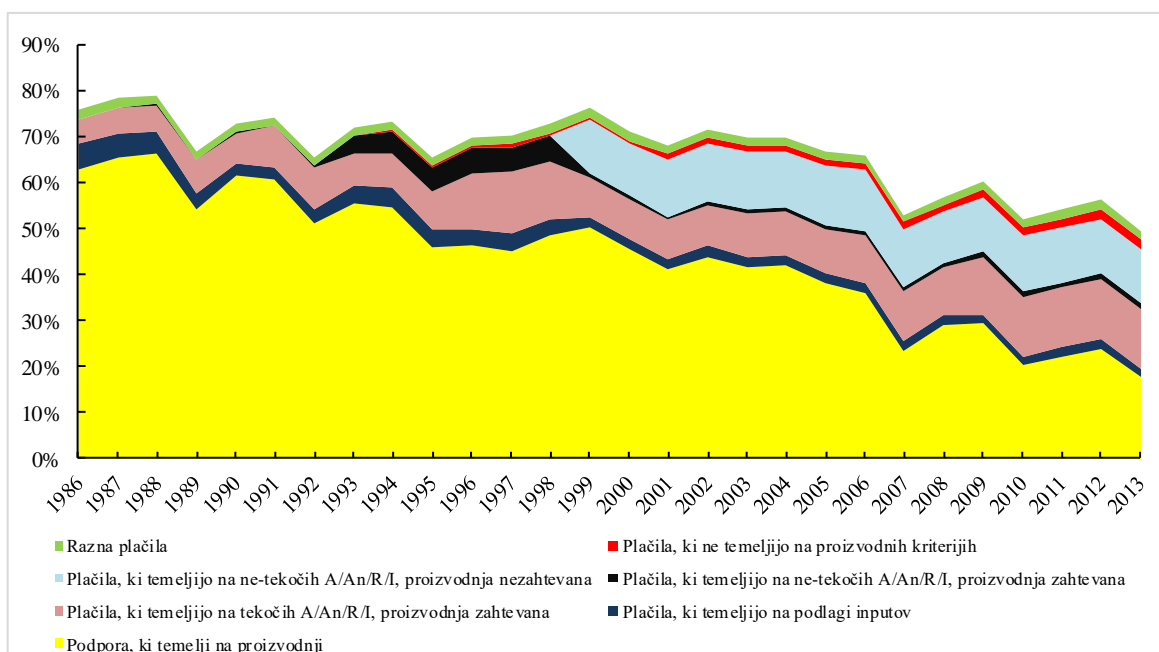
Preglednica 26: Socio-ekonomski kazalniki za Švico v letu 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)

BDP (v milijard USD)	Prebivalstvo (v milijonih)	Površina (v tisočih km ²)	Gostota preb. (preb./km ²)	BDP/preb. PKM (USD)	Trgovina kot % BDP
631	8	40	187	53 641	33,6

Švica je relativno majhna država, z 8 milijoni prebivalstva na površini 40 tisoč km². Po BDP/preb. (53.641 USD) ena najbogatejših držav na svetu z zelo stabilno gospodarsko ureditvijo, nadvse raznolikim gospodarstvom, ki temelji na storitvenih dejavnostih in industriji, visoko stopnjo produktivnosti, stabilno valuto in z majhnimi socialnimi napetostmi (Preglednica 26). Zaradi domačega trga, skromnih naravnih virov, velike produktivnosti in specializacije je izrazito navezana na svetovni trg (uvoz surovin, izvoz industrijskih izdelkov in kapitala), predvsem na sosednje države, članice EU (70 % švicarskega izvoza gre v EU) (Natek, 2006).

Švica je neto uvoznica agroživilskih proizvodov, njen delež agroživilskega uvoza v celotnem uvozu je okoli 6 %, medtem ko je delež izvoza v celotnem izvozu okoli 4 % (OECD, 2013).

Švica ima 304.000 ha njiv (7,4 % površine), 13.000 ha vinogradov (0,3 %), 7900 ha sadovnjakov ter 746.000 ha travnikov in pašnikov (18,1 %; brez visokogorskih pašnikov). Kljub neugodnim naravnim razmeram ima sodobno kmetijstvo, ki pokriva okoli 60 % domačih potreb po hrani. Zaradi velikega pomena kmetovanja za poseljenost podeželja, varstvo kulturne pokrajine in obrambo država izdatno podpira kmete s subvencijami, ugodnimi posojili in drugimi oblikami pomoči. Švica ima 29,5 % površine gozdov, od tega več kot polovico v Alpah. Z zveznim zakonom o gozdovih so ti zavarovani in jih ni dovoljeno krčiti. Glavna poljedelska območja žit so v nižjih legah, kjer pridelujejo pšenica, ječmen in koruza, v višjih legah rž. Velik del njiv je namenjen pridelavi krme, od drugih kultur pridelujejo krompir, sladkorno peso, oljno repico in tobak. Najpomembnejša kmetijska panoga je živinoreja, predvsem govedoreja (1,57 mil. glav) in prašičereja (1,54 mil. glav) (Natek, 2006).

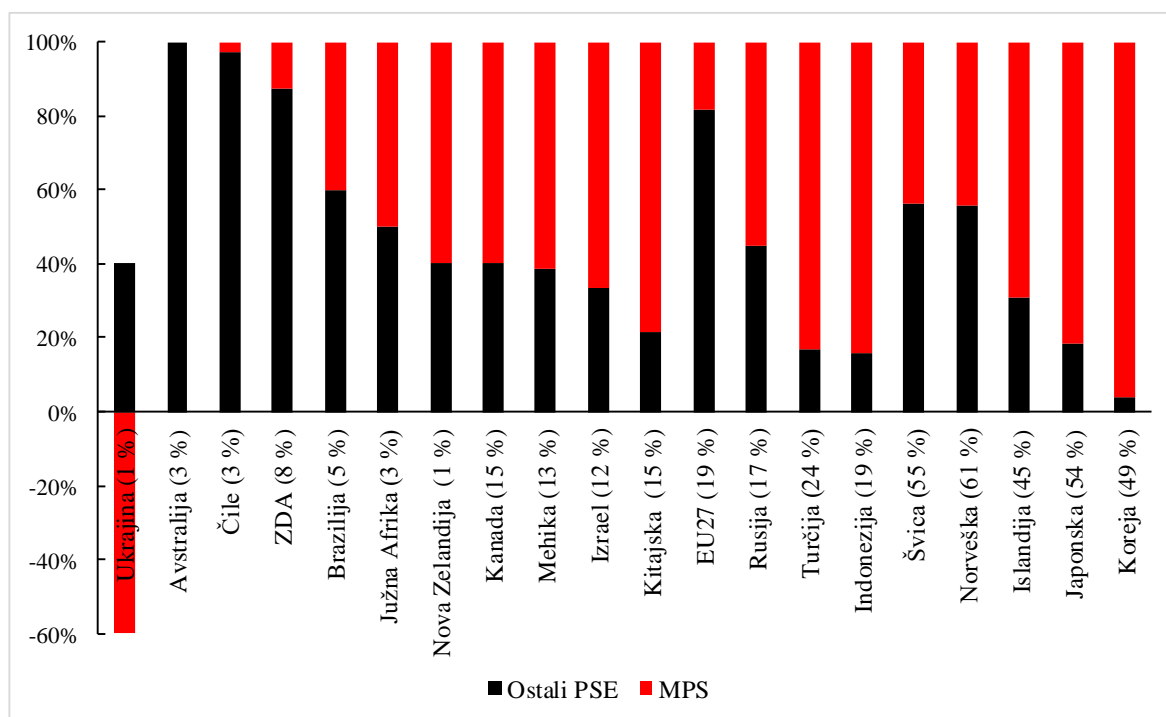
Slika 32: Sestava PSE za Švico (delež v PSE) v obdobju 1986-2013 (OECD, PSE/CSE database, 2016a)

Kljub dolgoročnemu zmanjševanju v obdobju 1986-2013, skupna podpora ostaja visoka. % PSE se je s 78 % v obdobju 1986-88 zmanjšal na 55 % v obdobju 2011-13. Švica je na drugem mestu med OECD državami po % PSE (Slika 32). MPS se je zmanjševal za več kot polovico iz leta 1986, v primerjavi z letom 2013. Zmanjšali so se tudi ostali proračunski transferji.

4.3 SPREMINJANJE STRUKTURE PODPOR

Tržno cenovne podpore

PSE je sestavljen iz tržno cenovne podpore (MPS) in proračunskih transferjev (BT). Slika 33 prikazuje povprečne MPS v obdobju 2011-13 za OECD države po skupinah, preračunane v deležu v PSE ter delež ostalih PSE. Visoke podpore izvirajo predvsem iz tržno cenovnih podpor. V oklepajih je povprečen % PSE za obdobje 2011-13 za vsako državo. Prikazani so zelo različni deleži MPS v strukturi podpor. Prva skupina zajema države od Ukrajine do Kitajske. Največjo povprečno MPS ima Kitajska, kjer so razlike med cenami na domačem in svetovnem trgu v obdobju 2011-13 prispevale 80 % celotne vrednosti podpor za kmetijstvo. Ukrajina ima negativno MPS, in sicer skoraj - 60 %. Avstralija je edina država, ki nima MPS, zelo majhen delež pa imata Čile in ZDA. V drugi skupini so EU27, Rusija, Turčija in Indonezija, kjer imajo države visoke vrednosti MPS. Največjo vrednost MPS imata Indonezija in Turčija, skoraj 90 %, razen EU27, ki ima najmanjšo, in sicer manj kot 20 %. Tretjo skupino na grafu predstavlja zadnjih pet držav. Največjo MPS ima Koreja, in sicer več kot 90 %, najmanjšo pa Švica in Norveška.

Slika 33: Povprečne tržno cenovne podpore v obdobju 2011-13 za OECD države (OECD, PSE/CSE database, 2016a)

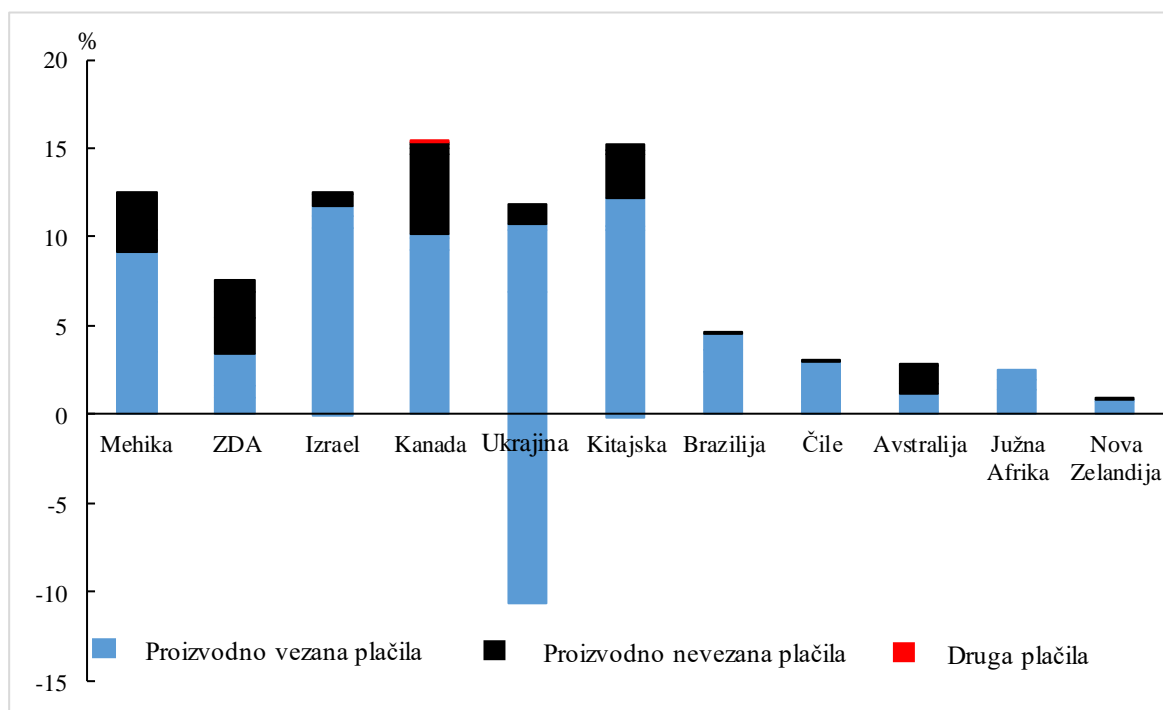
V strukturi podpor se pojavljajo zelo različni deleži MPS. Relativni deleži tudi ne povedo vsega. V grobem lahko rečemo, da države, ki imajo višji % PSE, se pravi višje podpore, imajo tudi višji MPS, vendar ne velja za vse države - Kitajska, ki ima 15 % PSE, in

Indonezija, ki ima 19 % PSE, imata zelo visok delež MPS, za razliko od Švice in Norveške, ki imata zelo visok % PSE, vendar manjši delež MPS.

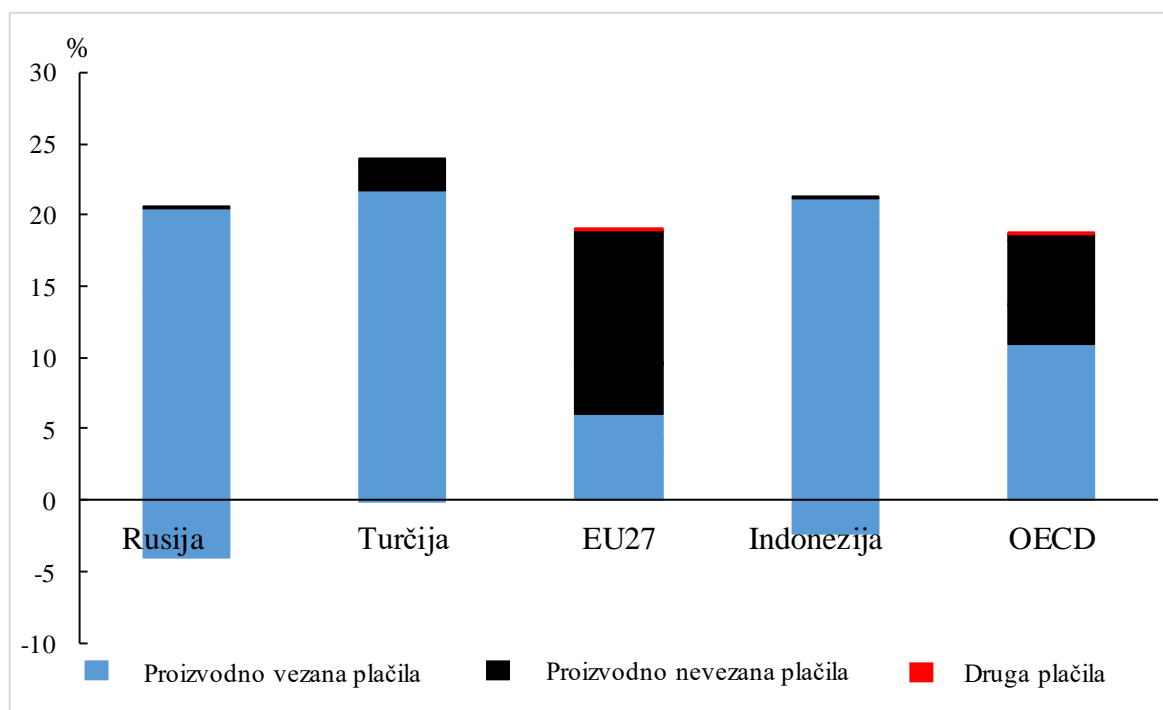
Proračunski transferji

Ko se je večina OECD držav odločila za znižanje cenovnih podpor, je okrepila proračunske podpore v obliki različnih oblik neposrednih plačil. Obstaja veliko variacij pri oblikovanju teh ukrepov pri izbiri osnove za plačilo. Sredstva se lahko izplačujejo na površino, število živali, dohodek ali prihodek kmetije, in ali so ti parametri na podlagi trenutne ali zgodovinske ravni. V tri skupine so grupirani proračunski transferji, in sicer v proizvodno vezana (tista, ki temeljijo na proizvodu in plačila, ki temeljijo na podlagi inputov), proizvodno nevezana (plačila, ki temeljijo na tekočih ali ne-tekočih A/An/R/I, kjer je proizvodnja zahtevana ali nezahtevana, plačila, ki temeljijo na podlagi zgodovinskih pravic in plačila, ki ne temeljijo na proizvodnih kriterijih,) in ostale (druga plačila) transferje. Izraženi so v % PSE. Prikazani so po skupinah držav v obdobju 2011-13. Večina razlik v % PSE je zaradi sprememb najbolj izkrivljajočih oblik podpor, vključno s tržno cenovno podporo, s plačili, ki temeljijo na proizvod, in s plačili, ki temeljijo na spremenljivi rabi inputov, brez omejitev.

V naši 1. skupini držav, z najnižjimi podporami, največji delež bruto prejemkov kmetij predstavljajo proizvodno vezana plačila (Slika 34). Avstralija je edina država, kjer proizvodno nevezana plačila predstavljajo 60 % PSE, od tega 40 % predstavljajo plačila, ki temeljijo na ne-tekočih A/An/R/I, kje je proizvodnja nezahtevana. Sledi ji ZDA, ki ima delež proizvodno vezanih plačil enak deležu proizvodno nevezanim plačilom. 20 % PSE proizvodno nevezanih plačil v ZDA predstavljajo plačila, ki temeljijo na tekočih A/An/R/I, kjer je proizvodnja zahtevana. Enak delež teh plačil ima tudi Kanada. Večji delež proizvodno vezanih plačil je zagotovljen s tržno cenovno podporo (Kanada, Kitajska, Izrael) in s plačili, ki temeljijo na podlagi inputov (ZDA, Mehika, Čile). Kanada je edina država v tej skupini, ki ima majhen % PSE drugih plačil. Najmanj proizvodno nevezanih plačil imajo Brazilija, Čile in Nova Zelandija, ki pokrivajo približno 1 % PSE.

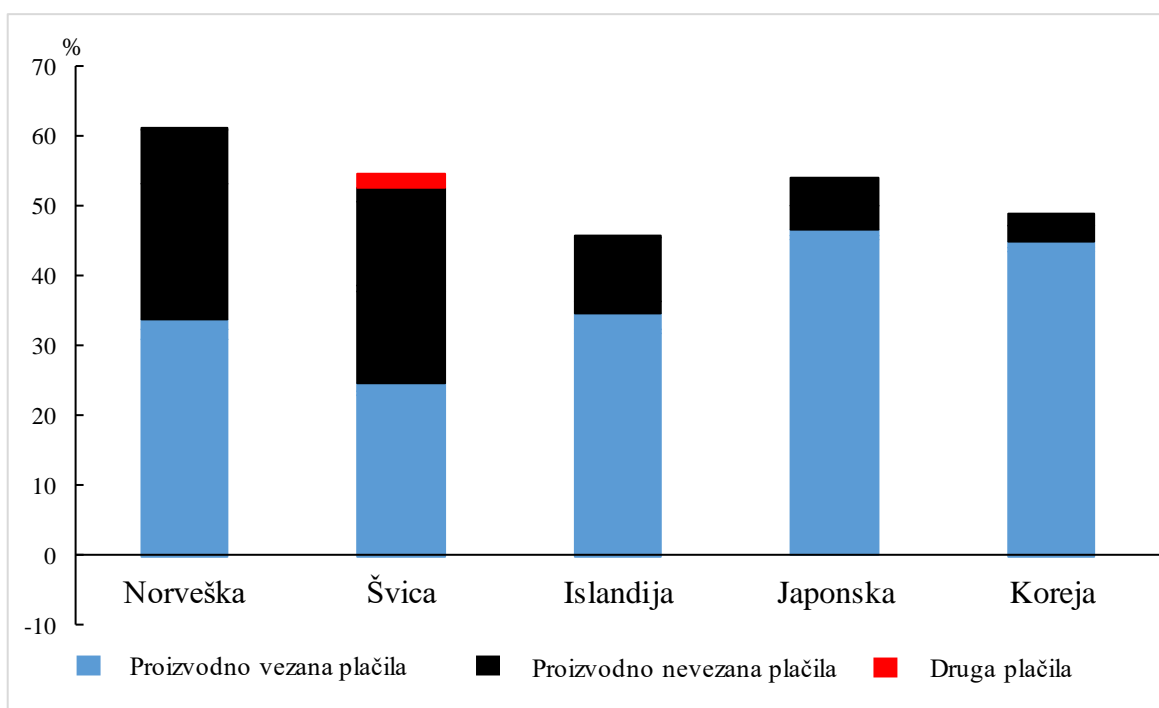

Slika 34: Sestava PSE za 1. skupino držav v obdobju 2011-13 (OECD, PSE/CSE database, 2016a)

Slika 35: Sestava PSE za 2. skupino držav v obdobju 2011-13 (OECD, PSE/CSE database, 2016a)

EU27 je z uvedbo proizvodno nevezanih plačil v obliki enotnega plačila na kmetijsko gospodarstvo povečala ta plačila na 70 % v strukturi PSE v obdobju 2011-13 (Slika 35). Je edina država v 2. skupini držav z zmernimi podporami, ki ima večji delež proizvodno nevezanih plačil, kot območje OECD, ki predstavlja 40 % PSE proizvodno nevezanih plačil. Indonezija in Rusija imata zelo majhen delež proizvodno nevezanih plačil, Turčija nekoliko več, in sicer 15 % PSE. OECD in EU27 predstavljata manj kot 1 % PSE drugih plačil.

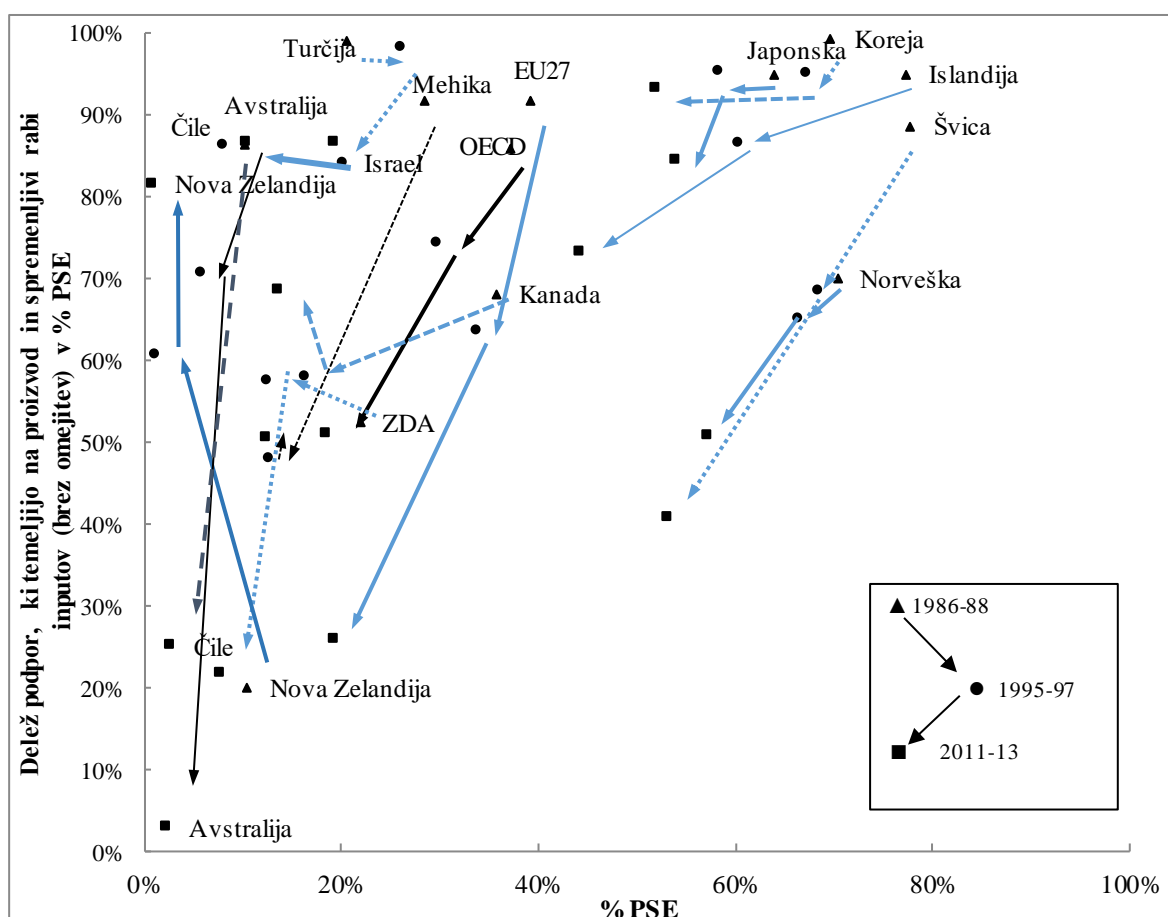

Slika 36: Sestava PSE za 3. skupino držav v obdobju 2011-13 (OECD, PSE/CSE database, 2016a)

V tretji skupini držav z visokimi podporami, sta Norveška in Švica najbolj zmanjšale proizvodno vezana plačila v obdobju 2011-13 (Slika 36). Norveška, Švica in Islandija tržno cenovne podpore dopolnjujejo s plačili na podlagi obsega proizvodnje in input podpor. Plačila, ki temeljijo na tekočih A/An/R/I, kjer je proizvodnja zahtevana, predstavljajo dodatne pomembne podporne elemente Norveški in Švici. Švica ima tudi majhen delež drugih plačil, ostale nimajo. Proizvodno vezana plačila predstavljajo več kot 90 % celotne PSE v Koreji v obdobju 2011-13, na Islandiji več kot 70 %, 45 % v Švici in na Norveškem 55 %. Japonska ima nekoliko večji delež, in sicer 80 %.

Ocenjevanje podpor in reforme

Napredek pri reformi kmetijske politike je mogoče oceniti s preverjanjem spremembe v ravni in sestavi podpor s kazalnikom PSE. Reforme kmetijske politike so privedle v zadnjih desetletjih do manjše proizvodnje in trgovine izkrivljajoče se politike, ki se kažejo v pomembnih spremembah v ravni in sestavi kmetijske podpore. % PSE kaže višino podpor in sestavo podpore potencialno največje proizvodnje in kategorije PSE, ki najbolj izkrivljajo trgovino (MPS, plačila, ki temeljijo na obsegu proizvodnje in plačila, ki temeljijo na spremenljivi rabi inputov (brez omejitev). Kaže ti dve dimenziji podpore v treh različnih obdobjih: 1986-88, 1995-97 in 2011-13. Gibanje v grafu kaže napredek v obeh dimenzijah (Slika 37). Na območju OECD, kjer je napredek bil v celoti dosežen, tako pri zniževanju ravni podpore in pri uvajanju manj izkrivljajočih oblik podpore, se je raven podpore zmanjšala za skoraj polovico v obdobju med 1986-88 in 2011-13, medtem ko se je delež podpore največje proizvodnje in izkrivljajoče trgovine zmanjšala iz 86 % na 51 %.

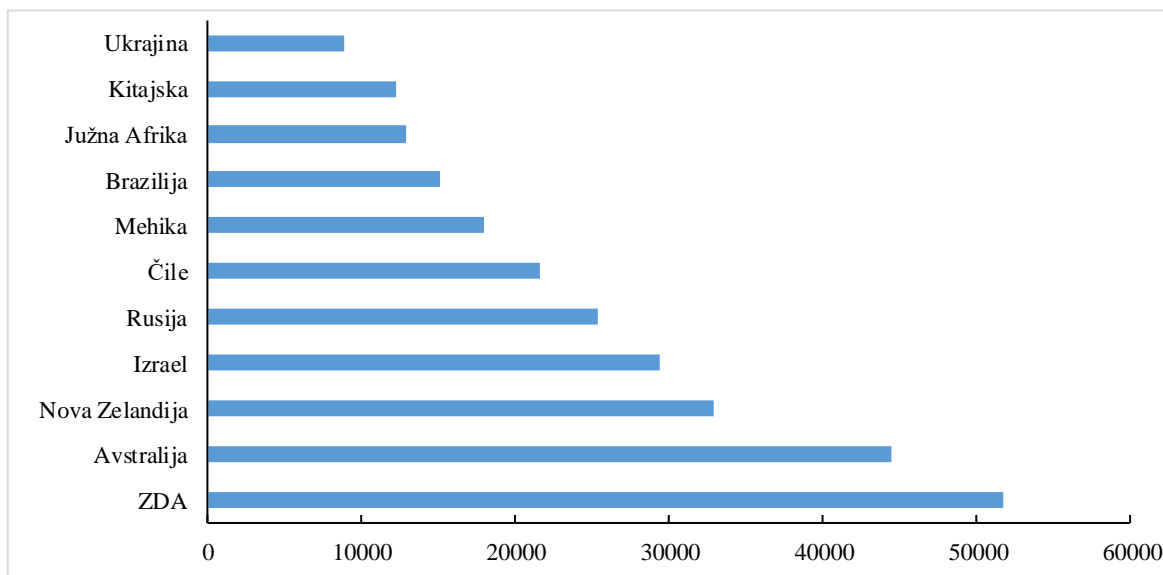

Slika 37: Spremembe v ravni in sestavi podpor proizvajalcem (OECD, PSE/CSE database, 2016a)

Rahel proces pospešitve reform je prišel v obdobju 1995-97, z močnim trendom naraščanja svetovnih cen blagovnih surovin od začetka novega tisočletja. Podpora proizvajalcem v Novi Zelandiji je od sredine 1990 ostala blizu nič. Avstraliji in Čilu so sledile podobne reformne poti, ki vodijo do zelo nizke stopnje podpore in izboljšanje v njegovi sestavi. EU27 in ZDA sta naredili precejšnje reforme za izboljšanje sestave podpore, hkrati zmanjšali raven, kar je najbolj presenetljivo v EU27. Norveška in Švica sta tudi dosegli napredek pri zmanjševanju deležu najbolj izkrivljajoče podpore za približno polovico celotne podpore na Norveškem in 40 % v Švici. Ravni podpore so se tudi bistveno zmanjšale, vendar ostajajo med petimi najvišjimi v območju OECD. Islandija je zmanjšala raven podpore, vendar ni bistveno spremenilo njene sestave. Koreja in Japonska sta zmanjšali raven podpore, ki se je začela z zelo visoko raven, vendar pa izboljšave v strukturi ostajajo še vedno majhne. Kanada je zmanjšala stopnjo podpore med 1986-88 in 1995-97, vendar sestave ni spremenila. V Mehiki se je delež potencialno najbolj izkrivljajoče podpore zmanjšal na polovico celotne podpore proizvajalcem, od začetka leta 1990, medtem ko so se ravni podpore nekoliko povečale, vendar še vedno ostaja nizka. Nazadnje je opaziti malo sprememb v ravni podpore v Turčiji in majhen padec v Izraelu. Obe državi vzdržujeta visoke deleže potencialno najbolj izkrivljajoče podpore.

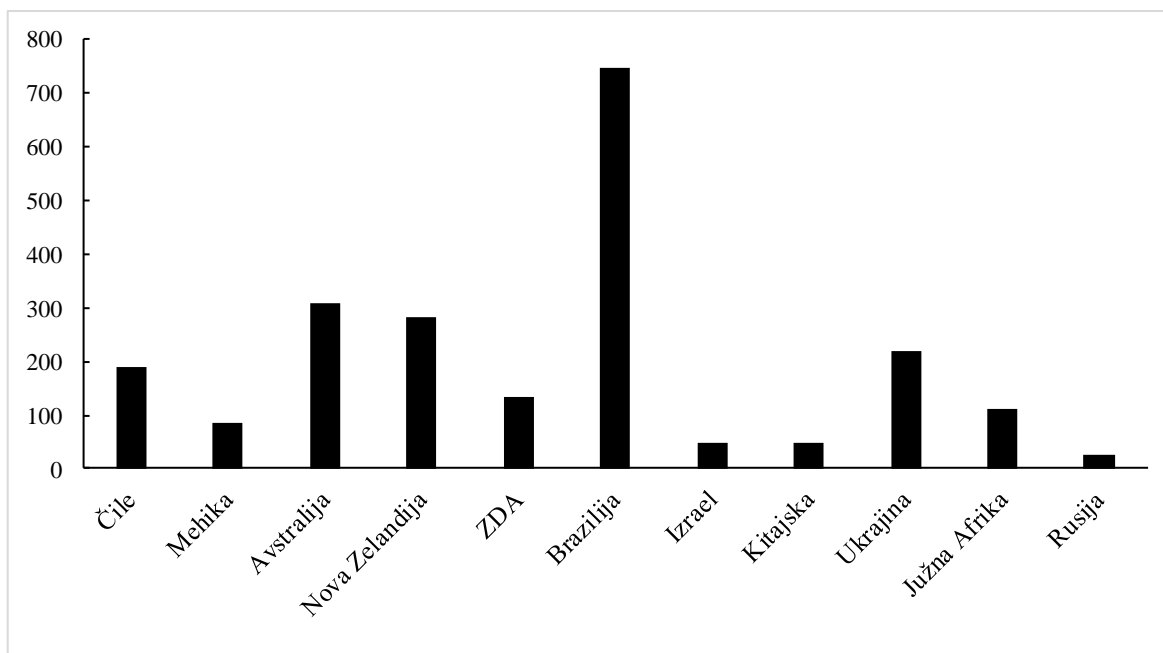
4.4 RAVEN PODPOR IN ZNAČILNOSTI POSAMEZNIH SKUPIN DRŽAV

4.4.1 Prva skupina držav z nizkimi podporami

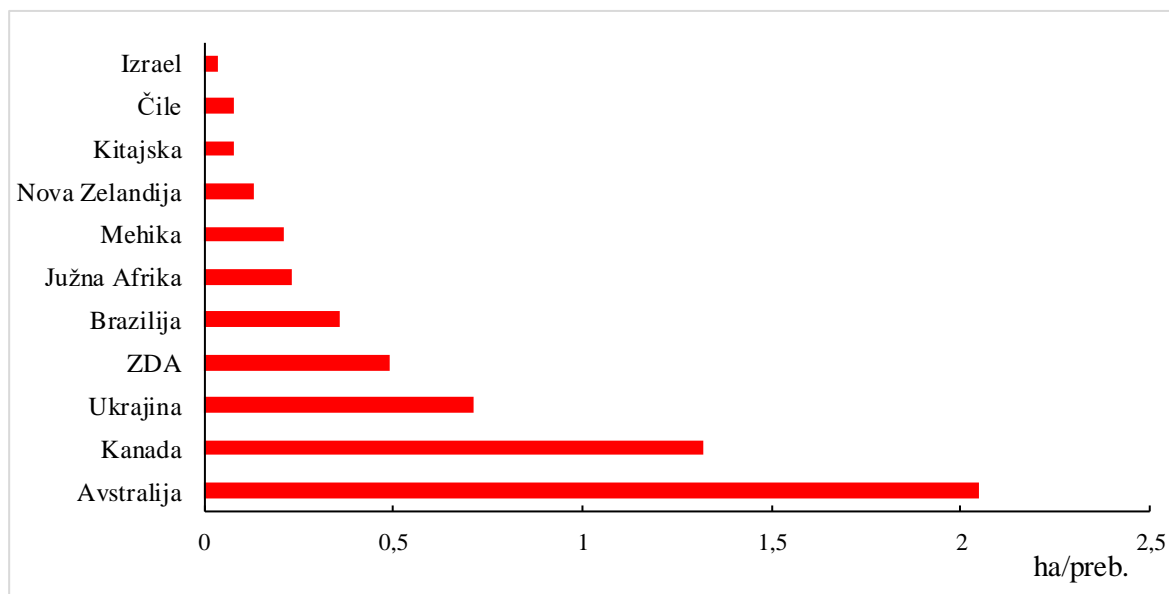
Slika 38: Gospodarska razvitost (merjeno z BDP/preb. PKM, USD) za 1. skupino držav z nizkimi podporami kmetijstvu za leto 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)

Prva skupina ima zelo različno gospodarsko razvitost, merjeno z BDP/prebivalca po - PKM. Gospodarsko najbolj razvita država v 1. skupini so - ZDA, ki imajo BDP/preb. PKM v letu 2012 51.689 USD. Najmanjšo gospodarsko razvitost kaže Ukrajina, ki ima BDP/preb. PKM 8.790 USD (Slika 38).

Slika 39: Pokritost agroživilskega izvoza z uvozom (%) za 1. skupino držav z nizkimi podporami kmetijstvu za leto 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)

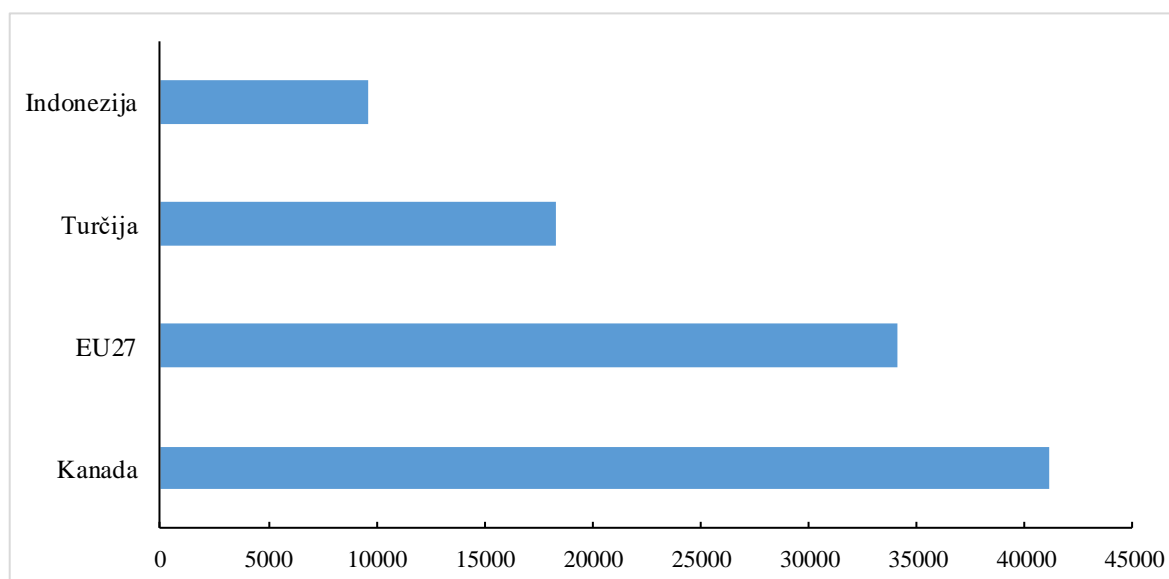
Prva skupina držav ima različno pokritost agroživilskega izvoza z uvozom v letu 2012. Najvišjo pokritost imata Brazilija in Avstralija, in sicer Brazilija 745,5 %, Avstralija 309,5 %, ki imata najbolj razvito kmetijstvo. Najmanjšo pokritost agroživilskega izvoza z uvozom pa ima Rusija s 24,1 % ter Izrael in Kitajska z 48 % (Slika 39). Države prve skupine so torej tako neto izvozniki kot tudi neto uvozniki hrane.

Slika 40: Kmetijske površine na prebivalca za 1. skupino držav z nizkimi podporami za kmetijstvo za leto 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)

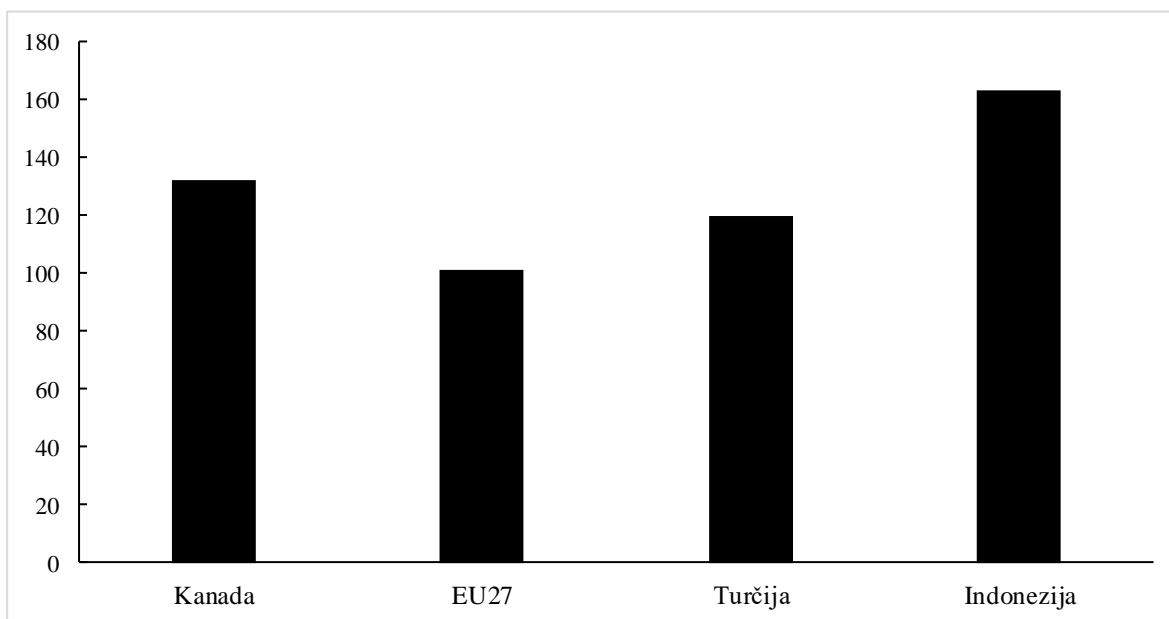
Avstralija ima največ kmetijskih površin na prebivalca, torej imajo največ naravnih virov za kmetijsko pridelavo, in sicer 2,05 ha/preb. Sledi ji Kanada z 1,32 ha/preb. in Ukrajina, ki z 0,7 ha/preb. zaseda 3. mesto v 1. skupini. Ostale države imajo bistveno manj obdelovalnih površin/preb. Izrael ima le 0,04 ha/preb. in Čile 0,08 ha/preb. Tudi tukaj se kažejo velike razlike med državami (Slika 40).

4.4.2 Druga skupina držav z zmernimi podporami

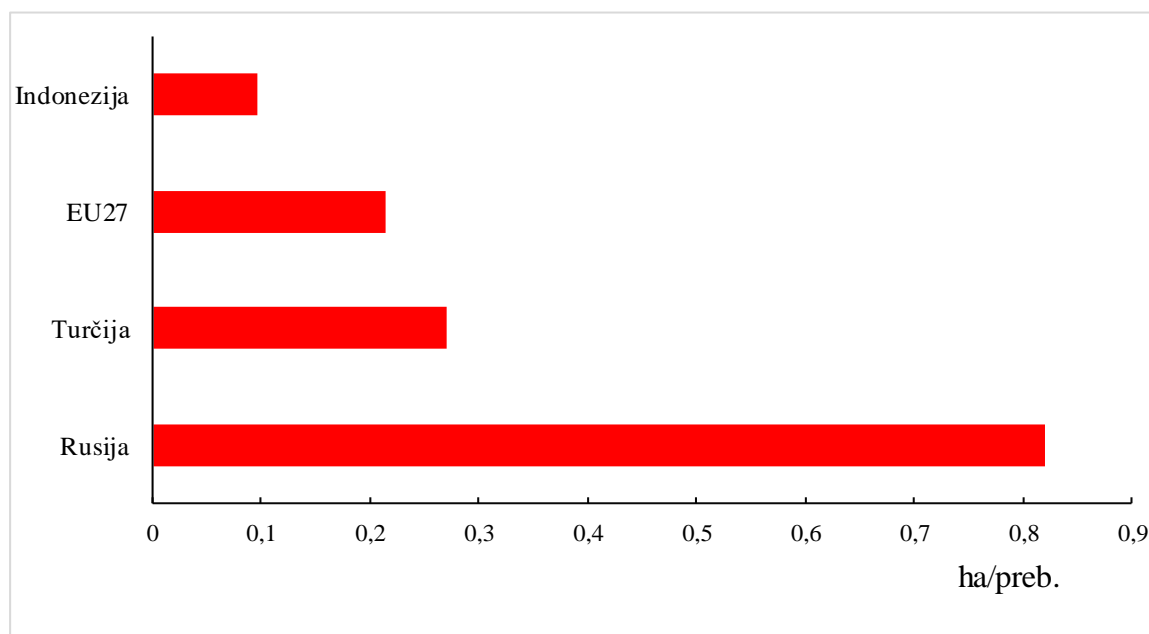
Slika 41: Gospodarska razvitost (merjeno z BDP/preb. PKM, USD) za 2. skupino držav z zmernimi podporami za kmetijstvo za leto 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)

Najmanjšo gospodarsko razvitost izraža v 2. skupini držav z zmernimi podporami Indonezija. Njen BDP na prebivalca v letu 2012 je 9.657 USD. Najvišji BDP na prebivalca ima Kanada, ki ima več kot štiri krat večji BDP na prebivalca od Indonezije. Razlike so v tej skupini z zmernimi podporami tudi precejšnje (Slika 41).

Slika 42: Pokritost agroživilskega izvoza z uvozom (%) za 2. skupino držav z zmernimi podporami za kmetijstvo za leto 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)

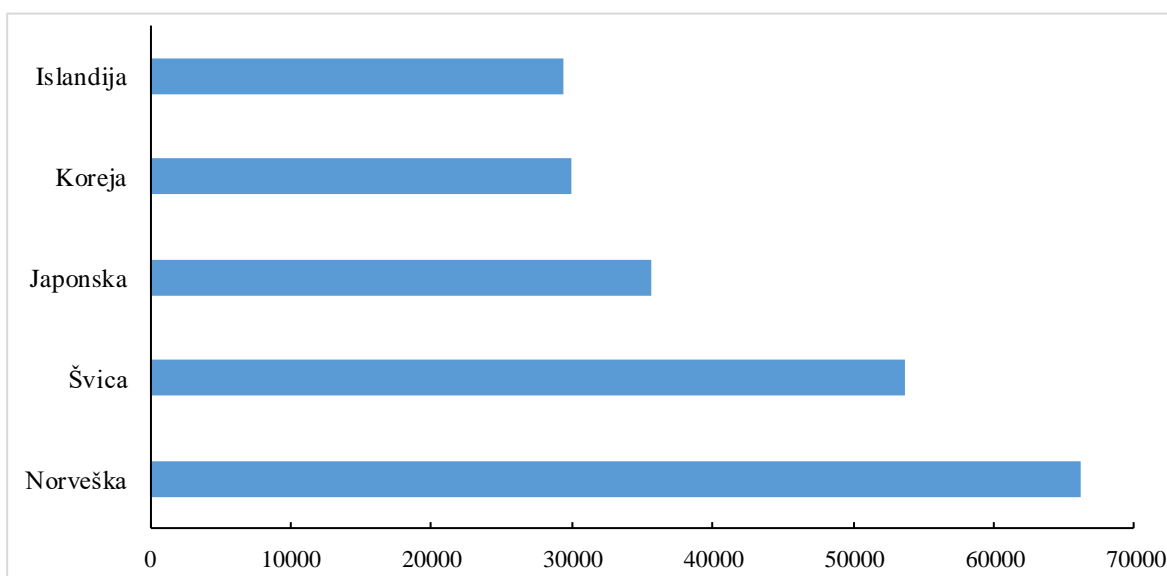
Najvišjo pokritost agroživilskega izvoza z uvozom ima Indonezija s 163,5 %. Kanada pokriva 132,5 % Turčija 120 %. EU pa ima najmanjšo pokritost, in sicer 101,2 % kar pomeni, da je imela za 1,2 % več izvoza kot uvoza v letu 2012 (Slika 42). Države v skupini z zmernimi podporami kmetijstvu so neto agroživilski izvozniki in uvozniki.

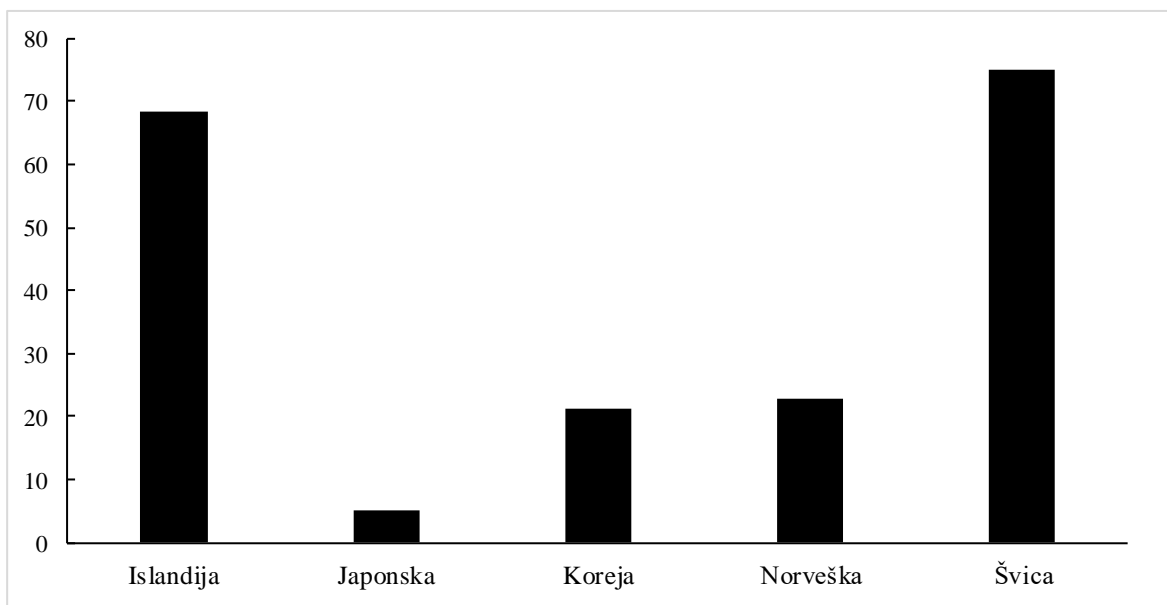
Slika 43: Kmetijske površine na prebivalca za 2. skupino držav z zmernimi podporami kmetijstvu za leto 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)

V 2. skupini z zmernimi podporami kmetijstvu, - ima največ kmetijskih površin na prebivalca Rusija (0,82 ha/preb.), ki ima skoraj trikrat več površin na prebivalca kot ostale države v skupini. Najmanj jih ima Indonezija, in sicer 0,096 ha/preb. (Slika 43).

4.4.3 Tretja skupina držav z visokimi podporami

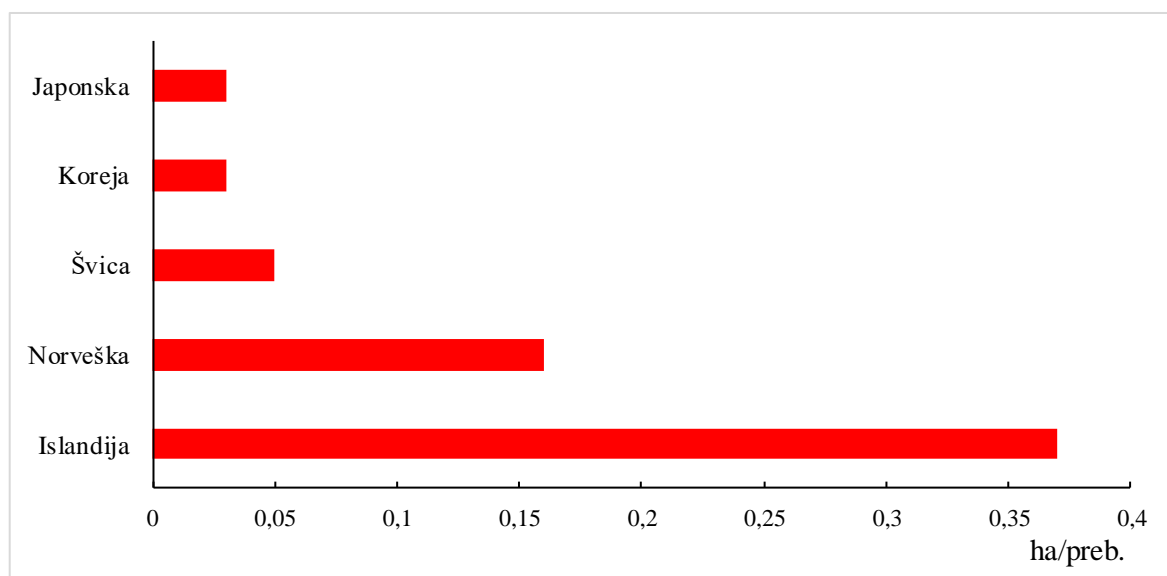

Slika 44: Gospodarska razvitost (merjena z BDP/preb. PKM v USD) za 3. skupino držav z najvišjimi podporami za kmetijstvo za leto 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)

Slika 45: Pokritost agroživilskega izvoza z uvozom (%) za 3. skupino držav z najvišjimi podporami za kmetijstvo za leto 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)

Tretja skupina držav ima najnižje pokritosti agroživilskega izvoza z uvozom. Države so neto uvozniki hrane, ker imajo države pokritost agroživilskega izvoza z uvozom pod 100 %. Najvišjo pokritost ima v letu 2012 Švica, ki pokriva 75,1 %, na drugem mestu je Islandija s 68,3 %. Najnižjo pokritost pa ima Japonska, ki ima 5,1 % (Slika 45).

Slika 46: Kmetijske površine na prebivalca za 3. skupino držav z najvišjimi podporami za kmetijstvo za leto 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)

Tretja skupina držav ima nizke obdelovalne površine/preb. Najmanj Koreja in Japonska, ki imata manj kot 0,05 ha/preb. Največ v tej skupini pa ima površin Islandija, in sicer 0,37 ha /preb., kar je v primerjavi z drugimi skupinami še vedno zelo malo (Slika 46).

5 RAZPRAVA IN SKLEPI

5.1 RAZPRAVA

S prvo hipotezo smo domnevali, da imajo države zelo različno višino podpor, merjeno z % PSE in jih lahko razdelimo najmanj v tri skupine. Ker imajo izbrane države različne % PSE, smo jih lahko razdelili v tri skupine, in sicer prva skupina držav, ki je imela % PSE 0-15 %, druga skupina 15-40 % in tretja skupina 40 % in več. % PSE je bil razdeljen za posamezne države na podlagi povprečnih % PSE v obdobju 1986-88, 1995-97 in 2011-13. Države, ki predstavljajo prvo skupino so Čile, Mehika, Avstralija, Nova Zelandija, ZDA, Brazilija, Izrael, Kitajska, Ukrajina, Kanada in Južna Afrika, drugo skupino EU27, Turčija, Rusija in Indonezija ter tretjo skupino Islandija, Japonska, Koreja, Norveška in Švica.

Prva skupina držav ima najnižje podpore, vendar se tudi znotraj skupine kažejo razlike. Najmanj podpor dobivata Nova Zelandija in Ukrajina, ki imata 1 % PSE, sledijo Avstralija, Južna Afrika in Čile s 3 % ter Brazilija s 5 % v obdobju 2011-13. Nekoliko višje podpore dobivata ZDA (8 %) in Izrael (12 %) ter Kitajska in Kanada 15 %.

Druga skupina držav ima zmerno višino podpor, na ravni povprečja OECD, je bilo v obdobju 2011-13 19 % PSE. Vse države v tej skupini (EU, Indonezija, Rusija in Turčija) imajo podobne vrednosti.

Tretjo skupino držav zastopajo države z najvišjimi podporami. Največ podpor dobivata Norveška in Švica. Norveška ima najvišjo višino podpor, in sicer 61 % PSE v obdobju 2011-13, Švica 55 %. Koreja ima prav tako visok % PSE, in sicer 49 %, Islandija pa 45 %.

Glede na skupen obseg podpor, bi države lahko razdelili še na več skupin. Prvo skupino bi lahko razčlenili še naprej, in sicer v skupino, kjer bi se % PSE gibal od 0-5 % in skupino s 5-15 %. Vsekakor lahko prvo hipotezo sprejmemo, države dejansko zelo različno podpirajo kmetijstvo.

Z drugo hipotezo smo domnevali, da se kmetijske politike med leti spreminjajo, in da se postopoma spreminja % PSE in sestava podpor.

Med OECD državami se kaže raznolikost v stopnji njihovega razvoja, značilnosti njihovih kmetijskih sektorjev in ravni podpore. Na podlagi rezultatov naše primerjalne analize smo ugotovili, da države zmanjšujejo kmetijske podpore in spreminjajo sestavo podpor. Potencialno najbolj izkrivljajoče podpore še vedno predstavlja približno polovico celote podpor.

Zaradi razmeroma visokih cen blaga, se je tržno cenovna podpora najbolj zmanjševala predvsem v zadnjih letih, vendar še vedno predstavlja skoraj polovico PSE v letu 2013. Deleži podpor, ki potencialno najbolj izkrivljajo proizvodnjo in trgovino, so plačila, ki temeljijo na obsegu proizvodnje in spremenljivi rabi inputov (brez omejitev), in se tudi znižujejo.

Države se tudi odmikajo od podpor, ki so neposredno vezane na proizvodnjo. So pa precejšnje razlike med njimi. Večina držav postopoma uvaja podporne mehanizme v obliki plačil, ki temeljijo na podlagi številu živali, površini, prihodkov ali dohodkov, ki neposredno ne vplivajo na trenutne odločitve proizvodnje. Manj, ko je podpora neposredno vezana na proizvodnjo, manj izkrivljanja trg. Nekaterе države povečujejo raven teh plačil bolj, druge manj.

V rezultatih smo prikazali strukturo PSE za vsako državo posebej, kjer so vključeni različni deleži tržno cenovnih podpor in proračunskih transferjev, ki prikazujejo različne spremembe v ravni in sestavi podpor proizvajalcem. V prvi skupini držav z nizkimi podporami so vse države zmanjševale % PSE, razen Kitajske, kjer se je % PSE povečal iz 2 % v obdobju 1995-97 na 15 % v obdobju 2011-13, in se je približal k povprečnemu % OECD. Postopno in konstantno zmanjševanje % PSE so imele Čile, Avstralija, ZDA in Kanada, ostale z večjimi nihanji. Izrael je leta 2008 povečal % PSE na 20 %. Mehika je imela drastičen padec leta 1995 in nato ponoven dvig leta 1996 na 15 %. Ukrajina in Brazilija sta imeli v začetnih letih negativen % PSE, Ukrajina - 9 %, Brazilija - 12 %, ker je tržno cenovna podpora bila negativna zaradi stanja domačih cen, ki so bile pod svetovnimi.

V prvi skupini držav z nizkimi podporami se prav tako močno razlikujejo deleži tržno cenovnih podpor in proračunskih transferjev. Kitajska ima največji delež MPS, kjer so razlike med cenami na domačem in svetovnem trgu prispevale 80 % celotne vrednosti podpor za kmetijstvo, prav tako imajo visoke deleže Izrael (70 %), Mehika (65 %), Kanada (60 %) in Nova Zelandija (60 %). Avstralija je edina država, ki je praktično ukinila tržno cenovne podpore, majhen delež pa imata Čile (2 %) in ZDA (10 %). Tudi deleži proračunskih transferjev so različni znotraj te skupine. Prevladujejo proizvodno vezana plačila, ki predstavljajo največji delež. Izjema je Avstralija, ki je edina država, kjer proizvodno nevezana plačila zavzemajo večji delež, in sicer 60 % PSE. ZDA so z uvedbo plačil, ki temeljijo na podlagi številu živali in površini, kjer je proizvodnja zahtevana, povečala proizvodno nevezana plačila na 20 % PSE. Večji delež proizvodno vezanih plačil, ki je zagotovljen z MPS imajo Kanada, Kitajska, Izrael in s plačili, ki temeljijo na podlagi inputov ZDA, Mehika in Čile. Najmanj proizvodno nevezanih plačil imajo Brazilija, Čile in Nova Zelandija, ki pokrivajo približno 1 % PSE.

Druga skupina držav z zmernimi podporami je različno spreminjala podpore kmetijske politike. Indonezija je znatno povečala % PSE, v obdobju 1995-97 je bil manjši (3 %) kot v obdobju 2011-13 (19 %). EU je edina država, ki je postopoma zmanjševala % PSE, Rusija in Turčija imata nakazan trend zmanjševanja, vendar so opazna tudi nihanja v podporah. Najmanjši delež tržno cenovnih podpor (MPS) ima EU s 60 % vseh podpor, merjeno s PSE v obdobju 2011-13. Zelo visok delež MPS pa imata Indonezija in Turčija, in sicer 90 %. Te gospodarsko razvijajoče države nimajo veliko proizvodno nevezanih plačil in proračunskih plačil.

V tretji skupini so vse države zmanjševale % PSE konstantno, z zmernim trendom, vendar višina podpor še zmeraj ostaja zelo visoka. % PSE je v vseh državah še zmeraj skoraj trikrat višji od povprečja OECD. Najvišji delež MPS ima Koreja, in sicer 95 % celotne podpore. Tudi na Japonskem in Islandiji so tržno cenovne podpore izrazito visoke. Najnižji delež MPS v strukturi podpor imata Norveška s 55 % in Švica s 45 %. Ti državi imata izrazito politiko proračunskih podpor in sta tudi najbolj zmanjšali proizvodno vezana plačila in vedno bolj povečujeta proizvodno nevezana plačila. Švica še ima majhen delež drugih plačil. Japonska in Koreja imata zelo velik delež proizvodno vezanih plačil, prav tako Islandija.

Kmetijske politike so se med državami spreminjale zelo različno, prav tako znotraj skupin, glede na intenzivnost podpor, se kažejo velike razlike. Sestava podpor in % PSE sta se v večini držav zmanjševala, razen Kitajske in Indonezije, kjer se je % PSE povečeval. Države imajo znotraj skupin različne oblike podpor, prevladujejo visoki deleži tržno cenovnih podpor, kljub zmanjševanju. Države tudi prehajajo iz proizvodno vezanih plačil na proizvodno nevezana, vendar to ne delajo vse. Največji napredek je tukaj naredila EU, tudi Norveška in Švica. Drugo hipotezo lahko vsaj za gospodarsko najbolj razvite države sprejmemo.

S tretjo hipotezo smo domnevali, da države z najnižjo podporo v kmetijstvu predstavljajo tiste države, ki so gospodarsko manj razvite in imajo veliko proizvodnih virov, in so neto izvoznice hrane.

Države z najnižji podporami so bile uvrščene v prvo skupino držav. Po dolgem obdobju prevlade industrijsko najbolj razvitih držav, predvsem ZDA in EU, dobivajo v zadnjih dveh desetletjih velik pomen države v razvoju, in sicer Brazilija, Rusija, Kitajska in Južna Afrika. Te države predstavljajo 20,7 % tržnega deleža v svetovni trgovini in imajo hitrejšo rast od razvitih gospodarstev, zaradi česar se je njihov delež v strukturi globalne trgovine povečal. Te države imajo prednost predvsem zaradi bogatih naravnih virov. Brazilija je iz leta 1995 do obdobja 2011-12 podvojila bruto domači proizvod na prebivalca. Je tretji največji agroživilski izvoznik, takoj za ZDA in EU. Vendar ima kljub temu relativno nizko stopnjo podpore kmetom, le 5 % PSE v obdobju 2011-13. Brazilija je tudi edina država v skupini, kjer je kmetijska rast bila dovolj močna, da ohranja svoj relativni pomen v gospodarstvu. Ostale hitro gospodarsko rastoče države (predvsem Rusija in Kitajska), sicer povečujejo kmetijske podpore, vendar to ni splošni trend.

Na drugi strani pa je v isti skupini Avstralija, ki je gospodarsko zelo razvita država. V letu 2012 je imela trikrat večji izvoz kmetijskih proizvodov od uvoza. Države z največ kmetijskimi površinami na prebivalca so vse gospodarsko najbolj razvite, Avstralija, ZDA, Nova Zelandija in Kanada. V gospodarsko razvitih državah pripada posameznemu prebivalcu skoraj dvakrat več obdelovalnih površin kot prebivalcu držav v razvoju. Zaradi naraščanja prebivalstva se v državah v razvoju, kot je Brazilija, obdelovalne površine hitreje zmanjšujejo kot v razvitih državah. Hipoteze tako ne moremo potrditi. Niso le

najmanj razvite tiste države, ki imajo nizke podpore kmetijstvu, med nje lahko uvrstimo tudi gospodarsko zelo razvite in, to tiste, ki imajo veliko naravnih virov in so velike proizvajalke in izvoznice hrane.

S četrto hipotezo smo domnevali, da so države z najvišjo višino podpor gospodarsko najbolj razvite in si lahko privoščijo visoko zaščito, ki jo njihovo kmetijstvo zaradi nižje razvitosti in slabših naravnih virov tudi na nek način zahteva.

Države z najvišjo višino podpor predstavlja tretja skupina držav. Vse države so gospodarsko visoko razvite. Norveška ima najvišji BDP na prebivalca in je po gospodarski razvitosti na 2. mestu v OECD območju. Švica je prav tako ena najbogatejših držav na svetu z zelo stabilno gospodarsko ureditvijo, kljub majhni površini in majhnemu številu prebivalcev. Vsem državam je skupno, da imajo izrazito neugodne razmere za kmetijstvo, zato tudi nimajo veliko proizvodnih virov in so izključno odvisne od izvoza, da se lahko oskrbujejo s surovinami. Kmetijstvo predstavlja relativno majhen delež BDP. V Švici le 0,7 %, na Norveškem in Japonskem 1,2 %. Japonska in Islandija imata nekoliko višjega. Koreja ima najvišjo gostoto prebivalca v tej skupini, vendar za kmetovanje uporablja le 17 % površine. Japonska ima le 9 % površine primerne za kmetovanje in ima zelo nizek delež površin na prebivalca, kar govori o skoposti naravnih virov in gosti naseljenosti.

Zaradi razvitosti gospodarstva, skromnih naravnih virov, velike produktivnosti in specializacije so države izrazito vezane na svetovni trg. Države so neto uvoznice hrane. Japonska je v letu 2012 imela najvišji agroživilski uvoz, in sicer 66,61 mrd. USD, izvozila je le 3,41 mrd. USD. Države si lahko privoščijo bolj, ker imajo druge razpoložljive vire, s katerimi upravljajo. Norveška ima največ nafte in zemeljskega plina, Japonska ima tudi dobro razvit industrijski sektor.

Četrto hipotezo sprejememo, saj so države z visokimi podporami neto uvoznice hrane in imajo kmetijstvo s skromnimi naravnimi in strukturnimi viri, zaradi gospodarske razvitosti, pa si podpore kmetijstvu lahko tudi »privoščijo«.

5.2 SKLEPI

- Kmetijske podore OECD se zmanjšujejo, vendar kljub temu ostajajo visoke. Povprečen % PSE je v obdobju 1995-97 bil 21 %, medtem ko je v obdobju 2011-13 v povprečju znašal 16 %.
- % PSE prikazuje velike razlike med državami in skupinami držav, najnižjo stopnjo podpor dobivajo v Avstraliji, Novi Zelandiji in Čilu, ki so imele manj kot 3 % bruto kmetijskih prejemkov v obdobju 2011-13, najvišjo višino podpor pa imajo Norveška, Švica, Islandija, kjer med polovico in dvema tretjinama bruto kmetijskih prihodkov izvira iz proračunskih transferjev politike.

- Tržno cenovne podore (MPS) so se je v zadnjih letih zmanjšale, vendar še vedno predstavljajo v povprečju več kot 50 % PSE v letu 2013.
- Deleži podpor, ki potencialno najbolj izkrivljajo proizvodnjo in trgovino, so opredeljeni kot transferji, ki temeljijo na obsegu proizvodnje in spremenljivi rabi inputov (brez omejitev), in so imeli zelo visok % PSE v obdobju 1986-88 (86%) v primerjavi z obdobjem 2011-13, ko je padel na 51%.
- Prva skupina držav, sestavljajo jo Čile, Mehika, Avstralija, Nova Zelandija, ZDA, Brazilija, Izrael, Kitajska, Ukrajina in Južna Afrika, ki ima nizke podore (PSE od 0 do 15 %), sestavljajo države različne gospodarske razvitosti, prav tako so tukaj tako neto izvozniki kot uvozniki hrane, značilno pa je, da ima večina držav precejšnje naravne vire za kmetijstvo.
- Druga skupina držav, katere predstavniki so Kanada, EU27, Turčija, Rusija in Indonezija ki imajo zmerne podpore (PSE od 15 do 40 %), so prav tako zelo raznolike držav, ki nimajo nekih skupnih značilnosti.
- Tretja skupina držav, sestavljajo jo Islandija, Japonska, Koreja, Norveška in Švica ki imajo visoke podpore (PSE od 40 % ali več), so bolj homogena skupina, gre za gospodarsko razvite države, s skupnimi resursi za kmetijstvo in so izraziti neto uvozniki hrane.

6 POVZETEK

Kmetijska politika ima celo paleto najrazličnejših instrumentov za posredovanje v mednarodni trgovini s kmetijskimi proizvodi. Protekcionizem oziroma zaščita v obliki preprečevanja proste trgovine je političen ukrep, ki ga posamezne države uporabljajo za zaščito domačih kmetijskih proizvodov pred konkurenco zunanjetrgovinskih partnerjev. Vodenje politike zaščite ima za posledico višje tržne cene kmetijskih pridelkov. Pri tem države upravljajo z različnimi carinskimi oziroma necarinskimi trgovinskimi omejitvami. Carinske omejitve katere države uporabljajo, so predvsem predpisane uvozne dajatve in izvozna nadomestila. Kmetijski proizvajalci zato lahko v državah prodajajo kmetijske proizvode po višjih cenah, kot pa veljajo na svetovnem trgu.

Države so v večjem ali manjšem obsegu udeležene v mednarodno trgovinsko izmenjavo, kjer določene kmetijske proizvode uvažajo, druge pa izvažajo. Ključnega pomena so pri tem mehanizmi, s katerimi države regulirajo zunanjetrgovinsko menjavo.

Skupni cilji kmetijske politike držav so, da zagotovijo zanesljivo varnost prehrane, hranljivo in cenovno dostopno hrano, razumne dohodke za kmetije in kmetijskega gospodarstva, produktiven in konkurenčen sektor hrane in kmetijstva ter trajnostno rabo naravnih virov.

Kmetijske podpore so razširjene predvsem v zunanjetrgovinsko bolj razvitih državah. Veliko razvitih gospodarstev zagotavlja precejšnje podpore svojim kmetom, tako se raven kmetijskih podpor povečuje v nastajajočih gospodarstvih. Večina držav zagotavlja določeno stopnjo podpor svojemu kmetijstvu. Te podpore so lahko izražene v različnih oblikah. Ker podpore lahko vplivajo na proizvajalce in potrošnike v drugih državah, so bili razviti številni sistemi za merjenje ravni kmetijskih podpor in njihova klasifikacija oblike podpor na način, ki omogočajo lažjo primerjavo med državami

OECD je razvila metodologijo PSE za analizo kmetijske politike, ki omogočajo presojo učinkov reforme na spremembo sestave in obsega podpor kmetijskih proizvajalcev. Metodologija loči dve obliki podpor: tržno cenovne podpore (MPS), opredeljene kot razlika med domačo in referenčno (svetovno) ceno, ter proračunske podpore. Tržno cenovna podpora je posledica tržno cenovne politike (zaščite na meji), breme tovrstne podpore pa nosijo porabniki. Najbolj nazoren je odstotni PSE, saj prikaže delež podpore v bruto prejemkih kmetij, neodvisno od sektorske strukture kmetijstva določene države.

PSE je eden od ključnih kazalnikov, ki jih OECD uporablja za merjenje kmetijskih podpor. OECD države stremijo k temu, da s svojimi reformami spreminjajo sestavo PSE. Z rezultati smo ugotovili, da je sestava PSE v obdobju 1986-88 izrazito temeljila na tržno cenovni podpori in le v manjši meri proračunskih podpor. Vendar se je struktura podpor opazno spremenila pri določenih državah, predvsem v zadnjih letih.

OECD države zmanjšujejo oblike podpor, ki najbolj izkrivljajo mednarodno trgovino, in s tem neposredno vplivajo na proizvodnjo in trgovino. Zato je eden glavnih ciljev pogajanj

spodbujanja OECD držav, da bi prešle od oblik pomoči, ki izkrivljajo mednarodno menjavo, k oblikam podpor, ki nimajo neposrednega učinka na proizvodnjo in trgovino. OECD države zmanjšujejo proizvodno vezana plačila in povečujejo delež proizvodno nevezanih plačil, vendar še vedno v premajhnem obsegu. Ampak se premikajo v pravo smer.

Ugotovili smo, da % PSE prikazuje velike razlike med državami in skupinami držav. Prva skupina držav z nizkimi podporami, kjer se je PSE gibal med 0 in 15 %, sestavljajo države, ki so po gospodarski razvitosti različne, prav tako so tukaj predstavnice tako neto izvoznice kot uvoznice hrane, s precejšnjimi naravnimi viri za kmetijstvo. Države z zmernimi podporami, ki so bile uvrščene na podlagi % PSE, ki se je gibal med 15 in 40 %, v drugo skupino, so prav tako zelo raznolike države, ki nimajo nekih skupnih značilnosti. Tretjo skupino držav zastopa homogena skupina držav z visokimi podporami, ki predstavljajo 40 % ali več PSE, in so gospodarsko razvite države, s skupimi naravnimi viri za kmetijstvo in so izrazite neto uvoznice hrane.

7 VIRI

- Aksoy M. A. 2004. Global agricultural trade policies. V: Global agricultural trade and developing countries. Aksoy M. A., Beghin J. C. (eds.). Washington, The World Bank: 37-40.
<http://siteresources.worldbank.org/INTPROSPECTS/Resources/GATfulltext.pdf> (13. jul. 2016)
- Ash K. 2005. Agricultural policies in selected OECD countries: Opportunities for reform. North American Agrifood Market Integration Workshop II: Agrifood Regulatory and Policy Integration under Stress, May 2005, San Antonio, Texas.
<http://ageconsearch.umn.edu/handle/17997> (5. maj 2016)
- Avsec F., Erjavec E. 2005. Evropsko kmetijsko pravo. Ljubljana, GV založba: 115 str.
- Avsec F. 2012. Skupna kmetijska politika in zadruga. S Podeželja.si. Kaj prinaša Skupna kmetijska politika do 2020. Ljubljana, 18: 3-6.
http://www.spodezelja.si/pdf/s_podezelja_18_2012.pdf (7. jun. 2016)
- Bobek V. 2002. Doktrine in instrumenti mednarodne menjave. Maribor, Ekonomsko-poslovna fakulteta: 115-116
- Brasili C., Fanfani R., Gutierrez L. 2007. Convergence in the Agricultural Incomes: a Comparison between the US and EU. 103rd Seminar, April 23-25, 2007, Barcelona, Spain. <http://ageconsearch.umn.edu/handle/9397> (11. jun. 2016)
- Butault J. P., Bureau J. C., Witzke H.P., Heckelet T. 2012. Comparative analysis of agricultural support within the major agricultural trading nations, Agriculture and rural development: 1-163.
[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2012/474544/IPOL-AGRI_ET\(2012\)474544_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2012/474544/IPOL-AGRI_ET(2012)474544_EN.pdf) (14. jul. 2016)
- Burnett J. W. 2015. Moving to A Free Market Agriculture Policy. Free Market Agriculture Policy, Americas for Limited Government Foundation. <http://getliberty.org/wp-content/uploads/2015/04/Free-Market-Agriculture-Policy-Report.pdf> (10. jul. 2016)
- Caballero J. M., Calegar G., Cappi C. 2000. Multilateral trade negotiations on agriculture. A resource manual. Instruments of Protection and their Economic Impact. Modul 3.
<http://www.fao.org/docrep/003/x7352e/x7352e03.htm> (5. jul. 2016)
- Cahill C., Martini R. 2010. Recent Developments and Applications from the OECD Toolbox. V: The Economic Impact of Public Support to Agriculture.7. Ball E., Fanfani R., Gutierrez L. (eds.). An International Perspective, Springer-Verlag New York: 11-39. <http://www.springer.com/gp/book/9781441963840> (19. jul. 2014)
- Erjavec E., Cunder T. 1997. Slovensko kmetijstvo in Evropska Unija. Ljubljana, Kmečki Glas: 41-42, 55-58, 92

- Erjavec E., Rednak M., Volk T. 1998. Evropska Unija in slovensko kmetijstvo-koristi in stroški vključevanja. Teorija in praksa, Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo v Ljubljani: 181-198
- Erjavec E., Kavčič S., Juvančič L., Kuhar A. 1998/1999. Uvod v agrarno ekonomiko in politiko (skripta za visokošolske strokovne in univerzitetne programe kmetijstva, živilstva in ekonomije). Domžale, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko: 115-117, 127, 167, 171-176
- Erjavec E., Rednak M., Volk T. 2013. A tool for uniform classification and analyses of budgetary support to agriculture for the EU accession countries. *Agricultural economics review*. 14, 1: 78-83. http://www.eng.auth.gr/mattas/14_1_6.pdf (7. avg. 2014)
- Evropska komisija. 2010. Sporočilo komisije evropskemu parlamentu, svetu, evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in odboru regij: 1-15. [http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com\(2010\)0672_/com_com\(2010\)0672_sl.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com(2010)0672_/com_com(2010)0672_sl.pdf) (4. jul. 2016)
- Evropska komisija. 2013. Skupna kmetijska politika. Generalni direktorat za kmetijstvo in razvoj podeželja: 1-33. http://ec.europa.eu/agriculture/cap-post-2013/agreement/presentation/slide-show-long_sl.pdf (1. jul. 2016)
- Evropski parlament. 2016. Kratki vodnik po Evropski uniji. Skupna politika in pogodba. http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/sl/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.2.1.html (29. jun. 2016)
- Fistravec T., Lovec M., Erjavec E. 2010. Bo skupna kmetijska politika talka interesne politike tudi v prihodnje? Političnoekonomska analiza sprejemanja sprememb politike v letu 2008. *IB Revija*. XLIV, 1: 19-26
- Halcrow H. G., Spitze R. G. F., Allen-Smith J.E. 1994. *Food & Agricultural Policy. Economics and Politics*. New York, McGraw-Hill: 152 str.
- Helfand S.M. 2003. The Impact of Agricultural Policy Reforms on the Agricultural Sector in Brazil in the 1990s: Implications for Pro-Poor Agricultural Policies. University of California, Riverside: 1-56. <http://www.oecd.org/tad/25833145.pdf> (10. jul. 2016)
- Hrovatin N. 2003. Uvod v gospodarstvo. Univerza v Ljubljani, Ljubljana, Ekonomska fakulteta: 266-269
- Ingersent K.A., Rayner A.J. 1999. *Agricultural Policy in Western Europe and the United States*. USA, Edward Elgar: 311, 352-360, 366-368
- Introduction to the OECD Producer Support Estimate and related indicators of agricultural support. 2016: 1-26. <https://www.oecd.org/tad/agricultural-policies/pse-introduction-august-final.pdf> (5. maj 2016)

- Johannesson T., 2010. Agriculture in Iceland. Conditions and characteristics, Agriculture University in Iceland: 1-34.
http://www.lbhi.is/sites/default/files/gogn/vidhengi/thjonusta/utgefid_efni/RitLbhi/Rit_31_ICELANDIC_AGRICULTURE.pdf (7. feb. 2015)
- Johnson R., Hanrahan C. E., Schnepf R. 2009. Comparing U.S. and EU Program Support for Farm Commodities and Conservation, Congressional Research Service: 1-21.
<http://nationalaglawcenter.org/wp-content/uploads/assets/crs/R40539.pdf> (13. jul. 2016)
- Jones D. 2010. Analysing the Composition of Producer Support: New Tools and Methods. OECD Food, Agriculture and Fisheries Papers, 32: 1-67.
<http://dx.doi.org/10.1787/5km91ndxhsnx-en> (8. jun. 2016)
- Johnson R., Monke J. 2014. What Is the Farm Bill?, Congressional Research Service: 1-16.
<https://www.fas.org/sgp/crs/misc/RS22131.pdf> (11. jul. 2016)
- Knutson R.D., Penn JB., Flinchbaugh B.L., Outlaw J.L. 2007. Agricultural and Food Policy. Texas, Pearson: 39-52, 60-70, 88-92
- Kovačič A. 2004. Trajnostni izzivi slovenske konkurenčnosti po vključitvi v Evropsko unijo. IB revija. XXXVIII, 4: 67-83.
http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/ib/2004/ib4-04.pdf (5. jul. 2016)
- Krivosos E. 2014. Russia's restrictions on imports of agricultural and food products: An initial assessment, FAO: 1-10. <http://www.fao.org/3/a-i4055e.pdf> (1. apr. 2015)
- Lovec M., Erjavec E. 2014. Zelena reforma Skupne kmetijske politike pod proračunskim pritiskom: analiza procesa odločanja in primerjalna analiza. IB Revija. XLVIII, 1: 15-29
- Matthews A. 2006/2007. Economics of food markets. Lecture topics, Trinity College Dublin.
<https://www.tcd.ie/Economics/staff/amtthews/FoodPolicy/LectureTopics/Topics.htm> (14. jul. 2016)
- Maddison A. 2006. The World Economy. A Millennial Perspective, Development centre of the Organisation for economic co-operation and development.
<http://theunbrokenwindow.com/Development/MADDISON%20The%20World%20Economy--A%20Millennial.pdf> (7. jun. 2016)
- Nahtigal M., 2007. Milenijski razvojni cilji in pogajanja v okviru Dohe. IB Revija. XLI, 2: 29-39
- Natek K., Natek M. 2006. Države sveta. Narava, prebivalstvo, državna ureditev, gospodarstvo, znamenitosti. Ljubljana, Mladinska založba: 74-657

- OECD. 2004. Agricultural Support: How Is It Measured and What Does It Mean?, Policy Brief. <https://www.oecd.org/tad/agricultural-policies/39283341.pdf> (27. jan. 2014)
- OECD. 2008. Evaluation of Agricultural Policy Reforms in Korea. <https://www.oecd.org/tad/agricultural-policies/40383978.pdf>. (15. apr. 2016)
- OECD. 2009. Agricultural policies in OECD countries: Monitoring and evaluation 2009. <http://www.oecd.org/tad/agricultural-policies/43239979.pdf> (14. jul. 2014)
- OECD. 2011a. Agricultural Policy Monitoring and Evaluation. OECD Countries and Emerging economies. http://www.oecd-ilibrary.org/agriculture-and-food/agricultural-policy-monitoring-and-evaluation-2011_agr_pol-2011-en (14. jul. 2014)
- OECD. 2011b. Evaluation of Agricultural Policy Reforms in the United States. <http://www.oecd.org/publications/evaluation-of-agricultural-policy-reforms-in-the-united-states-9789264096721-en.htm> (15. jul. 2014)
- OECD. 2011c. Evaluation of Agricultural Policy Reforms in Turkey. http://www.oecd-ilibrary.org/agriculture-and-food/evaluation-of-agricultural-policy-reforms-in-turkey_9789264113220-en (8. dec. 2014)
- OECD. 2013. Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2013. OECD Countries and Emerging Economies. <http://www.agri-pulse.com/uploaded/OECD-ag.pdf> (24. feb. 2015)
- OECD. 2014. Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2014. OECD Countries. http://www.oecd-ilibrary.org/agriculture-and-food/agricultural-policy-monitoring-and-evaluation-2014_agr_pol-2014-en (10. jun. 2016)
- OECD. 2016a. Producer and Consumer Support Estimates database. OECD Agriculture Statistics (database). <http://stats.oecd.org/> (11. avg. 2016)
- OECD. 2016b. Statistic Database. OECD - FAO Agricultural Outlook. OECD Agriculture Statistics (database). <http://stats.oecd.org/> (10. avg. 2016)
- O'Neill S., Hanrahan K. 2013. An Analysis of the Capitalisation of CAP Payments into Land Rental Rates in Ireland. Factor markets working paper, 68: 1-27. http://aei.pitt.edu/58612/1/Factor_Markets_68.pdf (31. maj 2016)
- Prokopijević M. 2005. Skupna kmetijska politika EU. Inštitut za civilizacijo in kulturo. Zbirka delovni zvezki ICK. Ekonomska serija, Ljubljana, Narodna in univerzitetna knjižnica: 19 str.
- Rednak M., Erjavec E., Volk T., Kavčič S. 2005. Distributivni učinki spremenjene politike neposrednih plačil na slovensko kmetijstvo. 3. konferenca DAES »Slovenija v EU-izzivi za kmetijstvo, živilstvo in podeželje«. Ljubljana, Narodna in univerzitetna knjižnica: 14 str.

- Stockbridge M. 2006. Agricultural Trade Policy in Developing Countries During Take-Off. Oxfam, GB Research Report: 1-61.
<https://www.oxfam.org/sites/www.oxfam.org/files/agriculturalpolicy.pdf> (6. jun. 2016)
- Tancu M.D. 2010. US' and EU's Agricultural Policies in the Context of GATT/WTO. Department of Business Law, Aarhus University: 1-68. http://pure.au.dk/portal-asb-student/files/12176/mt84715_thesis.pdf (8. jul. 2016)
- The PSE Manual. 2016. Trade and agriculture directorate. OECD's Producer Support Estimate and Related Indicators of Agricultural Support.
<http://www.oecd.org/tad/agricultural-policies/full%20text.pdf> (14. jul. 2016)
- Tracy M. 1993. Food and agriculture in a market economy. An introduction to theory, Practice and Policy, Belgium, Agricultural Policy: 150-159, 228
- Turk J. 2001. Teoretične in empirične analize v agrarni ekonomiki. Maribor, Fakulteta za kmetijstvo: 76 str.
- Van Zanden J.L. 1991. The first green revolution: the growth of production and productivity in European agriculture, The Economic History Review: 2 str.
http://www.jstor.org/stable/2598294?seq=1#page_scan_tab_contents (11. feb. 2014)
- WTO-(World trade organization). 2015. Understanding the WTO: 26-30.
https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/understanding_e.pdf (6. jun. 2016)

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujem mentorju prof. dr. Emilu Erjavcu za potrpežljivost in prijaznost ter za pomoč in uporabne nasvete pri izdelavi diplomske naloge.

Zahvaljujem se tudi referentki Sabini Knehtl za vso njeno naklonjenost in prijaznost tekom študija ter pomoč pri urejanju administrativnih zadev.

Za pomoč pri oblikovanju naloge v skladu s predpisanimi standardi se zahvaljujem dr. Nataši Siard.

Prav tako se zahvaljujem za pregled in popravke recenzentu prof. dr. Luki Juvančič in predsedniku prof. dr. Janezu Salobirju.

PRILOGE

Priloga A

Priloga A 1: Socio-ekonomski kazalniki za države po skupinah v letu 1995, 2011 in 2012 (prvi del) (OECD, Statistics Database, 2016b)

Država	BDP/preb. PKM (USD)			Gostota preb. (preb./km ²)			Agroživilski uvoz (v USD mrd.)			Agroživilski izvoz (v USD mrd.)		
	1995	2011	2012	1995	2011	2012	1995	2011	2012	1995	2011	2012
<i>Čile</i>	7655	17312	21 519	19	23	23	1,08	5,50	5,90	2,87	10,84	11,18
<i>Mehika</i>	7 532	15 988	17 952	47	59	59	5,22	26,44	24,66	5,81	21,21	21,24
<i>Avstralija</i>	22 159	42 060	44 407	2	3	3	2,69	11,33	11,85	13,04	35,33	36,67
<i>Nova Zelandija</i>	17 639	30 164	32 847	14	16	16	2,03	7,17	7,50	6,74	21,10	21,28
<i>ZDA</i>	27 606	48 043	51 689	28	33	33	33,85	106,25	113,33	63,52	145,49	149,30
<i>Brazilija</i>	6 466	11 239	15 037	19	23	24	6,64	8,06	10,95	13,63	63,48	81,63
<i>Izrael</i>	18 910	27 958	29 349	273	381	388	1,87	5,15	5,03	1,34	2,44	2,42
<i>Kitajska</i>	1 513	8 387	12 247	129	144	148	11,54	67,98	89,01	11,48	35,65	43,10
<i>Ukrajina</i>	3 172	7 208	8 790	85	75	75	1,34	5,20	5,85	3,11	9,95	12,84
<i>Južna Afrika</i>	5 897	10 798	12 891	34	41	43	1,97	4,86	6,33	2,35	6,41	7,15
<i>Kanada</i>	22 737	40 418	41 150	3	3	3	9,12	31,74	33,42	12,94	41,33	44,28
Rusija	5 599	21 093	25 366	9	8	8	0,00	32,17	37,46	0,00	5,94	9,02
EU27	18 100	25 100	34 091	112	114	114	77,10	148,46	142,58	68,51	140,60	144,35
Turčija	7 113	17 038	18 315	75	94	95	3,53	13,41	12,58	4,30	14,35	15,10
Indonezija	2 517	4 679	9 657	105	127	131	4,74	13,04	19,00	3,70	23,97	31,06
Islandija	23 177	36 483	29 349	3	3	3	0,17	0,42	0,41	0,12	0,25	0,28
Japonska	22 869	34 051	35 622	329	335	335	41,30	67,24	66,61	1,85	3,40	3,41
Koreja	12 803	30 286	30 011	449	486	488	9,52	24,54	24,24	1,68	4,88	5,15
Norveška	23 553	61 047	66 135	11	13	13	1,09	3,90	4,08	0,53	0,88	0,93
Švica	27 248	51 507	53 641	170	187	187	5,63	12,48	11,72	2,69	9,02	8,80

Priloga A 2: Socio-ekonomski kazalniki za države po skupinah v letu 1995, 2011 in 2012
 (drugi del) (OECD, Statistics Database, 2016b)

Država	Delež kmetijskih površin (%)			Pridelek žit (t/ha)			Prireja mleka (1000 ton)			Kmetijstvo v BDP (%)		
	1995	2011	2012	1995	2011	2012	1995	2011	2012	1995	2011	2012
Čile	14	8	8	3,5	6,4	4,9	1 900	2 630	2 660	8,0	3,4	3,6
Mehika	23	24	25	3,7	5,5	5,6	7 399	11 057	11 218	5,4	3,5	3,4
Avstralija	9	12	12	1,8	2,1	1,8	8 460	9 465	9 871	3,7	2,8	2,4
Nova Zelandija	11	4	5	4,5	8,9	9,1	9 285	17 894	19 748	7,1	5,4	6,6
ZDA	43	40	39	2,4	2,9	3,1	71 169	88 961	90 038	1,6	1,2	1,2
Brazilija	22	23	21	1,5	2,7	2,3	21 583	27 086	27 262	5,8	5,5	5,7
Izrael	60	58	58	3,0	1,5	2,8	1 200	1 395	1 410	2,1	1,8	1,9
Kitajska	23	21	26	3,5	4,8	4,9	9 130	41 435	42 367	20,0	10,1	10,0
Ukrajina	80	79	79	3,1	3,4	2,8	17 274	11 086	11 378	15,4	9,6	10,4
Južna Afrika	15	14	12	1,4	3,3	3,6	2 794	3 256	3 368	3,9	2,4	2,4
Kanada	67	67	69	2,2	3,0	2,9	7 905	8 593	8 758	2,9	1,9	1,9
Rusija	59	56	56	1,3	2,2	1,5	39 241	31 646	31 831	7,2	4,3	3,9
EU27	53	58	58	4,7	5,3	5,2	150923	152243	152573	2,9	1,7	1,7
Turčija	62	55	54	1,9	2,7	2,6	10 602	15 056	17 404	11,9	9,2	8,9
Indonezija	41	44	42	0,001	0,001	0,001	731	1 379	1 365	15,5	14,7	14,5
Islandija	0,3	0,3	7,7	-	-	-	-	-	-	11,6	7,8	8,3
Japonska	85	93	93	2,9	3,5	4,1	8 382	7 474	7 630	1,6	1,2	1,2
Koreja	87	86	85	4,4	3,3	3,9	1 998	1 889	2 111	6,2	2,7	2,6
Norveška	88	82	82	4,7	4,5	4,6	1 934	1 549	1 605	3,5	1,5	1,2
Švica	27	27	27	6,2	6,1	6,1	3 929	4 144	4 116	1,7	0,8	0,7

Priloga A 3: Pregled zunanjetrgovinske menjave s kmetijskimi in živilskimi proizvodi v letu 1995, 2011 in 2012 v mrd. USD (OECD, Statistics Database, 2016b)

Država	Agroživilski uvoz (v USD mrd.)				Agroživilski izvoz (v USD mrd.)				Pokritost izvoza z uvozom (%)		
	1995	2011	2012	Indeks 2012/11	1995	2011	2012	Indeks 2012/11	1995	2011	2012
<i>Čile</i>	1,08	5,5	5,9	107,3	2,87	10,84	11,18	103,1	265,7	197,1	189,5
<i>Mehika</i>	5,22	26,44	24,66	93,3	5,81	21,21	21,24	100,1	111,3	80,2	86,1
<i>Avstralija</i>	2,69	11,33	11,85	104,6	13,04	35,33	36,67	103,8	484,8	311,8	309,5
<i>Nova Zelandija</i>	2,03	7,17	7,5	104,6	6,74	21,1	21,28	100,9	332,0	294,3	283,7
<i>ZDA</i>	33,85	106,25	113,33	106,7	63,52	145,49	149,3	102,6	187,7	136,9	131,7
<i>Brazilija</i>	6,64	8,06	10,95	135,9	13,63	63,48	81,63	128,6	205,3	787,6	745,5
<i>Izrael</i>	1,87	5,15	5,03	97,7	1,34	2,44	2,42	99,2	71,7	47,4	48,1
<i>Kitajska</i>	11,54	67,98	89,01	130,9	11,48	35,65	43,1	120,9	99,5	52,4	48,4
<i>Ukrajina</i>	1,34	5,2	5,85	112,5	3,11	9,95	12,84	129,0	232,1	191,3	219,5
<i>Južna Afrika</i>	1,97	4,86	6,33	130,2	2,35	6,41	7,15	111,5	119,3	131,9	113,0
<i>Rusija</i>	0	32,17	37,46	116,4	0	5,94	9,02	151,9	0,0	18,5	24,1
Kanada	9,12	31,74	33,42	105,3	12,94	41,33	44,28	107,1	141,9	130,2	132,5
EU27	77,1	148,46	142,58	96,0	68,51	140,6	144,35	102,7	88,9	94,7	101,2
Turčija	3,53	13,41	12,58	93,8	4,3	14,35	15,1	105,2	121,8	107,0	120,0
Indonezija	4,74	13,04	19	145,7	3,7	23,97	31,06	129,6	78,1	183,8	163,5
Islandija	0,17	0,42	0,41	97,6	0,12	0,25	0,28	112,0	70,6	59,5	68,3
Japonska	41,3	67,24	66,61	99,1	1,85	3,4	3,41	100,3	4,5	5,1	5,1
Koreja	9,52	24,54	24,24	98,8	1,68	4,88	5,15	105,5	17,6	19,9	21,2
Norveška	1,09	3,9	4,08	104,6	0,53	0,88	0,93	105,7	48,6	22,6	22,8
Švica	5,63	12,48	11,72	93,9	2,69	9,02	8,8	97,6	47,8	72,3	75,1

Priloga A 4: Površina kmetijskih zemljišč, prebivalstvo in kmetijske površine na prebivalca za leto 2012 (OECD, Statistics Database, 2016b)

Država	Površina kmetijskih zemljišč (1000 ha)	Prebivalstvo (v milijonih)	Kmetijske površine na prebivalca (ha/preb.)
<i>Čile</i>	1 337	17	0,077
<i>Mehika</i>	23 132	110	0,21
<i>Avstralija</i>	47 113	23	2,05
<i>Nova Zelandija</i>	580	4,4	0,13
<i>ZDA</i>	155 108	314	0,49
<i>Brazilija</i>	72 605	200	0,36
<i>Izrael</i>	295	8	0,037
<i>Kitajska</i>	106 521	1 347	0,079
<i>Ukrajina</i>	32 518	47	0,71
<i>Južna Afrika</i>	120 00	52	0,23
<i>Kanada</i>	45 915	35	1,32
Rusija	119 750	147	0,82
EU27	107 715	501	0,215
Turčija	20 577	75	0,27
Indonezija	23500	244	0,096
Islandija	121	0,32	0,37
Japonska	4 256	128	0,03
Koreja	1 500	50	0,03
Norveška	811	5	0,16
Švica	404	8	0,05

